

SUSIEE módszer:
Interkulturalitás és fenntarthatóság.
Kézikönyv kisgyermekekkel foglalkozó szakemberek számára.

SUSTAINABILITY & INTERCULTURALITY
SUSIEE
IN EARLY EDUCATION AND CARE

Co-funded by
the European Union

Ez az útmutató a „***SUSIEE: Fenntarthatóság és interkulturalitás a 0–3 éves koragyermekkori nevelésben és oktatásban***” projekt keretében készült (projekt száma: *2023-1-ES01-KA220-SCH-000153355)*. Ez a kiadvány kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, és a Bizottság nem vállal felelősséget az abban szereplő információk bármilyen felhasználásáért.

A SUSIEE projekt partnerei

- Baszkföldi Egyetem (UPV/EHU): www.ehu.eus
- Consorcio Haurreskolak: www.haurreskolak.eus
- La Xixa: www.laxixa.org
- CESIE ETS: www.cesie.org
- Associazione di promozione sociale Naturalmente: www.facebook.com/people/La-Piccola-Casa-nel-Bosco-crescere-in-natura/
- Partners Hungary Alapítvány: www.partnershungary.hu
- Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék www.bolcsode-bp08.hu/

Koordinátorok: María Álvarez-Rementería, Leire Darretxe, Camila Francovish, Marco Gennaro, Monike Gezuraga, Zsuzsanna Komjáthy, Ivett Judit Kovács.

Szerzők: Aitana Abaroa, Leire Aizpuru, María Álvarez-Rementería, Aloña Arruarte, Maitane Belasko, Saioa Bilbao, Ana Bustamante, Aintzane Cabo, Amaia de la Fuente, Leire Darretxe, Deák Éva, Camila Francovish, Francesco Paolo Geraci, Marco Gennaro, Monike Gezuraga, Leire Garro, Elen Gorosabel, Nahia Idoiaga, Komjáthy Zsuzsanna,Koscsóné Kolkopf Judit, Kovács Viktória Pálma, Kovács Ivett Judit, Köves Zoltán Imréné, Mirari Legorburu, Roberta Longo, Lukácsné Ódor Olga, Mahut Csenge, Meritxel Martinez, Irune Muguruza, Nehézné Báder Erika, Non-Cseszlai Anikó, Oberfrankné Godányi Júlia, David Pastor, Irene Pizzo, Vanesa Rojo, Iñigo Rodríguez, Edurne Saizar, Szabóné Orosz Csilla.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk kifejezni legmélyebb hálánkat a Haurreskolak, a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék, a Naturalmente pedagógusainak, valamint a La Xixa résztvevőinek, akik aktívan részt vettek a SUSIEE módszer fejlesztésében és megvalósításában. Elkötelezettségük, szakértelmük és odaadásuk elengedhetetlen volt e kézikönyv elkészítéséhez. Köszönjük, hogy megosztották velünk tudásukat, hivatásukat, és hozzájárulásukkal gazdagították ennek a folyamatnak minden szakaszát.

Ez a kiadvány Creative Commons licenc alatt védett.

creative commons

Co-funded by the European Union

TARTALOMJEGYZÉK

1. fejezet
Bevezetés **5**

A SUSIEE projektről 6
Partnerek 10
Bevezetés a kézikönyvhöz 18
A kézikönyv használata 21

2. fejezet
Elméleti keret **22**

A fenntarthatóság és az interkulturalitás megközelítés 23
A partnerországok jogszabályi környezete 64

3. fejezet
A SUSIEE módszer **73**

20 órás képzés 75
Gyerekekkel végzett tevékenységek 126
Együttműködés a családokkal 146

4. fejezet
Következtetések és a felhasznált irodalom **165**

Következtetések 166
Felhasznált irodalom 168

5. fejezet
Melléklet **179**

1. fejezet

Bevezetés

A SUSIEE projektről

SUSIEE - fenntarthatóság és interkulturalitás a 0-3 éves koragyermekkori nevelésben és gondozásban

Áttekintés és háttér

A SUSIEE egy Erasmus+ (KA220-SCH) stratégiai partnerség, amely 2023 decemberétől 2025 decemberéig tart, és amelynek partnerei Spanyolországban (Universidad del País Vasco, Consorcio Haurreskolak, La Xixa Teatre), Olaszországban (CESIE ETS, Naturalmente) és Magyarországon (Partners Hungary Alapítvány, Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék) működnek. Célja a koragyermekkori nevelés (0–3 éves kor) gazdagítása a fenntarthatóság és az interkulturalitás elméleti és gyakorlati beépítésével. A három ország különböző érdekelt feleiből – egyetemek, civil szervezetek, bölcsődék, pedagógusok – álló konzorcium dolgozik együtt egy továbbfejleszthető és adaptálható, inkluzív koragyermekkori nevelési és oktatási modell kidolgozásán.

Miért fontos?

A hagyományos koragyermekkori környezetben gyakran hiányoznak az interkulturális és fenntarthatósági témákkal kapcsolatos erőforrások és képzések. Egy egyre sokszínűbb és mobilabb társadalomban, ha már a legkorábbi évektől a fenntarthatóság és az interkulturalitás beépítésével tanítjuk a gyermekeket és támogatjuk a családokat, az elősegíti az egyenlőséget, az inkluzivitást és a társadalmi kohéziót.

A SUSIEE projekt fő céljai a következők:

1. Az érintett országok szakpolitikáinak újraértékelése az interkulturális nevelés és a fenntarthatóság szempontjából, az Európai Unió 0–3 éves korú gyermekek koragyermekkori nevelésére és oktatására vonatkozó minőségi keretrendszerének (beleértve a GreenComp-ot) alapján. Ajánlások kidolgozása a szakpolitikai döntéshozók számára a fenntarthatósági és interkulturális dimenziók mélyebb integrációjához.
2. A kisgyermekkori nevelésben és oktatásban dolgozó szakemberek szakmai munkájának megerősítése a világszerte bevált gyakorlatok megosztásával, képzéssel és támogatással az interkulturális és környezetbarát gyakorlatok beépítése érdekében.
3. Képzési anyagok biztosítása a 0–3 éves gyermekekkel foglalkozó szakemberek kapacitásbővítéséhez az interkulturális oktatás, az inkluzivitás és a fenntarthatóság témáiban.
4. A gyermekek – különösen a migráns vagy etnikai kisebbséghez tartozó családi hátterűek – hozzáférésének és részvételének elősegítése, valamint befogadásuk támogatása.
5. A minőség javítása transznacionális szervezeti kapacitás és együttműködések kiépítésével.

A legfontosabb tevékenységek a következők:

- **Elméleti útmutató és kézikönyv** kidolgozása a SUSIEE módszerről a kapacitásfejlesztéshez.
- **20 órás workshop** pedagógusok számára, amelyek a fenntarthatósági és interkulturális módszerekre összpontosítanak.
- **Kísérleti programok** spanyol, olasz és magyar bölcsődékben, gyermekek és családtagok bevonásával, az interkulturális kommunikáció és a fenntarthatóság ösztönzésére a mindennapi rutinokban.
- Pozitív szülői nevelést, a bölcsődébe való zökkenőmentesebb beszokást és a nyelvi akadályokkal küzdő családok jobb támogatását célzó digitális alkalmazás fejlesztése.

A projekt eredményei és eszközei a következők:

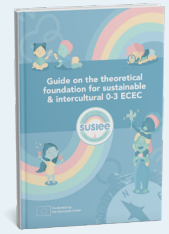

Többnyelvű **elméleti kézikönyv** a 0–3 éves gyermekek interkulturális és fenntartható oktatásának bevált gyakorlatairól, beleértve a spanyolországi, olaszországi és magyarországi szakpolitikai összehasonlítást. A kézikönyv ingyenesen letölthető a projekt weboldaláról.

Részletes **módszertani útmutató** tevékenységekkel és eszközökkel a koragyermekkori környezetre szabva, mely szintén ingyenesen letölthető a projekt weboldaláról.

"SUSIEE – Családoknak szóló applikáció" Egy ingyenesen használható digitális felület, amely szakemberek és családok számára készült, és jó gyakorlatokat, átmeneteket segítő támogatást, valamint többnyelvű tartalmakat kínál a sokszínű közösségek számára.

A SUSIEE projekt összes produktumát letöltheti a projekt weboldaláról: www.susiee.eu/results

Összegzés

A SUSIEE hiánypótló munka a koragyermekkori nevelésben és oktatásban azáltal, hogy eszközt nyújt a fenntarthatósági és interkulturális nevelés első naptól történő alkalmazására. A kutatás, a képzés, az eszközök és a valós világban végzett kísérleti projektek erőteljes kombinációjával felkészíti a pedagógusokat és a családokat egy inkluzívabb, fenntarthatóbb jövő megteremtésére – minden gyermek első napjaitól kezdve.

Partnerek

Euskal Herriko Unibertsitatea/ Universidad del País Vasco: www.ehu.eus

Az 1980-ban alapított UPV/EHU egy állami kutatóegyetem, amelynek célja a tudás létrehozása és annak a társadalom számára történő átadása a globalizáció intenzív folyamatában, összhangban a baszk kultúrával. Céljait remekül szimbolizálja a nagy művész, Eduardo Chillida által tervezett logó, valamint a 19. századi bárd, José María de Iparraguirre „Gernikako arbola" (Gernika fája) című dalának egy versszaka: EMAN TA ZABAL ZAZU (MUNDUAN FRUITUA) Add és add tovább (gyümölcsödet a világnak). A bilbaói Oktatási Kar (UPV/EHU) jelenleg alapképzési diplomát kínál általános iskolai oktatás, háromnyelvű általános iskolai oktatás, óvodai oktatás, háromnyelvű óvodai oktatás és szociális oktatás területén. Széles körű mesterképzési és posztgraduális programok is rendelkezésre állnak, amelyek ösztönzik mind a képzést, mind a jövőbeli oktatási kutatók fejlesztését, valamint a szakemberek folyamatos képzését. A SUSIEE projekt a KideOn kutatócsoport része. A KideOn a baszk kormány kutatócsoportja. 2018-ban jött létre azzal a céllal, hogy kutatás és innováció révén összefogja és népszerűsítse az UPV/EHU oktatói által a társadalmi és oktatási befogadás területén végzett kutatómunkát.

Consorcio Haurreskolak

www.haurreskolak.eus

A Haurreskolak egy konzorcium, amelyet a baszk kormány és az önkormányzatok hoztak létre 2003-ban azzal a céllal, hogy gondoskodjanak a Baszkföldön élő 0-2 éves gyermekekről, és a családokkal együttműködve elősegítsék a gyermekek átfogó fejlődését a gyermek jogainak tiszteletben tartása, valamint pszichofizikai jóllétük és minden potenciáljuk fejlesztése szempontjából. Céljuk az érzelmi, szenzomotoros, kognitív, kapcsolati és szociális; gondozási szolgáltatás nyújtása a családok számára a három év alatti gyermekek gondozásával és ellátásával, ezt a szolgáltatást az egyenlőtlenségek megelőzésére és kompenzálására szolgáló oktatás részeként értelmezve, különös figyelmet fordítva a társadalmi vagy személyes szempontból leginkább hátrányos helyzetűekre az egyenlőség elérése érdekében; Segítségnyújtási terv biztosítása a gyermekes családok számára a családi és a munkahelyi élet összeegyeztethetőségének elősegítése érdekében; a vidéki lakosság számára az oktatási és segélyszolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetővé tétele; valamint a baszk közösség két hivatalos nyelvének kétnyelvűségét garantáló megfelelő feltételek biztosítása.

Associación La Xixa Teatre

www.laxixa.org

A La Xixa – Kreatív társadalmi innováció egy 2010-ben létrehozott nonprofit szervezet, amely a színházi eszközök és az oktatás kutatására, fejlesztésére és elterjesztésére irányul, mint a társadalmi átalakulás eszközére. A La Xixa különböző csoportok számára műhelyeket, oktatók képzését és művészeti tevékenységeket szervez helyi és nemzetközi szinten, öt fő tengely mentén:

- Együttélés és aktív állampolgárság
- Interkulturalitás, rasszizmus, idegengyűlölet és társadalmi befogadás
- Oktatás, iskolaelhagyás, a fiatalok kockázatos viselkedésének megelőzése
- Nemek, egyenlőségi politikák és szexuális sokszínűség
- Örökség, fenntarthatóság és a klímaváltozás elleni küzdelem

A La Xixa Teatre küldetése, hogy részvételi módszerek, művészeti mediáció, folyamatorientált pszichológia és az elnyomottak színháza segítségével elősegítse az önmegvalósítás terének megteremtését, hogy ezáltal egyéni és kollektív átalakulási folyamatok jöhessenek létre.

CESIE ETS

www.cesie.org

A CESIE ETS egy non-profit, nem kormányzati szervezet, amelynek székhelye Palermo (Olaszország) és amelyet 2001-ben alapítottak, Danilo Dolci (1924-1997) szociológus, aktivista és oktató munkájának és elméletének ihletésére. Küldetésük az oktatási innováció, a részvétel és a fejlődés előmozdítása. A CESIE ETS 6 fő egységből áll:

- Felsőoktatás és kutatás: a felsőoktatási és kutatási rendszerekben a haladás, a fenntartható és felelősségteljes kutatás és innováció előmozdítása;
- Jogok és igazságosság: az egyenlőség előmozdítása, az emberek jogainak védelme, az erőszak és a diszkrimináció megelőzése és az ezekre adott válaszok kidolgozása;
- Felnőttek: a felnőttképzésben az egész életen át tartó tanulás fejlesztése, az innovatív gyakorlatok ösztönzése és a felnőttek számára kulcsfontosságú kompetenciák fejlesztése;
- Migráció: hatékony és inkluzív megközelítések kidolgozása menedékkérők, menekültek és migránsok számára;
- Iskola: az iskolai oktatás minőségének és hatékonyságának javítása;
- Ifjúság: az aktív polgári szerepvállalás, a képzés, az oktatás és a fiatalok mobilitásának javítása.

A CESIE ETS személyzete 70 főből áll, akik széles körű képesítésekkel, készségekkel, szakmai profilokkal és származással rendelkeznek, és akiket közös ideálok egyesítenek, amelyek tevékenységünket irányítják. A CESIE ETS több mint 150 külső szakértőre is támaszkodik, akik konkrét tevékenységekben és projektekben működnek közre. Ugyanilyen fontos a több tucat gyakornok és európai és nemzetközi önkéntes hozzájárulása, akik évente gyakornoki programokban vesznek részt szervezetünknél.

Associazione di promozione sociale Naturalmente

www.facebook.com/people/La-Piccola-Casa-nel-Bosco-crescere-in-natura/

A L'associazione di Promozione Sociale Naturalmente (APS Naturalmente) 2017-ben jött létre, amikor a „La piccolo Casa nel Bosco" nevű projekt keretében megalakult az első erdei óvoda Palermo város területén. A projekt célja, hogy 0–6 éves gyermekek számára lehetőséget biztosítson a természet megismerésére. A projekt a természetet használja fő tanulási eszközként. Olyan megközelítést alkalmazunk, amely különböző, már bevált módszerek (Montessori-módszer, Steiner-módszer, a szabadtéri oktatás elvei, erőszakmentes kommunikáció) ötvözésén alapul, hogy a gyermekek saját fejlődési ütemüket és tapasztalati tanulási idejüket tiszteletben tarthassák. 2020-ban kibővítettük a projektet az általános iskola 10 éves korig történő sikeres bevezetésével.

Partners Hungary Alapítvány

www.partnershungary.hu

A Partners Hungary Alapítvány 1994 óta épít kapcsolatokat emberek és közösségek között. Víziónk egy színes és befogadó társadalom, ahol az egyének, a közösségek és a közösségek közötti együttműködés és párbeszéd működik. Hogyan dolgozunk? Segítünk megtalálni a saját megoldásokat – mediációval. Mediáció és helyreállító gyakorlatok révén támogatjuk az egyéneket és a közösségeket abban, hogy hatékony eszközökkel rendelkezzenek a konfliktusok leküzdésére, és azokat mindenki számára megfelelő keretrendszer kidolgozásának lehetőségeként tekintsék. Egyenlő esélyeket és lehetőségeket teremtünk – a társadalmi integráció révén. Nem csak az érintettekért dolgozunk, hanem velük együtt: így valódi kapcsolatokat építhetnek ki egymással. A közös döntéseken és megállapodásokon alapuló fejlődés sikeresebb, tartósabb és fenntarthatóbb. Más alapvető értékekkel, mint a sokszínűség, az elfogadás és a nyitottság, valamint az esélyegyenlőség együttesen irányítja munkánkat a kiszolgáltatott csoportokkal, különös tekintettel a hátrányos helyzetű romákra és a háború elől menekült emberekre. A boldogabb bölcsődékért, óvodákért és iskolákért dolgozunk. Óvodáknak és iskoláknak szóló agresszió- és zaklatásellenes programjainkkal olyan erős közösségek építésén dolgozunk, ahol a büntető megközelítés helyett a helyreállító-együttműködő megközelítés teszi jobbá a gyermekek és a tanárok mindennapjait. Fontos számunkra, hogy a gyermekekkel dolgozó szakemberek képesek legyenek megteremteni a gyermekek optimális fejlődéséhez szükséges feltételeket, különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű gyermekekre, traumainformált és gyermekközpontú megközelítést és eszközöket alkalmazva. Nem formális oktatási szolgáltatások révén támogatjuk a gyermekek jóllétét és egészséges fejlődését. Támogatjuk a játékközpontok létrehozását és működését, az ICDI (International Child Development Initiatives) által kidolgozott Játékkal a befogadásért módszertan alkalmazásával. Közös kérdéseinkről közös döntéseket hozunk – a társadalmi párbeszéd révén. A társadalmi párbeszéd segítségével megtaláljuk a közös pontokat, szembesítjük a különböző elképzeléseket, és új szempontokat veszünk figyelembe. Együtt elemezzük az eseteket, elmélyülünk a témában, és tanulunk egymástól a jobb megértés és a változás érdekében.

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék:

Bölcsőde VIII. kerület Budapest - Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (bolcsode-bp08.hu)

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (JEB) 1994-ben jött létre. Önkormányzati fenntartású, kötelező feladatot ellátó intézmény. A kerület lakosságát tekintve sokszínű és ez a sokszínűség tükröződik a bölcsődéken keresztül is.

A VIII. kerületben összesen 7 tagintézmény található,amelyeknek működéséért 202 fő felel. Emelett a kerület átlagosan 70 hallgató duális képzését is biztosítja. A bölcsődéket 492 (0-3 éves) gyermek látogatja. A JEB bölcsődéi a helyi közigazgatás által meghatározott alapvető kötelező szolgáltatásokat, valamint kiegészítő szolgáltatásokat is nyújtanak. A JEB oktatási küldetése a 0-3 éves gyermekek kiegyensúlyozott pszichofizikai fejlődésének elősegítése, kedvező környezeti feltételek megteremtése. Ezzel szorosan összefügg a személyzet speciális képzése, tanfolyamok, továbbképzések, tanulmányutak által, melyek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a bölcsődei környezetben a gyermekek biztonságban érezhetik magukat, megismerik az egészséges táplálkozást, amihez megfelelő kognitív és szociális ingereket teremtenek meg a pedagógusok.

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék a családokkal együttműködve, azok magánélethez való jogát tiszteletben tartva, bevonja őket a gyermekek nevelésébe, hogy azok nyitottak legyenek a világra, függetlenek, egészségesek legyenek,

és elfogadják az együttélés alapvető szabályait.

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék célja, hogy szakemberek közötti tapasztalatcserék, képzések, más országok sikeres tapasztalatainak megismerése és részvétel révén folyamatosan javítsák képzési kínálatuk minőségét. Az Erasmus+ KA2 MECEC+ projektben, az Erasmus+ KA2 I.ECEC projektben, az Erasmus+ KA2 FINE! projektben és az Erasmus+ KA2 FIRST STEPS projektben való részvételnek köszönhetően a JEB elkezdte kidolgozni európai stratégiai tervét, és szándékában áll ezt az utat folytatni, mivel ez pozitív hatással van a szervezetekre és a munkatársakra, akik nagy érdeklődést mutattak a más európai országokból érkező kollégákkal való találkozók és tapasztalatcserék iránt. A napközbeni gyermekfelügyelet mellett speciális tanácsadást, ideiglenes gyermekfelügyeletet és egyéb, a szülői feladatok ellátását támogató szolgáltatásokat is nyújtunk.

Bevezetés a kézikönyvhöz

Ez a kézikönyv azoknak készült, akik szeretnék, hogy a kultúraközi oktatás és a fenntarthatóság a 0-3 éves kisgyermekek mindennapi életének szerves részévé váljon. A kézikönyv elsősorban gyakorlati támogatást nyújt, míg az elméleti alapokat a SUSIEE projekt keretében készült SUSIEE Útmutató tartalmazza. A SUSIEE Útmutató a világ minden tájáról származó bevált jógyakorlatokat tartalmaz, bővítve az olvasók és a téma iránt érdeklődők ismereteit. A gyakorlati példák mellett áttekinti a SUSIEE projektben részt vevő országok – Spanyolország, Olaszország és Magyarország – szakpolitikáit az interkulturális oktatás és a fenntarthatóság szempontjából, az EU minőségi keretrendszerére és a GreenComp-ra alapozva, és politikai ajánlásokat fogalmaz meg e szempontok megerősítésére.

Ez a kézikönyv a SUSIEE útmutató folytatása, de önállóan is használható, mivel tartalmazza a legfontosabb elméleti alapelvek rövid összefoglalását, hogy a bemutatott módszereket és gyakorlatokat kontextusba helyezze és segítse a szakkifejezések értelmezését. Egyrészt a kézikönyv útmutatást nyújt azoknak a pedagógusoknak, családoknak és gondozóknak, akik kisgyermekekkel dolgoznak, és fontosnak tartják, hogy az interkulturális oktatás és a fenntarthatóság a kisgyermekek életének szerves részét képezze a kezdetektől fogva. Másrészt lépésről lépésre gyakorlati útmutatást nyújt azoknak a képzőknek, akik szeretnék bővíteni a koragyermekkori szakemberek és családok ismereteit ezen a területen. Ez utóbbi elérése érdekében a kézikönyv tartalmazza egy 20 órás módszertani képzés részletes leírását.

A 0-3 éves kisgyermekek nyitottak a világra, kíváncsiak, érdeklődőek, elfogadóak, és gyorsan és könnyen tanulnak. Éppen ezért érdemes és fontos, hogy minél korábban olyan tevékenységekkel ismerkedjenek meg, amelyek elősegítik interkulturális kompetenciáik fejlődését, és megtanítják őket arra, hogyan alakítsák életük szerves részévé a bolygónk fenntarthatóságához hozzájáruló szokásokat.

A családok és a kisgyermeknevelők hatalmas felelősséget viselnek ebben a folyamatban, és akkor tudnak a leghatékonyabban segíteni, ha tisztában vannak szerepükkel és a cél elérésének hatékony módszereivel. A SUSIEE képzés célja a résztvevők attitűdjének formálása és pedagógiai módszerekkel és eszközökkel való ellátásuk. Segít nekik felismerni a mindenkiben meglévő előítéleteket, és eszközöket ad a kezükbe azok kezeléséhez és az interkulturális kompetencia fejlesztéséhez. Megmutatja, hogyan kapcsolódik össze az interkulturális oktatás és a fenntarthatóság, és a legfontosabb háttérismeretekkel látja el a kisgyermeknevelőket. A gyakorlati módszerek sokfélék és könnyen alkalmazhatók a legkülönbözőbb kontextusokban, köszönhetően annak a több országból álló konzorciumnak, amely ezt a módszert kidolgozta.

Változatos világunkban, ahol a globalizáció és más folyamatok felgyorsították a migráció és a transzmigráció ütemét, gyakori, hogy a családoknak olyan környezetben kell nevelniük kisgyermekeiket, ahol nem beszélik az ország nyelvét. Ez azonban nem akadályozhatja meg őket abban, hogy a lehető legjobb környezetet biztosítsák gyermekeik fejlődéséhez. A SUSIEE módszer egyik prioritása, hogy támogassa a kisgyermeknevelőket abban, hogy a lehető legjobb támogatást nyújtsák ezeknek a gyermekeknek és családoknak a bölcsődei életbe és a helyi közösségbe való beilleszkedéshez. A kézikönyvben bemutatott képzési anyag tartalmazza a tudatosság növelését, hogy mélyebb megértést nyerjenek ezeknek a családoknak az élethelyzetéről és perspektíváiról, valamint gyakorlati eszközöket és tevékenységeket, amelyek megkönnyítik integrációjukat. A tevékenységek egy részét a bölcsődei csoportban lehet megvalósítani, mások esetében bevonják a családokat és segítik a kölcsönös bizalom erősítését, partnerséget építve a bölcsődével.

A SUSIEE módszert úgy terveztük, hogy könnyen alkalmazható legyen a legkülönbözőbb kontextusokban, nem igényel bonyolult és időigényes szakértelmet, és részletes leírásokkal kíséri a tevékenységeket és módszereket, hogy megkönnyítse a megvalósítást. Egyes esetekben olyan eszközöket vagy gyakorlatokat mutatunk be, amelyek valószínűleg már ismerősek, de kiemeljük, hogy a tevékenység miért és hogyan segít céljaink elérésében.

Reméljük, hogy kézikönyvünk hozzájárul a kisgyermeknevelők módszertani ismereteinek bővítéséhez és önbizalmának növeléséhez a 0-3 éves gyermekek interkulturális és fenntarthatósági oktatása terén.

A kézikönyv használata

Ez a kézikönyv praktikus és rugalmas eszköznek készült a koragyermekkori nevelés és gondozás szakemberei, pedagógusai és intézményei számára, akik érdeklődnek a fenntarthatóság és az interkulturalitás integrálása iránt a 0–3 éves gyermekekkel és családjaikkal végzett mindennapi munkájukba. Akár pedagógus, politikai döntéshozó vagy civil szervezet munkatársa, ez az erőforrás elméleti alapot és gyakorlati eszközöket kínál a sokszínű koragyermekkori környezetekben az inkluzív és fenntartható gyakorlatok támogatásához.

Javasoljuk, hogy kezdje **az I. szakasszal**, amely bemutatja a **SUSIEE projektet,** partnereit és a kiadvány céljait. Ez a kontextus segít megérteni a projekt összes eredményének alapját képező közös értékeket és célokat.

A II. szakasz az **elméleti keretet** tartalmazza, beleértve a projekt alapvető fogalmait és a kezdeti kutatási szakaszból származó eredményeket. Ez a szakasz elmélyíti az olvasó ismereteit a fenntarthatóság és az interkulturalitás jelentőségéről a koragyermekkori nevelésben, valamint arról, hogy ezek a témák hogyan kapcsolódnak egymáshoz.

A III. szakasz képezi a kézikönyv magját – **a SUSIEE módszert**. Ez tartalmaz egy részletes, 20 órás képzési programot a koragyermekkori nevelés és gondozás szakemberei számára, egy útmutatót az interkulturális és fenntartható tevékenységek megtervezéséhez, valamint egy válogatott tevékenységeket tartalmazó listát gyermekek és családok számára. Ezeket az anyagokat a helyi körülményekhez kell igazítani, és a csapat és a közösség igényeinek megfelelően rugalmasan kell alkalmazni. A hangsúly a módszer hatékony alkalmazásához szükséges megfelelő hozzáállás kialakításán van, ezért fordítson különös figyelmet az erre szánt tevékenységekre, játékokra és feladatokra.

Végül **a IV. szakasz következtetéseket és további forrásokat** kínál a folyamatos tanulási út támogatására. Hasznos hivatkozásokat, eszközkészleteket és linkeket talál, amelyek segítségével tovább mélyítheti a témákat, és kapcsolatba léphet hasonló területeken dolgozó nagyobb hálózatokkal.

Javasoljuk, hogy ne lépésről lépésre haladó kézikönyvként kezelje ezt az anyagot, hanem élő forrásként: nyugodtan olvassa sorrendben, vagy ugorjon azokra a szakaszokra, amelyek leginkább megfelelnek az Ön aktuális igényeinek. Gondolkodjon, adaptálja, formálja – és ami a legfontosabb: hagyja, hogy a méltányosság, az inkluzivitás és a fenntarthatóság értékei vezessék gyakorlatát.

2. fejezet

Elméleti keret

A fenntarthatóság és az interkulturalitás megközelítése

INKLUZÍV OKTATÁS

Az inkluzív oktatás meghatározása összetett feladat, mivel többdimenziós jellegű, és sokféleképpen értelmezik és alkalmazzák. Ebben a szakaszban **az „oktatás mindenki számára" kifejezés** jelentésével kapcsolatos legfontosabb kérdéseket tárgyaljuk. Először is fontos megérteni, hogyan alakult ki az inkluzív megközelítés, hogyan fejlődött nemzetközi szinten, és milyen kihívásokkal szembesülünk jelenleg. Ez arra késztet minket, hogy beemeljük az interszekcionalitást mint elemző eszközt – mint egy lencsét, amelyen keresztül átfogóbban tekinthetünk a kirekesztés vagy a diszkrimináció jelenségére. Az egyenlőtlenségek strukturális megközelítése magában foglalja azoknak a többdimenziós tényezőknek a figyelembevételét, amelyek egymással kölcsönhatásban állnak, és hierarchiákat és határokat hoznak létre (például nem, osztály, szexuális orientáció, fogyatékosság, etnikai hovatartozás stb.). Végül a szakasz az iskolai inklúzió holisztikus szemléletének szükségességét is tárgyalja, megvitatva az oktatási közösségre gyakorolt hatásokat és az inklúzió kollektív felelősségként való megközelítésének szükségességét.

Honnan jövünk és hová tartunk? Eredet, megközelítések és kritikai perspektíva

Etikai és társadalmi szempontból a demokratikus társadalmaknak **minden tanuló számára inkluzív és minőségi oktatási modellt** kell garantálniuk (Casanova, 2018). Ezért az inkluzív oktatás megvalósítása kötelező feladat a méltányosabb társadalmak alapjainak megszilárdításához (Ydesen & Daniels, 2024).

Az oktatási rendszerek egyik legnagyobb kihívása, hogy minőségi választ adjanak minden tanuló igényeire (Ainscow & Miles, 2008; UNESCO, 2020). A történelem során az oktatási rendszerek válaszai a tanulók sokféleségére nagyban változtak az adott korszaktól és kontextustól függően. Néhány nemzetközi mérföldkő azonban fontos konszenzust hozott létre, és az inkluzív és méltányos oktatásra vonatkozó megállapodásokon alapuló erőfeszítések előmozdítására törekedett (Darretxe et al., 2021). Ez az evolúció magyarázza, miért ered az inkluzív oktatás a speciális oktatásból (Oad, 2023). Az evolúciót leginkább meghatározó, legelismertebb mérföldkövek a következők:

- **A társadalmi küzdelmet megszilárdító általános követelések.** A fogyatékossággal élők jogait támogató társadalmi mozgalmak a 20. század elején és közepén jelentek meg, különösen észak-amerikai kontextusban. Intézményi választ követeltek a különböző csoportok egyenlőtlen bánásmódjára, akik nem férhettek hozzá a szolgáltatásokhoz egyenlő feltételekkel (Anti-Defamation League, 2015).

- **Nemzetközi emberi jogi keretek**. A széles társadalmi követelések első eredményei *az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában* (ENSZ, 1948) valósultak meg. Ez a dokumentum először ismeri el, hogy az oktatás alapvető jog, bár annak megvalósítása országonként jelentősen eltér. *A fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény* (Egyesült Nemzetek, 2006) megkötéséig kellett várni, hogy egy jogi keretdokumentum kifejezetten említse az inkluzív oktatást. Ezzel az aláíró országok elkötelezték magukat amellett, hogy oktatási rendszereiknek biztosítják a szükséges erőforrásokat a minőségi oktatás garantálásához a fogyatékossággal élő személyek számára.

- **Nemzetközi keretek az oktatás területén.** Az oktatási megállapodások közül néhány fontosabbat említhetünk, például az 1990-ben Jomtienben, Thaiföldön megrendezett *Mindenki számára elérhető oktatásról szóló világkonferenciát* (UNESCO, 1990), ahol megállapodtak abban, hogy az oktatásnak minden gyermek számára elérhetőnek kell lennie, függetlenül azok jellemzőitől.

  Később a *Salamancai nyilatkozat és a speciális nevelési igényű gyermekek oktatásának keretprogramja* (UNESCO, 1994) fordulópontot jelentett azáltal, hogy az inklúziót minden oktatási tevékenység átfogó elvének nyilvánította, elismerve a fogyatékosságon túlmutató tényezőket, amelyeket figyelembe kell venni és kezelni kell a teljes inklúzió garantálása érdekében. Ezt követően a 2000-ben Dakarban, Szenegálban megrendezett *Oktatási világfórum* (UNESCO, 2000) rávilágított arra, hogy különböző csoportok, különösen a lányok, az etnikai kisebbségek és a konfliktus sújtotta területeken élő gyermekek továbbra is hátrányos helyzetben vannak az oktatáshoz való joguk tekintetében. A 2015-ben a Koreai Köztársaságban, Incheonban megrendezett *Oktatási világfórum* (UNESCO, 2015) különösen nagy hatással volt a mai napig érvényes nemzetközi napirendi kérdésekre, mivel támogatta azt a kezdeményezést, amelyet néhány hónappal később a 14 fenntartható fejlesztési célt (SDG) tartalmazó 2030-as menetrendként fogadtak el. A legutóbbi releváns esemény a *New York-i oktatásátalakítási csúcstalálkozó* (UNESCO, 2022) volt, ahol megújították a korábbi kötelezettségvállalásokat, és cselekvésre szólítottak fel az olyan új kihívások kezelése érdekében, mint a világjárványok, a digitális szakadék, a környezeti kihívások, a fegyveres konfliktusok és a kényszerű elvándorlás, valamint a mentális egészség.

- **Stratégiák, tervek és nyomon követési intézkedések az oktatás javítása érdekében.** A korábbi kötelezettségvállalások különböző stratégiákban valósultak meg, amelyek közül kiemeljük

a legújabbat, amely jelenleg a legbefolyásosabb az oktatáspolitikában: a *2030-as menetrendet és* az abban *szereplő 14 fenntartható fejlesztési célt* (Egyesült Nemzetek, 2015). Bár a legkonkrétabb oktatással kapcsolatos cél a négyes számú „Minőségi oktatás", ez kölcsönhatásban áll más, az inkluzív, interkulturális és fenntartható oktatással kapcsolatos célokkal: az ötössel: „Nemek közötti egyenlőség", a tizessel: „Az egyenlőtlenségek csökkentése" és a tizenhármassal: „Klíma cselekvés".

Ezen kötelezettségvállalások nyomon követése érdekében az UNESCO évente kiadja a *Globális oktatási monitoring jelentést*, az ENSZ pedig hasonló feladatot lát el a fenntarthatósági célokra irányuló globális monitoring jelentés révén. A fent említett New York-i csúcstalálkozó a legfrissebb monitoring jelentésekből (UNESCO, 2022) gyűjtötte össze a következtetéseket.

Mint már említettük, ezek a kötelezettségvállalások jelentős hatást gyakoroltak a nemzetközi egyeztetésekre. Az európai kontextusra összpontosítva négy fő átmeneti fázist lehet megkülönböztetni a teljes befogadás felé vezető úton: kirekesztés, szegregáció, integráció és befogadás (Cobeñas, 2020). Az első, **az oktatási kirekesztés** az oktatáshoz való jog megtagadását jelenti. Ez azon a meggyőződésen alapul, hogy egyes emberek különböző okok miatt nem képesek tanulni. A második, **az iskolai szegregáció** abból a szükségletből fakad, hogy be kell vonni azokat a diákokat az oktatási rendszerbe, akiket

korábban kizártak onnan. Ehhez elkülönített és speciális helyiségeket hoztak létre, ami a speciális oktatási modell kialakulásához vezetett. A harmadik, **az integráció** elősegíti, hogy minden diák ugyanazt az iskolát látogassa, bár az iskolákon belül továbbra is fenntartják a szeparációt, hogy differenciált oktatást biztosítsanak a speciális oktatási igényű (SEN) diákok számára. Ez a modell kritika tárgyát képezi, mivel nem a diákoknak kellene alkalmazkodniuk (integrálódniuk) az iskolai intézményekhez, hanem éppen ellenkezőleg. Ez vezet a negyedik szakaszhoz: az inklúzióhoz. Az inkluzív iskolamodell elősegíti az oktatási rendszereken belüli akadályok eltávolítását, amelyek bizonyos diákokat hátrányos helyzetbe hoznak. Ez fontos változást jelent az oktatáshoz való jog tekintetében, mivel rámutat arra, hogy a tanulási nehézségek nem az egyénben vagy személyes jellemzőiben rejlenek, hanem az oktatási rendszerek strukturális akadályaiban.

Így az oktatási rendszerekben végbemenő paradigmaváltás megköveteli, hogy azok képesek legyenek azonosítani és eltávolítani az oktatási kultúrákban, szakpolitikákban és gyakorlatokban jelen lévő tanulási és részvételi akadályokat (Ayala de la Peña et al., 2023; Conti, 2025).

Annak ellenére, hogy ez a folyamat tükrözi a politikai akaratot, és nemzetközi szinten elkötelezték magukat az inkluzív oktatás mellett, a valóságban **az inkluzív oktatás még mindig elvégzetlen feladat**. Ahogy Sandoval et al. (2021) rámutat, az ezekkel az elkötelezettségekkel szembeni ellenállás vagy a cselekvés hiánya azt a kockázatot hordozza magában, hogy az inkluzív oktatás konkrét változások nélküli retorikai kérdéssé válik.

Átfogó és interszekcionális perspektíva a teljes megértéshez

A különböző előrelépések hozzájárultak ahhoz, hogy az inkluzív megközelítés eltávolodjon az integrációtól vagy a fogyatékosságtól, és érthetővé váljon, hogy ez minden tanuló minőségi oktatáshoz való jogát jelenti, függetlenül a nehézségektől vagy a fogyatékosságoktól (Mardones et al., 2024), és nem tévesztve szem elől, hogy ez emberi jogi és társadalmi igazságossági kérdés (Simón et al., 2019). Ahogyan más társadalmi mozgalmakban is történt és továbbra is történik, a diszkriminációhoz, elnyomáshoz vagy az oktatási rendszerekből való kirekesztéshez vezető egyéb tényezők (a fogyatékosságon túl) szélesebb perspektívája (például nem, etnikai hovatartozás vagy szociokulturális háttér) segített beépíteni a kirekesztés jelenségébe az interszekcionális megközelítést. **De mit jelent az interszekcionalitás?**

Az interszekcionalitás azt feltételezi, hogy az emberek egyszerre több hátrányos helyzetű csoporthoz is tartozhatnak, ami összetett hátrányok rendszerét eredményezi (Besic et al., 2020). Az interszekcionalitás elismeri az olyan potenciálisan diszkriminatív tényezők

összetettségét, mint az etnikai származás, a nyelvi sokszínűség, a nem, a fogyatékosság stb., valamint ezek kölcsönhatását a rendszerszintű egyenlőtlenségek tapasztalatainak kezelése során (Gross, 2025).

Az interszekcionális perspektíva többdimenziós, relációs és dinamikus jellege miatt lehetővé teszi a létező többszörös elnyomás és strukturális egyenlőtlenségek komplexebb elemzését (Busquier et al., 2021). Besic et al. (2020) szerint egyetlen különbségkategória elemzése nem teszi lehetővé a többszörös diszkriminációk kölcsönhatása eredményeképpen létrejövő komplexitás megértését. Waitoller et al. (2019) összekapcsolja a gazdasági, kulturális és politikai kirekesztést más kérdésekkel, mint például a kiváltságok egyenlőtlen elosztása és a faji, etnikai, nemi és fogyatékosságon alapuló marginalizáció. Ez egy komplex valóságot eredményez, ahol különböző dimenziók kölcsönhatásba lépnek egymással, és a diákok egy részét kiszolgáltatott helyzetbe hozzák. Sánchez-Corral (2021) szerint vannak olyan kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek, akik nagyobb kockázatnak vannak kitéve a diszkrimináció, a marginalizálódás vagy a szegregáció miatt, amelynek oka lehet rasszizmus, osztálykülönbségek, szexizmus stb..

Ahhoz, hogy ez lehetséges legyen, Ainscow (2020) szerint az oktatáspolitikáknak egyértelműen és gyakorlatilag meg kell határoznia, hogy mit jelent az inkluzív és méltányos megközelítés. Ennek eredményeként konkrét, bizonyítékokkal alátámasztott stratégiáknak kell születniük, amelyek az inklúzió három kulcsfontosságú elemére összpontosítanak: az inkluzív hozzáférésre, a részvételre és az oktatási eredményekre minden diák számára. Fontos kihasználni azoknak a tudását és tapasztalatát, akik tanúi és részesei a folyamatnak – nemcsak a tanároknak, hanem a diákoknak, a családoknak, a nem pedagógus szakembereknek is –, röviden: az egész oktatási közösségnek. Vagyis az oktatáspolitikáknak meg kell érteniük **az iskola átfogó megközelítését,** és biztosítaniuk kell a szükséges támogatást az iskolai közösségnek a szükséges átalakítások megvalósításához. Ennek érdekében Ainscow (2020) hangsúlyozza, hogy az oktatási minisztériumoknak és az iskolai tevékenységhez kapcsolódó különböző intézményeknek vezetői szerepet kell betölteniük, és elő kell mozdítaniuk mind az elveket, mind az erőforrások elosztását, amelyek irányítják és támogatják az iskolai közösséget a teljes inklúzió felé.

A fentiek figyelembevételével az oktatásban való befogadás úgy definiálható, mint **a sokszínűségre adott méltányos válaszok keresésének folyamata, amely garantálja minden tanuló jelenlétét, részvételét és eredményességét,** jellemzőiktől vagy körülményeiktől függetlenül, az egész oktatási közösség bevonásával (UNESCO, 2017). Ezért szükséges előmozdítani a szükséges átalakulásokat, hogy „a *mindenki* valóban azt jelentse, hogy *mindenki*, és hogy *mindenki* együtt legyen és együtt tanuljon" (Macedo, 2023, 14. o.). Vagyis „a központi üzenet egyszerű: minden tanuló számít, és egyformán számít" (UNESCO, 2017, 13. o.). Így az oktatási befogadás garantálja,

hogy minden ember, életkorától, származásától, nemétől, képességeitől stb. függetlenül minőségi oktatásban részesüljön (Basantes-Andrade et al., 2024).

Bár ez a tágabb perspektíva a diskurzus szintjén nyilvánvaló, az iskolai gyakorlat továbbra is inkább a szegregáció vagy az integráció logikáját követi, a valódi inklúzió helyett. Erre utal Sierra-Martínez et al. (2025), amikor a jogszabályok vagy referencia-keretek és a mindennapi gyakorlat közötti szakadékról beszélnek. Kiemelik például, hogy a sokszínűségre való odafigyelés tekintetében továbbra is a segítő jellegű megközelítés érvényesül. Ez továbbra is az oktatási igények azon kategóriáiban gyökerezik, amelyek a diákok környezethez való alkalmazkodására összpontosítanak, ahelyett, hogy a környezetet minden diák számára alkalmazkodóvá tennék. Az egyik legfontosabb kihívás – a tanárok szükséges képzésén túl – az inkluzív folyamatokba való bevonás és a kollektív felelősségvállalás.

Következmények és kollektív felelősség

Az iskola pótolhatatlan szerepet tölt be a társadalmakban (Duk & Murillo, 2020). Subban et al. (2024) szerint az inkluzív oktatás sikeréhez az iskoláknak kollektívabb és együttműködőbb szemléletet kell kialakítaniuk az összes érintett fél között (Subban et al., 2024). Következésképpen az inkluzív oktatás az oktatási folyamatban részt vevő összes szereplő kollektív felelősségét igényli (Chen-Quesada et al., 2023). Ezzel kapcsolatban Ydesen és Daniels (2024) rámutatnak, hogy az oktatás olyan feladat, amely az otthonok, az iskolák és a közösségek közötti együttműködést igényli, ezért olyan szakpolitikákra van szükség, amelyek ezt a feladatot prioritásként kezelik.

Ainscow és Messiou (2021) szerint az inklúzió az adott kontextuson belüli társadalmi tanulási folyamatokhoz kapcsolódik. Ezért nagyobb rugalmasságra van szükség helyi szinten, hogy a szakemberek és más közösségi szereplők rendelkezzenek a szükséges területtel az együttműködéshez (Ainscow & Chapman, 2025; Ainscow et al., 2016). Így lehet kezelni az egyes gyermekek sajátos körülményei miatt tapasztalt akadályokat, és meghatározni a prioritásokat. Ezzel összhangban Valdés (2024) kiemeli annak fontosságát, hogy elemezzük az iskolai vezetői teamek, a tanárok, a nem pedagógus szakemberek stb. által az inkluzív oktatásnak tulajdonított jelentéseket, mivel ez egy többdimenziós fogalom, amely egyéni és/vagy intézményi szempontok függvénye.

> *„Az inklúzió mint definíció azokon a kontextusokon alapszik, amelyekben megfogalmazták, megtervezték és kidolgozták. A közös nyelv és a fogalmi határok körüli közösségi koherencia elengedhetetlen ennek a célnak az eléréséhez.* **Javaslatunk az, hogy az iskolák hozzák létre és fogadják el saját definíciójukat az inkluzív oktatásról.** *Az inkluzív oktatás egyértelmű, együttműködésen alapuló, közös definíciója lehetővé teszi, hogy azt közös nyelvként értsük, és meghatározza a jelent és a jövőt; más szóval, útitervet hoz létre" (Valdés, 2024, 484. o.).*

Végül pedig, az iskola és környezete a közösség szempontjából a társadalmi változás valódi előmozdítóivá válhatnak a demokratikus részvétel hangsúlyozásával (Sales et al., 2019; Traver et al., 2018).

Záró kérdések

Lehet-e az oktatás minőségéről beszélni anélkül, hogy az inklúziót is megemlítenénk?
Az inkluzív oktatást a társadalmi igazságosság kérdésének tekintjük vagy csupán pedagógiai stratégiák összességének?
Milyen felelősségünk van (tanárok, családok, intézmények, kormányok) a teljes inklúzió garantálásában?
Hogyan tudunk átállni a diákok rendszerhez való alkalmazkodásáról a rendszer diákokhoz való alkalmazkodására?
Milyen következményekkel jár, ha az inkluzív politikák tervezése során figyelmen kívül hagyjuk a tényezők közötti összefüggéseket?
Milyen képzésben kell részesülniük a tanároknak, hogy inkluzív módon tudjanak reagálni az osztálytermi sokszínűségre?
Milyen lépéseket tehetünk annak érdekében, hogy az inkluzív oktatás utópiából valósággá váljon?

INTERKULTURALITÁS

Az interkulturális oktatási inklúzió egy olyan oktatási megközelítés, amely holisztikusan foglalkozik az oktatási környezetben jelen lévő kulturális és nyelvi sokszínűséggel (Basantes-Andrade et al., 2024). De nem korlátozódik csak erre; szükségszerűen magában foglalja többek között a hagyományok, identitások, értékek stb. tiszteletben tartását is (Uchima, 2023). Conti (2025) szerint az interkulturális oktatás olyan oktatási keretrendszert biztosít, amely a kultúrák közötti kapcsolatokkal és interakciókkal foglalkozik.

Mi az interkulturalitás?

Ez egy több jelentésű fogalom, amelyet különböző módon értelmeznek és alkalmaznak (Quichimbo et al., 2024), ami magyarázza, miért létezik többféle definíciója. Az alábbiakban bemutatunk néhány definíciót, amelyek különböző alkalmazási kontextusokból származnak.

Az UNESCO az interkulturalitást „a különböző kultúrák egyenlő jelenlétének és interakciójának, valamint a párbeszéd és a kölcsönös tisztelet révén közös kulturális kifejezések létrehozásának lehetőségének" definiálja (2005, 16. o.). Castro (2013) az interkulturalitást a következőképpen határozza meg:

> *olyan interaktív modell, amelynek fő tevékenységi területe a politikai és társadalmi szféra, és amelyet egyrészt a közszféra szereplői, másrészt*

> *a társadalom aktív szereplői jellemeznek, akik a sokszínűségben való hatékony együttélés és a kölcsönös elfogadás elérése érdekében lépnek kapcsolatba egymással. (25. o.)*

Az interkulturalitás másik definícióját Chapela (2004) adja, akit Weller (2006) idéz, és amelyben azt „a csend terének" nevezi, ahol sokféle sokszínűség hozza magával a saját identitását, hogy kifejezze magát, megnyíljon, belépjen másokba, és lehetővé tegye mások belépését, a cserét, gazdagodást és újrateremtést. Ez a megközelítés kapcsolódik az Aguilar és Buraschi (2023) által felvetett **interkulturális érzékenység** fogalmához, amely kifejezetten utal „a kétértelműség tolerálására, az érzelmi önismeretre, a kulturális sokszínűség iránti pozitív hozzáállásra és az empátiára" (70. o.).

Mindezek a megfogalmazások arra utalnak, hogy túllépünk a multikulturalizmus eszméjén, amelynek középpontjában a sokszínűség áll, de nem veszi figyelembe az emberek közötti interakciókat. **A kultúrák között** lehet **koegzisztencia**, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy valódi koegzisztencia vagy kölcsönös együttélés is megvalósul. Ez azt jelenti, hogy – amint azt korábban említettük – **túl kell lépni a multikulturalizmus eszméjén, és az interkulturalitás felé kell elmozdulni, vagyis a kapcsolatok, az (újra)felismerés és a közös növekedés felé** (Rodríguez-García et al., 2019). Ennek az elképzelésnek az oktatási területre való átültetése azt jelenti, hogy az interkulturális oktatást az alteritás, **a másság** megközelítésének kell tekintenünk, amennyiben ez arra vezet, hogy túllépjünk önmagunkon, és mások perspektíváját vegyük át (Córdoba & Quijano, 2022). Ahogy Vila et al. (2021) rámutatnak, Freire gondolataira (2006) hivatkozva, szükséges „egy különleges érzékenység a másik iránt; az iránt a kulturális másság iránt, amely minket alkot; az iránt az elnyomott másság iránt, amely számára az oktatás nagy lehetőséget jelent az emancipációra és a felszabadulásra" (48. o.).

Az interkulturális oktatáson belül elengedhetetlen az interszekcionalitás áttekintése. Az interszekcionalitásra érzékeny oktatás szilárd keretet biztosít a transzformációhoz az esszencialista és folklór megközelítések leküzdésével (Conti, 2025). Mint korábban megjegyeztük, ez az interszekcionalitás lehetővé teszi számunkra, hogy azonosítsuk és megértsük az identitás különböző aspektusai (például faj, nem, társadalmi-gazdasági státusz stb.) közötti interakciókat, valamint azok életünkre gyakorolt hatását (Kubandt, 2024; Vázquez, 2020). Ez a megközelítés a fekete feminista gondolkodásból ered, válaszul a 20. század végi Egyesült Államokban tapasztalható különböző elnyomási mechanizmusokra (Hooks, 2003; Parra & Busquier, 2022). Ennek a keretnek a kialakításával konkrétabb politikákat és intézkedéseket tudunk kidolgozni, amelyek jobban igazodnak a 0–3 éves gyermekek és családjaik valós helyzetéhez (Kubandt, 2024), bár, mint látni fogjuk, még mindig sok kihívással kell szembenéznünk.

Miért érdemes beépíteni a kritikai interkulturális megközelítést?

Ma, az egyre inkább globalizált és sokszínű társadalmakban élve, nem csak beszélünk az interkulturalitásról, hanem reflektálunk is rá. Ezen túlmenően ez konkrét, közös javaslatok kidolgozását is jelenti, amelyek gyakorlatiasak és hatékonyak, hogy minden ember jogait érvényesítsék, különös tekintettel a kultúra, a faj és a bőrszín kérdéseire. Ez különösen sürgető most, amikor világszerte elterjedt a gyűlöletbeszéd, valamint a rasszista és idegengyűlölő gyakorlatok (Díez Gutiérrez, 2022; UNESCO, 2024).

Ebben a keretben elengedhetetlen a közjó irányába orientált pedagógia megvalósítása (Amenabarro & Ojerinzauregi, 2025). A korai gyermekkori oktatásban ez azt jelenti, hogy a pedagógia minden lányt és fiút, valamint családjukat befogad, függetlenül attól, hogy honnan származnak. Ez magában foglalja, hogy túllépünk a puszta fizikai jelenléten az iskolai környezetben, és mindenféle sokszínűséget bevonunk, láthatóvá tesszük, normalizáljuk az egyes oktatási közösségekben végzett tevékenységek keretében (Álvarez-Rementería et al., 2021; Herrera et al., 2019).

Az Európai Parlament 2016-ban egy állásfoglalásban (január 19. – (2015/2139INI)) elismerte a kulturális sokszínűséget a tagállamok alapvető értékeként, ami azt jelenti, hogy fokozatosan be kell vezetniük az interkulturális befogadásra irányuló politikákat.

A rendszerszintű átalakulás elérése érdekében több szinten is változásokra van szükség (Conti, 2025): az interkulturális oktatással kapcsolatos tudományos diskurzusban, az oktatási rendszer struktúrájában és politikáiban, valamint alapvetően az oktatási gyakorlatban. Például Gómez-Parra és Ha (2021) rámutatnak, hogy a tanároknak fejleszteniük kell interkulturális kompetenciájukat, különösen a gyakorlati készségek terén (Peñalva & Leiva, 2019). De nem csak a tanároknak; más oktatási szereplőket is érzékenyíteni és képzeni kell, azaz a családokat, a nem pedagógus szakembereket, a koragyermekkori oktatásban dolgozó vagy dolgozni tudó társadalmi szereplőket stb. (Delgado & Boza, 2010).

Goenechea és Gallego (2021), összhangban azzal, amit eddig kiemeltünk, a következő elveken alapuló interkulturális oktatásról beszélnek:

1. **A kulturális sokszínűség elismerése és értékelése**. Ez azt jelenti, hogy az oktatásnak nem csak tolerálnia kell, hanem védenie és előmozdítania is kell az egyéni sokszínűséget.
2. **Relevancia minden tanuló számára, nem csak – és nem elsősorban – a kulturális kisebbségekhez tartozók számára.**
3. **Minden tanuló kulturális identitásának védelme, különösen a kulturális kisebbségekhez tartozóké.**
4. **Az esélyegyenlőség védelme, ami azt jelenti, hogy előzetesen elemezni kell a diákok közötti kiindulási egyenlőtlenségeket.**

5. **A rasszizmus, a diszkrimináció és az előítéletek elleni küzdelem.** Az interkulturális oktatásnak olyan polgárokat kell képeznie, akik kritikusak a jelenlegi valósággal szemben, és képesek foglalkozni környezetük problémáival.
6. **A konfliktus mint az együttélés pozitív eleme, feltéve, hogy azt elfogadják, szembenéznek vele, és konstruktív módon próbálják megoldani.**
7. **A diákok interkulturális kompetenciáinak fejlesztése.**
8. **8) A tanterv felülvizsgálata eltávolította az etnocentrizmust az emberi tudás univerzális referenciáiból, anélkül, hogy azt a nyugati kultúra által létrehozottakra korlátozta volna.** Ez a tanterv teljes reformját jelenti, de nem csak a tartalom szintjén; a hozzáállás, a meggyőződések stb. változása még fontosabb lesz, mert ezek nélkül az interkulturális oktatás üres, tartalmatlan lehet.
9. **A tanítási módszerek és a didaktikai eszközök átalakítása.** Ehhez szükséges, hogy a didaktikai módszerek inkluzívak, dialógusra épülők és deliberatívak legyenek.
10. **A rászoruló bevándorló diákok számára speciális oktatási intézkedések bevezetése** – azonban – ezeknek az eszközöknek a bevezetése kétélű fegyver, mivel célja az inklúzió, ugyanakkor a különbségeket is hangsúlyozza.
11. **A tanárok képzése a kulturális sokszínűség terén.** Célszerű lenne a kulturális kisebbségekhez tartozó tanárokat is bevonni a tanári csapatokba, ha valóban interkulturális iskolát akarunk építeni.
12. **A család-iskola-közösség kapcsolatok átalakítása.** Ez az iskolai oktatás és a demokratikus társadalom közötti kapcsolatok mélyreható változását jelenti, amelyeket meg kell erősíteni, részvételi jellegűvé és egalitáriussá kell tenni.
13. **Ez olyan mélyreható társadalmi változásokat von maga után, amelyek nem korlátozódnak az iskolára.** (48–49. o.)

Vagyis minden, amit az iskolai környezetben javasolnak és végrehajtanak, mélyreható változásokkal kell járjon a tágabb társadalmi keretekben, az egyének vagy oktatási közösségek határain túl.

Az interkulturalitáson alapuló pedagógia kidolgozása javíthatja a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kérdések megértését és elősegítheti az ilyen fejlődéshez szükséges kulcskompetenciák fejlesztését (Parent et al., 2025). Valójában, amennyiben az egész oktatási közösséggel együtt dolgozunk a kritikus interkulturális oktatáson, több fenntartható fejlődési cél elérését is támogathatjuk (Goycoolea & Megías, 2017; REDS, 2021), de itt csak néhányat fogunk részletesen bemutatni, például:

- **1. cél:** A szegénység minden formájának felszámolása a világ minden táján, amennyiben olyan közösségekről beszélhetünk, amelyek érzékenyebbek és toleránsabbak a kulturális sokszínűség iránt, és elősegítik az egyenlő esélyekkel rendelkező együttélés és fejlődés terét.
- **3. cél:** Az egészséges élet garantálása és a jólét előmozdítása minden korosztály számára, ahol a tisztelet, a jó bánásmód és a pozitív együttélés alapvető fontosságú.
- **4. cél:** Az inkluzív, méltányos és minőségi oktatás garantálása és az egész életen át tartó tanulási lehetőségek előmozdítása mindenki számára.

Ahogyan azt korábban az interkulturális oktatási megközelítéssel kapcsolatban megjegyeztük, fontos, hogy ne veszítsük el kritikus szemléletünket a 2030-as menetrenddel és a fenntartható fejlődési célok kidolgozásával kapcsolatban. Ellenkező esetben fennáll a veszélye, hogy továbbra is üres politikai retorikát ápolunk, mivel tudjuk, hogy a nemzetközi politikai közösség bizonyos korábbi megállapodásokat és kötelezettségvállalásokat nem teljesített. Ezt tovább súlyosbítják azok az ellentmondások, amelyekbe ezek az országok kerülnek, amikor a termelés és a fogyasztás folyamatos és exponenciális növekedését támogatják (Pérez & Medina, 2023). Mindez kétségeket ébreszt egyes kormányok és közigazgatások valódi érdekei tekintetében. Ráadásul alig találunk mutatókat a közösségeinkre gyakorolt valós hatásokról, ami általában különböző tudományágakból származó kritika, és amelytől az oktatási terület sem mentes (Alonso-Sainz, 2021; Meira, 2015).

Érdemes hangsúlyozni, hogy ezeknek javaslatoknak a megvalósítása a kulturális sokszínűségre irányuló figyelem terén az általunk kiemelt paraméterek alapján - mint már említettük - különböző szinteken végzendő munkát igényel (Aguado-Odina & Sleeter, 2021; Garreta-Bochaca & Torrelles-Montanuy, 2020): *politikai szinten* olyan javaslatok és döntések meghozatalával, amelyek hatékonyan befolyásolják az egész oktatási közösség életét; *strukturális szinten* az erőforrások szervezésével, támogatások biztosításával stb., makro-, mezo- és mikroszinten (a koragyermekkori oktatási központjaink méretétől függően); és *kulturális szinten*, méltányos és igazságos gyakorlatok kidolgozásával, olyan iskolai légkör előmozdításával, amely kivétel nélkül minden tanulót és családját befogad stb., mint iskolai kultúra; így mindez a cselekvés holisztikus megközelítését jelenti (Garreta-Bochaca & Torrelles-Montanuy, 2020).

Az interkulturális oktatás kihívásai

Az interkulturális oktatás nem mentes a kihívásoktól; ez nyilvánvalóvá válik például akkor, amikor a kulturális sokszínűségre reagáló oktatáspolitikák, protokollok és különböző stratégiák ellenére sem sikerül megfelelő választ adni (Martín-Solbes & Ruíz-Galacho, 2018). Sajnos gyakran nagy a szakadék a szándékok és a valóság között (Susinos & Rojas, 2024), és ez nagyon komoly probléma, mert a gyermekek és családjaik jogairól van szó (UNESCO, 2006; Vila et al., 2018).
De mi okozhatja ezt a szakadékot? Számos tényezőt említhetünk, amelyek közül néhányat az alábbiakban ismertetünk:

- A folyamatos migrációs áramlások, amelyek oka a „csupán" szakmai mobilitástól kezdve olyan rendkívül érzékeny kérdésekig terjed, mint az üldöztetés, a háborúk, az éhínség stb. Ezek a folyamatos mozgások olyan társadalmakat és iskolákat hoznak létre, amelyek gyorsan változnak és nagyfokú sokszínűséget mutatnak, amihez nehéz gyorsan alkalmazkodni. Ráadásul sok társadalmunk monokulturális keretek között formálódott (Vila et al., 2018), ami közvetlenül befolyásolja, hogyan „látjuk" és hogyan viszonyulunk a kulturális sokszínűséghez.

- Egy másik nagy kihívás, hogy a legtöbb esetben hiányzik a pedagógusok képzéséből a kritikai interkulturalitás témája (Hernández-Domínguez, 2020), amely túlmutat a "turista" megközelítésen vagy a téma elszigetelt beemelésén, mint például (csak) a „kultúra napjának" ünneplése az iskolában. Szükséges folytatni tanáraink képzését általánosságban az inkluzív oktatásról és különösen a kritikai interkulturalitásról azzal a céllal, hogy dekolonizáljuk „oktatási módszereinket" (Picón et al., 2024).

- A fentiekhez kapcsolódóan egy másik jelentős akadály az erőforrások hiánya, amely hatással lehet magára a képzésre, de a szakemberek kiválasztására és a játékok, könyvek, jelek stb. frissítésére is, hogy azok megfeleljenek a tanulói közösség kulturális gazdagságának. Ugyanakkor óvatosnak kell lennünk az erőforrások vagy a képzés hiányával kapcsolatos üzenetekkel, mivel ezeket gyakran kifogásként használják (Sancha et al., 2023) arra, hogy ne tegyenek semmit, ne változtassanak a dolgok elvégzésének módján, a módszereken, az értékelés eszközein vagy például a migráns családok fogadásának módján. Az erőforrások valóban nagyon fontosak, de a változás bennünk kezdődik, a gondolkodásmódunktól és a hozzáállásunktól vezet a cselekvésig.

A koragyermekkori nevelés fókuszában, mint ebben az esetben, különösen a gyermekekkel való munkában jelentkezik egy további nehézség: ebben az életszakaszban a kognitív, motoros stb. fejlődési szakaszok miatt nagyobb korlátokkal szembesülünk a tevékenységek felkínálásakor (Hernández et al., 2021). Azonban, amint azt később látni fogjuk, lehetséges és érdemes erőfeszítéseket tenni,

hogy proaktívak legyünk ebben a tekintetben, mivel tudjuk, hogy a kisgyermekkor döntő fontosságú az értékek, ismeretek stb. fejlesztésében és elsajátításában (Hernández et al., 2021; Peralta, 2015). Érdemes kiemelni azt is, hogy több tanulmány is rámutat (Arnaiz & López, 2016; Escarbajal & Belmonte, 2018) arra, hogy a legnagyobb nehézségek gyakran kontextuális tényezőkből fakadnak (egyes családok vagy a pedagóguskar egy részének hozzáállása a sokszínűséghez stb.).

Mint korábban említettük, interkulturális projektjeink kidolgozásakor elengedhetetlen, hogy olyan szakemberekkel dolgozzunk együtt, akik különböző kultúrákat képviselnek, és/vagy különböző szereplőkkel, például interkulturális tanácsadókkal vagy más családokkal az iskolán belül (González-Falcón et al., 2022). A környékbeli egyesületekkel és más harmadik szektorbeli szervezetekkel való együttműködés is nagyon hasznos lehet (Aparicio & León, 2022).

Záró kérdések

Lehetséges-e továbblépni a csoport kulturális sokszínűségére reagáló oktatásban, elkerülve az egyszerűsítő megközelítéseket?

Képesek leszünk-e erre, miközben figyelembe vesszük annak kockázatait, hogy olyan projekteket javasolunk és hajtunk végre, amelyeknek nincs valódi értéke közösségeink számára?

Képesek leszünk-e azonosítani a problémákat okozó főbb nehézségeket, és szembenézni velük?

Készen állunk-e arra, hogy az interkulturalitásról egy transzkulturális megközelítésre térjünk át, amelyben a kultúrán túli kötelékek és kapcsolatok kialakítására törekszünk, és inkább fúziós gyakorlatról, mint egyesülésről beszélünk?

FENNTARTHATÓSÁG

Ez a szakasz az oktatási gyakorlatba beépítendő fenntarthatósági megközelítés szükségességével foglalkozik. Ehhez tisztázni kell olyan központi fogalmakat, mint a fenntarthatóság és a fenntartható fejlődés. A jelenlegi helyzet elemzése, a társadalmakat érintő ökoszociális válság tudatosítása és annak megértése, hogy hogyan jutottunk el idáig, lehetővé teszi számunkra, hogy azonosítsuk azokat a kérdéseket, amelyekkel az oktatásnak foglalkoznia kell, és amelyek célja olyan társadalmak előmozdítása, amelyek az életet helyezik középpontba.

Az iskolák a társadalmi és ökológiai változás mozgatórugóivá válhatnak, és ebben a fejezetben néhány olyan dimenziót vagy elemet tárgyalunk, amelyet figyelembe

kell venni. Ez lehetséges a különböző fenntartható oktatási megközelítések elemzésének köszönhetően, amelyeket tanulmányoztak és gyakorlatba is ültettek, és amelyek tapasztalatai nagy értéket képviselnek az oktatási és társadalmi átalakulások előmozdításában, mint például a remény pedagógiája, az ökopedagógia, az ökofeminizmusok, a déli episztemológiák vagy a regeneratív pedagógia.

Fenntarthatóság és fenntartható fejlődés: élni ma... és holnap?

A fenntarthatóság arra utal, hogy a jelen szükségleteit úgy lehet kielégíteni, hogy az ne veszélyeztesse a jövő generációk szükségleteinek kielégítését (World Commission on Environment and Development, 1987). A fenntartható fejlődés fogalmát először az ENSZ ugyanebben az évben (1987) kiadott Brundtland-jelentésében ismerték el nemzetközi szinten. Érdekes megismerni a jelentés történelmi hátterét, mivel azt a háború utáni időszakban tették közzé, amikor nagy erőfeszítéseket tettek a rekonstrukció és a gazdasági fellendülés politikájának előmozdítására. Ezenkívül ebben az időben kezdődtek meg a globalizálódó gazdasági jellegű új nemzetközi együttműködési kapcsolatok is (Sachs, 2010).

A jelentés több, korábbi nemzetközi találkozón már megvitatott kérdést is felvetett. Ez vezetett a fenntartható fejlődés olyan definíciójának kidolgozásához, amely a különböző tagállamok szakpolitikáira is alkalmazható. Így a „**fenntartható** fejlődés" olyan fejlődési modellként definiálható, amely összhangban áll az erőforrások felhasználásával, garantálja a környezet gondozását és megóvását, és összeegyeztethető a természeti erőforrások megújulásának idejével és ritmusával: „***Eljött az idő, hogy meghozzuk a szükséges döntéseket a jelenlegi és a jövő generációk fenntarthatóságát biztosító erőforrások megőrzése érdekében***" (Egyesült Nemzetek, 1987, 16. o.).

Ez a jelentés hangsúlyozta a gazdasági fejlődés, a társadalmi fejlődés és a környezet közötti kölcsönös függőséget: a fejlődésnek környezetileg fenntarthatónak, társadalmilag igazságosnak és gazdaságilag megvalósíthatónak kell lennie. E kapcsolat miatt olyan művek, mint például Norddahl et al. (2025) munkája, **a fenntartható fejlődés** három **pilléréről** beszélnek:

- **Környezeti**: A természeti erőforrások megfelelő és felelősségteljes felhasználása, a környezetvédelem és a jövő generációk számára történő megőrzés előtérbe helyezése.
- **Társadalmi**: annak biztosítása, hogy minden ember hozzáférjen a méltóságteljes életet garantáló lehetőségekhez, szolgáltatásokhoz, ellátáshoz és szükségleteinek kielégítéséhez.
- **Gazdasági**: A pénzügyi stabilitás megszilárdítása és olyan gazdasági növekedés előmozdítása, amely nem veszélyezteti a másik két pillért.

A kérdés az, hogy a három pillér a gyakorlatban is ugyanolyan fontos-e? A korábbi tanulmány szerint nem. A társadalmi dimenzió az elemzett szervezetekben általában a legkevesebb figyelmet kapja.

Érdemes megjegyezni, hogy az első megközelítések ehhez a kérdéshez az ökológiai társadalomtudományokból és a fejlődési és növekedési modelljeink által okozott súlyos környezeti problémákra figyelmeztető nyilatkozatokból származnak. Úgy tűnik azonban, hogy a kérdés eddigi és jelenlegi kezelése nem veszi figyelembe, legalábbis horizontálisan, a fent említett három pillért. Ezért olyan tanulmányok, mint Tomás-Cardoso et al. (2024) műve, rámutatnak, hogy a fenntartható fejlődési politikák a „fenntarthatóság" helyett a „fejlődés" folyamatos biztosítására összpontosítottak.

Ebből a problémából kiindulva szükség van egy **ökoszociális perspektíva** beépítésére, amelynek középpontjában a társadalmi pillér integrálásának szükségessége áll, mint a fenntartható stratégiák központi eleme. Hasonló perspektívából Lecusay et al. (2022) rámutatnak, hogy a társadalmi fenntarthatóságot **a gondoskodási gyakorlatok ökológiájaként** kell értelmezni, kiemelve az egymástól való függőséget és azt, hogy minden embernek szüksége van különböző módon vagy életünk különböző pillanataiban gondoskodásra.

Ökoszociális válság: az élet középpontba állításának sürgőssége

Miért még sürgetőbb most a fenntarthatóságról beszélni? Évtizedek óta különböző szektorok figyelmeztetnek arra, hogy az életünket fenntartó természeti erőforrások túlzott mértékű felhasználása felgyorsítja az éghajlatváltozást, ami veszélyezteti saját létezésünket és más élőlényekét is. Ezek a **figyelmeztetések** különböző szektoroktól érkeztek (Herrero, 2022). A korábban említett nemzetközi jelentések mellett a tudományos közösség is kinyilvánította álláspontját olyan írásokban, mint a Világ tudósainak figyelmeztetése az emberiségnek (Kendall, 1992) és, huszonöt évvel később, a második rész, amely ugyanazt a címet viseli (Ripple et al., 2017). Érdekes módon ez utóbbi a történelem leginkább támogatott tudományos szövege, amelynek több ezer aláírója van, akik egyetértenek a benne szereplő figyelmeztetések és ajánlások (főként a fosszilis tüzelőanyagok használatának, a húsfogyasztásnak és a népességnövekedésnek a csökkentésének) komolyságával és sürgősségével.

Fontos kiemelni a társadalmi mobilizációt, a tiltakozásokat és az ökológiai mozgalmakat is, amelyek társadalmi erősítőként működnek, és közös felelősségen alapuló új megközelítési módokat kínálnak a kérdéshez. Ezek a diskurzusok szélesebb körűvé és mainstreammé tették a fenntarthatóságra vonatkozó perspektívájukat, egy interszekcionálisabb módon, a **társadalmi-ökológiai igazságosság** prizmáján keresztül (Grossmann et al., 2022).

Érdemes megjegyezni, hogy az ökológiai társadalmi mozgalom és a feminista mozgalom közötti párbeszéd jelentős hozzájárulást eredményezett mindkét mozgalom küzdelmeihez és az ökoszociális probléma mélyebb megértéséhez, amely ökofeminizmus néven ismert (Herrero, 2022).

Ha azt kérdezzük, miért sürgetőbb most a fenntarthatóság kérdésének kezelése, mint valaha, az azért van, mert a korábban fenyegetésként bejelentett következmények már világszerte bekövetkeznek, bár nagyon egyenetlenül:

> **Az emberi szenvedés már valósággá vált.** [...] A gyermekek, az idősek és a betegek, az őslakosok, a nők és a szegények, különösen a legszegényebb országokban, azok a népességcsoportok, amelyek a leginkább ki vannak téve az ökológiai válságnak és a legsebezhetőbbek, de egyre több ember tartozik a legvédtelenebb rétegekhez a gazdag országokban is. (Herrero, 2022, 49. o.)

Ahogy Carter (2024) rámutat, paradoxnak tűnik, hogy ez a példátlan ökoszociális válság az úgynevezett „tudásalapú társadalom" idején következik be: egy olyan társadalomban, amely képes az emberiség legnagyobb technológiai fejlődését előmozdítani, de ezzel egyidejűleg saját túlélését is veszélyezteti. Ezért azt mondják, hogy az emberiség háborút hirdetett a természetnek és annak anyagi korlátainak.

Ez az ökológiai válság és a társadalmi válság együttes helyzete az, amit **ökoszociális válságként** ismerünk. Ezek nem különállóak, hanem, ahogy Vineis és Gambhir (2023) megjegyzik, az ökológiai válság szorosan összefügg olyan problémákkal, mint az elszegényedés, a háborúk, a strukturális erőszak és a társadalmi kirekesztés. Ha azt kérdezzük, **hogyan jutottunk el idáig**, a különböző nézetek **strukturális problémákra** mutatnak rá. Egyrészt a társadalom és a természet közötti éles elválasztás logikája, amely „az embert" a „természet" feletti felsőbbrendű domináns pozícióba helyezi, mintha az utóbbi csupán az előbbi eszköze lenne, és nem ismeri el, hogy „a természet" az, ami fenntartja az életünket (Kramm et al., 2017). Másrészt a gazdaság és a társadalom kapitalista rendben való szervezése, amely a materiális erőforrások szempontjából teljesen irreális felhalmozási és növekedési logikát hajt végre (Zhang, 2013; Vasan, 2018).

A biológiai sokféleség, a levegő és az éghajlat veszélybe került... maga az élet is veszélyben van (Herrero, 2020). Ezért van szükség arra, hogy az életet helyezzük a középpontba, és felismerjük a kölcsönös függőséget és az ökológiai függőséget, a testek sebezhetőségét és a gondoskodás szükségességét. Az **öko-inkluzív** kifejezést azért is használják, mert ahhoz, hogy az életet valóban középpontba állítsuk a társadalmi és ökológiai igazságosság szempontjából, **MINDEN életet középpontba** kell állítanunk egy inkluzív és interszekcionális perspektívából. Figyelembe véve, hogy kimerítjük

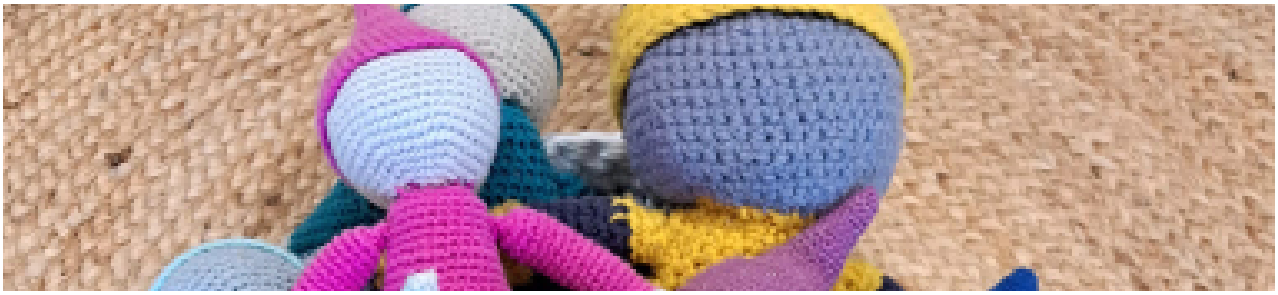

az életet fenntartó erőforrásokat, és mint általában válsághelyzetekben: elengedhetetlenül szükséges az inkluzív átszervezés és a méltányos újraelosztás, hogy az ökoszociális válság ne növelje az egyenlőtlenségeket és az erőszakot (Vineis & Gambhir, 2023).

Erre a helyzetre válaszul olyan ökoszociális javaslatok születtek, amelyek értékelik a társadalmi jóllét (egyéni és kollektív) és a környezetvédelem közötti kapcsolatot. Például Carrosio és De Vidovich (2023) munkája az energiahiányt az ökológiai igazságosság és a társadalmi igazságosság (vagy igazságtalanság) találkozási pontjaként kezeli. Így nyilvánvalóvá válik, hogy az ökológiai válságból eredő problémák sokkal inkább érintik azokat a helyeket, ahol társadalmi egyenlőtlenségek is fennállnak. Ezért a strukturális, átalakító és természetesen fenntartható változások előmozdításának szükségességét a közpolitikáknak és intézményeknek is támogatniuk kell, és ez kulturális változásokat is magával kell vonjon, amelyek megkérdőjelezik jelenlegi élet- és fogyasztási modellünket.

Ebben a tekintetben **az oktatás a változás mozgatórugójává válik**, nem annyira a nagy ökoszociális problémák megoldása érdekében, hanem inkább azért, hogy előkészítse a terepet (és a tudatosságot), és így megteremtse azokat a társadalmi feltételeket, amelyek előmozdítják ezt a változást (Herrero, 2022).

A fenntarthatóságra való nevelés: az ökoszociális műveltség szükségessége

Az oktatás tanúja az ökoszociális válságnak, ezért nem folytathatja működését úgy, mintha semmi sem történt volna. Azonban széles körben elterjedt a**z ökoszociális analfabetizmus**, abban az értelemben, hogy társadalomként gyakran nem értjük a minket körülvevő bolygószintű válság okait és következményeit (Kahn, 2010). Az tantervek gyakran nem nyújtanak olyan oktatást, amely összhangban áll a jelen pillanattal, annak kihívásaival és azokkal az akadályokkal, amelyekkel a mai gyermekek a jövőben elkerülhetetlenül szembesülni fognak. Herrero (2022) szerint ez az oktatási tartalom és a természet közötti szakadás egyre hangsúlyosabbá válik, ahogy a gyermekek haladnak előre az iskolarendszerben, és egyre inkább elveszítik a kapcsolatot a természettel. Ezért, ha őszinték vagyunk az oktatási rendszerek felelősségével kapcsolatban, akkor fel kell ismernünk, hogy sürgősen be kell építeni ezeket a kérdéseket a tantervekbe.

Azonban a tantervek jelenlegi szerkezetéből következően – amely szűken definiált és szeparált tantárgyakon alapul – az olyan témák, mint a környezetvédelem, az interkulturalitás vagy a feminizmus, a tantárgyközi tartalmak közé sorolódnak. További pontosítás vagy erőforrás-elosztás nélkül megvalósításuk többnyire a tanárok és az oktatási szakemberek hajlandóságától, etikai érzékétől és társadalmi elkötelezettségétől függ (Fuentes et al., 2006).

Miért olyan fontos, hogy az oktatás biztosítsa az ökoszociális kompetenciákat? Mert **az oktatásnak megvan az ereje, hogy reprodukálja, vagy éppen kihívja és átalakítsa a minket körülvevő valóságot** és azokat a struktúrákat, amelyekre életünk szerveződik. Ahogy Kahn (2010) fogalmaz: „Az oktatás vagy reprodukálja az ökológiai pusztítás domináns logikáját, vagy olyan eszközöket kínál, amelyekkel az egyének és a társadalmak elképzelhetik és megvalósíthatják az alternatívákat" (6. o.). Ebben az értelemben döntő fontosságúvá válik, hogy az oktatási rendszerek egyes, károsnak és fenntarthatatlannak bizonyult szervezési és fogyasztási modelleket legitimálnak-e – sőt romantizálnak-e –, vagy inkább az éghajlati tudatosságot, a kölcsönös függőség és az öko-függőség érzését, valamint a jövőorientált perspektívát támogatják, hogy a jövő generációi a társadalmi és éghajlati igazságosságon alapuló társadalmi fejlődést alakíthassanak ki.

Ugyanakkor, amikor **ökoszociális kompetenciáról** beszélünk, nem csak arra utalunk, hogy a gyermekek hozzáférjenek a környezetről szóló kulcsfontosságú ismeretekhez. Ez az egész oktatási rendszer - beleértve a szakembereket és az iskolák közösségeit is - előtt álló feladat. Ez a fajta kompetencia tehát a társadalmi, gazdasági és ökológiai rendszerek, valamint az azokat fenntartó struktúrák közötti kölcsönös függőség kritikus megértésének fejlesztéséből áll (Kahn, 2010).

Néhány ökoszociális oktatási megközelítés áttekintése

Az alábbiakban bemutatunk néhány ökoszociális oktatási megközelítést, különös tekintettel azokra, amelyek a 0–3 éves korosztályt célozzák vagy közelítik meg, és amelyeket különböző tanulmányok és a fenntarthatóságra irányuló oktatási politikák támogatnak.

A remény pedagógiája

Freire pedagógiája sejlik fel a fenntarthatósággal és a társadalmi igazságossággal kapcsolatos oktatási javaslatok áttekintésekor. Ez olyan oktatást támogat, amely megteremti az alapot a transzformatív tudatossághoz, a kollektív cselekvéshez vezető párbeszédhez. Freire (2000) szerint a kritikai szemlélet képessé tesz arra, hogy a világra rátekintve

megkérdőjelezzük társadalmaink struktúráit és hierarchiáit. Ez az elkötelezettség a felszabadító oktatás iránt magában foglalja az ember felszabadítását az ökológiai igazságosság szempontjából is.

Eszerint, és amint azt a következő javaslat is jelzi, a Gadotti (2009) nevéhez fűződő ökopedagógia, amely a Paulo Freire Intézet által aktívan folytatott örökség keretében fogalmazódott meg, összekapcsolja a társadalmi egyenlőtlenségeket a természettel és annak erőforrásainak felhasználásával és kiaknázásával. Így olyan oktatást támogatnak, amely elősegíti a felelős polgári magatartást az egyén életének és környezetének tekintetében.

A FÖLD PEDAGÓGIÁJA ÉS AZ ÖKOPEDAGÓGIA

A Földet élő, komplex és összekapcsolódó rendszerként értelmezve, a Föld pedagógiája összefűzi az oktatást a környezeti igazságosság és a fenntartható közösségek dimenziójával. Ennek a pedagógiai javaslatnak a legjellemzőbb vonása a biocentrikus megközelítés, szemben a hegemón antropocentrikus megközelítéssel. Vagyis hangsúlyozza, hogy minden élőlény értékes, megérdemli az életet és a tiszteletet. Ez a megközelítés magában foglalja a bolygó állampolgárságának perspektíváját is (Gadotti, 2002).

Ezenkívül ez az irányzat kapcsolódik az ökopedagógiához is, amelynek alapelveit a 1990-es évek végén Brazíliában és Portugáliában tartott különböző találkozók után fogadták el. Ez a 11 alapelv szerepel az ökopedagógiai chartában: A Föld pedagógiájának védelmében, amely a fent említett találkozók eredményeként született, és később Gadotti (2002) publikálta. Ezen elvek között szerepel például „A bolygó mint egyetlen közösség" és „A biofília pedagógiája".

HELYALAPÚ PEDAGÓGIA

A helyalapú pedagógia „az a folyamat, amelynek során a helyi közösséget és környezetet kiindulási pontként használják a nyelvtan, matematika, társadalomtudományok, természettudományok és más tantárgyak fogalmainak tanításához" (Sobel, 2004, 6. o.). Ez az oktatási javaslat szorosan kapcsolódik a közvetlen kulturális és természeti környezethez, és jellemzője a helyi erőforrások értékelése, a saját kultúra kritikus szemléletének kialakítása és a természettel való kapcsolatok erősítése.

Ezek a javaslatok különösen értékesek az inkluzív és fenntartható oktatás előmozdításában, mivel erősítik az ugyanazon közösségben élő emberek közötti köteléket, építik a tiszteletteljes és méltányos összetartozás érzését és elutasítják a domináns hierarchiákat (Gruenewald & Smith, 2007).

GENERÁCIÓK KÖZÖTTI ÉS KAPCSOLATI MEGKÖZELÍTÉSEK

Itt különösen fontos szerepet kap a „bolygó állampolgárságára" nevelés koncepciója, amely a kollektív jóllét iránt elkötelezett állampolgárságra utal, elismerve az összes élőlény egymástól való függőségét és a társadalmi és éghajlati kihívások kezelésében való közös felelősséget. Ez egyúttal értékeli a generációk közötti tőkét és annak potenciálját, hogy társadalmi szempontból fenntartható, gondoskodó közösségekben ökoszociális ismereteket és értékeket adjon át és alakítson ki (Raivio et al., 2022).

ZÖLD KOMPETENCIA KERETRENDSZER (GREENCOMP)

Ez a jelenlegi európai keretrendszer, amely a különböző oktatási szakaszokban a fenntarthatósággal kapcsolatos négy kompetenciaterületet (értékek, tudás, cselekvés és reflexió) tárgyalja (Bianchi et al., 2022). Ezt a kompetenciaalapú és rendszerszemléletű megközelítést, amely 12 egymással összefüggő kompetenciára épül, kritikákkal illették a konkrétumok, a megvalósíthatóság, valamint az osztálytermi beépítését megkönnyítő és hatékonnyá tevő iránymutatások és források hiánya miatt (Vare et al., 2022).

REGENERATÍV PEDAGÓGIA

Ez a javaslat egy lépéssel tovább megy a regeneratív megközelítés beépítésével, figyelembe véve, hogy számos ökológiai és társadalmi határvonal már meghaladottá vált. Ezért Wahl (2016) szerint regeneratív kultúrákat kell létrehozni, és ezzel koherensen egy olyan oktatást, amely integrálja ezt a megközelítést.

Az irányzat által követett cél nem csak az erőforrások megfelelő felhasználását és a további negatív környezeti hatások elkerülését jelenti, hanem azt is feltételezi, hogy az erőforrások felhasználása eddig visszaélésszerű volt. Ezért felelősségünk, hogy regeneráljuk a károsított, megsértett vagy elüldözött ökoszisztémákat és közösségeket. Ebből a szempontból az iskoláknak olyan regeneratív szereplőkké kell nevelniük a diákokat, akik megértik az élet rendszereit és hozzájárulnak a okozott károk helyrehozásához (Capra & Luisi, 2014).

OKTATÁS A KLÍMAIGAZSÁGOSSÁGÉRT ÉS A DÉLI EPISZTEMOLÓGIÁKÉRT

Ez a javaslat rendkívül kritikus a jelenlegi fejlődési modellel szemben, amely Andreotti (2014) szerint a gyarmati logikát reprodukáló modellt követ. Ez a szerző *Globális észak* episztemológiai felsőbbrendűségére vonatkozó elképzelésére utal, amely megkérdőjelezi azt a hitet, hogy a globális észak értékei és tudása felsőbbrendűek vagy érvényesebbek, mint a délieké.

Ezért ez a megközelítés kritikus és dekolonialista nézetet képvisel az észak-déli kapcsolatokról és a globális erőforrások a gazdag országok általi kizsákmányolása révén okozott környezeti hatásokról (FUHEM, 2012). Ez a javaslat egy olyan fenntartható fejlődés és fenntarthatósági oktatási megközelítés kidolgozását javasolja, amely integrálja a dekolonialista perspektívát és a globális igazságosság jellegét, értékelve a déli episztemológiákat (Guelman & Palumbo, 2018).

ÖKOFEMINISTA PEDAGÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSEK

Az ökofeminista pedagógiai megközelítés kritikai perspektívából indul ki, amely összekapcsolja a természet kizsákmányolását a nemek közötti elnyomással. Vagyis elemzi az ökológiai gyilkos rendszer és a patriarchális rendszer, az ökológia és a feminizmus közötti kapcsolatokat. A két jelenség elemzése lehetővé teszi mindkét dimenzió mély kapcsolatának megértését a gondoskodás, a gondoskodási rendszerek, a testek sebezhetősége, az élőlények és az anyagok egymástól való függése, valamint az ökoszociális igazságosság tekintetében. Elősegíti a gondoskodással kapcsolatos munkák elismerését és láthatóságát, amelyeket történelmileg a nők végeztek, és amelyek láthatatlanná váltak. Ezzel szemben ez az irányzat magában foglalja a hegemón termelési és kizsákmányolási modellek kritikáját is (Gaard, 2017; Herrero, 2020).

Útiterv a változáshoz

Miután felismertük, hogy sürgősen be kell építeni a fenntarthatóságot az oktatási gyakorlatba, felmerül a kérdés: *mi legyen most?* Ahogy Herrero (2022) megállapítja, ahhoz, hogy az iskolák és a közösségek elindulhassanak a fenntarthatóság felé vezető úton, szükség van egy útitervre. A jó hír, hogy az alapok már lefektetésre kerültek. Világszerte vannak olyan tapasztalatok, amelyek útmutatóként és inspirációs forrásként szolgálnak a fenntarthatóságra törekvő oktatás felé történő átalakulás megkezdéséhez. A következő „SUSIEE módszer" című részben, a „Családoknak és gyermekeknek szóló tevékenységek kidolgozása a SUSIEE módszer alapján" című 4.blokkban néhány példát mutatunk be.

Ezek a tapasztalatok lehetővé teszik számunkra, hogy **olyan horizontokat és utópiákat** vázoljunk fel, amelyek segítenek megkezdeni és mozgósítani a célok elérését szolgáló intézkedéseket. Herrero (2022) ezt **„aktív reményre nevelésnek"** nevezi: olyan útitervek kidolgozása, amelyek aktívan közelebb visznek minket a kívánt jövőhöz. Ezek a megközelítések segítenek nekünk azonosítani, hogy mit kell beépíteni az oktatási tervekbe, mely iskolai struktúrákat kell átalakítani, milyen szintű közösségi és családi részvételre van szükség, és hogyan lehet a pedagógiai javaslatokat konkrét és komplex oktatási kontextusokba ágyazni.

Összegzésként, és ugyanazon szerző (Herrero, 2022) hozzászólásait folytatva, az oktatást olyan megközelítésből kell megérteni, amely az életet helyezi középpontba. Ennek következményei vannak, amelyekkel a későbbi szakaszokban foglalkozunk, például az oktatási szakemberek képzése, a közösség bevonása, vagy a diákok cselekvőképességének és felelősségének elismerése, aktív résztvevőkké téve őket a változásban. Herrero szerint a fenntarthatóság terén történő átalakulás előmozdítása azt jelenti, hogy meg kell tanítani az embereket arra, hogyan éljenek jól, hogyan éljenek másokkal együtt, és hogyan éljenek egy olyan bolygón, melynek gondját viselik.

Záró kérdések

Mi az élhető élet? Mi szükséges ahhoz, hogy jól éljünk?
Mennyire függ ez a természet erőforrásaitól?
Azt tanítjuk, hogyan kell gondoskodni az életről, vagy azt, hogyan kell élni egy olyan rendszerben, amely rombolja azt?
Mennyire függ a mindennapi oktatási rutinunk nem fenntartható gyakorlatoktól vagy anyagoktól?
Az oktatási rendszerek digitalizálása fenntartható stratégia?

INTERKULTURALITÁS ÉS FENNTARTHATÓSÁG A KORAGYERMEKKORI NEVELÉSBEN (0-3 ÉV)

Ennek a szakasznak a célja, hogy a korábban vázolt alapelveket a koragyermekkori nevelés, konkrétan a 0-3 éves korosztály kontextusába helyezze. Ennek érdekében kihangsúlyoz néhányat az európai oktatási rendszerek előtt álló kihívásokból, különös figyelmet fordítva erre a korosztályra. Ezt követően több olyan megközelítést is áttekint, amelyek lehetővé teszik, hogy ezeket a kérdéseket (interkulturalitás és fenntarthatóság) kritikai szemszögből, az oktatási és társadalmi befogadásra irányuló átalakító folyamatok felé orientálva kezeljük.

Ezekben a megközelítésekben két kulcsfontosságú elem jelenik meg, ezért fontosnak tartjuk kiemelni őket: a koragyermekkor szakpolitikai témaként való elismerése, valamint a kontextusba ágyazott, a mindennapi élethez kapcsolódó pedagógia kialakítása. A szakasz lezárásaként bemutatunk néhány tapasztalatot, amelyekből láthatjuk, hogyan valósult ez meg különböző kontextusokban, és amelyek alapján a korábbi tapasztalatokból nyert bizonyítékok alapján felvázolhatunk egy útitervet.

A koragyermekkori nevelés néhány kihívása Európában

Az Európai Bizottság legfrissebb, a korai gyermekkori oktatás helyzetét elemző jelentése a *„Kulcsadatok a korai gyermekkori oktatásról és gondozásról Európában 2025-ben"* (Eurydice, 2025) címet viseli. Ez a jelentés kiemel kihívásokat, melyekkel az oktatási rendszerek ebben a szakaszban és ebben a kontextusban szembesülnek:

- **Egyenlőtlen hozzáférés és az egyetemesség hiánya:** Annak ellenére, hogy erőfeszítéseket tettek a minőségi oktatáshoz való hozzáférés kiterjesztésére a korai életkorban, továbbra is jelentős különbségek vannak a régiók között a 0–3 éves korosztály számára elérhető, magas színvonalú közoktatás terén. Ez a különbség különösen szembetűnő a szegénységben vagy kiszolgáltatott helyzetben élő gyermekek körében, ami a társadalmi egyenlőtlenségek állandósulásának és mélyülésének kockázatával jár.

- **A tanítás minőségének változékonysága**: Az egyetemesség hiánya és az erőforrások egyenlőtlensége szintén befolyásolja a 0–3 éves korosztály nevelésének, oktatásának minőségét. Azokban a térségekben, ahol erre a korosztályra nem áll rendelkezésre elegendő finanszírozás, a leginkább érintett családok ismét azok, amelyek kevesebb erőforrással rendelkeznek.

- **Az oktatási szakemberek munkakörülményei:** Ez a jelentés egy másik kiemelt aspektusa, mivel az oktatási szakemberek szakmai minősége és stabilitása több országban is aggodalomra ad okot.

A jelentés kiemeli azokat az erőfeszítéseket is, amelyeket az oktatási rendszerek tesznek a fenntarthatóság szem előtt tartásával az inkluzív politikák megvalósítása érdekében, a társadalmi igazságosság és a kollektív környezeti felelősség értékeinek előmozdítása céljából (Eurydice, 2025). Azonban olyan tanulmányok, mint Cengizé (2022), rámutatnak, hogy a **fenntarthatóság és az inkluzivitás megközelítése továbbra is elégtelen**, és még nem valósult meg teljes mértékben az csoportszobákban. Ebben a tekintetben hangsúlyozzák, hogy a pedagógusképzésben hiányzik az átfogó megközelítés, amely biztosítaná a szakmai felkészültséget, és etikai elkötelezettséget a már említett kihívások iránt. Ezek a tanulmányok azt is megjegyzik, **hogy szakadék van az elmélet és a gyakorlat**, a koncepcionális és politikai keretek, valamint az iskoláknak ezeknek a céloknak a csoportszobákban való megvalósításához szükséges források tényleges biztosítása között.

A kialakult keretek és az iskolákban való tényleges erőforrás-ellátás közötti szakadékot tovább súlyosbítja a kritikai kompetencia hiánya az oktatási közösségben (Luke, 2012).

Mindez hozzájárul ahhoz a helyzethez, hogy ellenállás alakul ki azokkal a változásokkal szemben, amelyek valóban átalakító oktatáshoz vezethetnek. Ez tovább hangsúlyozza annak szükségességét, hogy olyan oktatási erőforrásokat hozzunk létre, amelyek elősegítik a kritikai, interkulturális és fenntarthatósági kompetenciákat – ahogyan azt a SUSIEE módszer javasolja –, és amelyek az egész oktatási közösség számára hozzáférhetők.

Hogyan közelíthetjük meg az interkulturális és fenntartható oktatást a 0–3 éves korosztályban kritikai szemszögből?

Mint láttuk, **számos oktatási megközelítés** kínál megoldásokat ezekre a kihívásokra és javítja az oktatás minőségét. Itt kiemelünk néhányat, amelyek összefüggő módon foglalkoznak az általunk említett kérdésekkel és kihívásokkal (társadalmi egyenlőtlenség, éghajlati válság).

Egyrészt a **kritikai pedagógia** lehetőséget kínál arra, hogy megkérdőjelezzük ezeknek a problémáknak az alapját képező struktúrákat, elősegítve a kritikus tudatosságot, amely a társadalmi igazságtalanság elleni átalakító cselekvéshez vezethet. Ez az irányzat azt állítja, hogy a kritikai szemlélet kompetenciája az önmegvalósítás és a különböző formájú

elnyomás alól való felszabadulás eszköze, mivel lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy megértsék a valóságot, amelyben élnek, és elősegíti az átalakulás irányába mutató cselekvést (Freire, 2000; Giroux, 2011).

Másrészt **a dekolonialista szemléletű** oktatási megközelítések a struktúrák és hierarchiák gyarmati alapjaira, valamint arra összpontosítanak, hogy ezek hogyan tükröződnek a tantervekben és az osztálytermi gyakorlatokban. Ezek a szemléletek kiemelik a „fehér rejtett tanterv" problémáját. A jelenlegi tantervekben láthatatlanná tett őslakos kultúrák elismerését szorgalmazzák, ami megerősíti a hegemón tudáson alapuló oktatást (Hooks, 1994).

Érdemes kiemelni **az ökofeminista megközelítéseket** is, mivel ezek ötvözik az ökológiai fenntarthatóságot a társadalmi igazságossággal, összekapcsolva a gondoskodás szerepét a természettel és az emberek, más élőlények és környezetük közötti kölcsönös függőséget (Echegoyen & Martín, 2021; Herrero, 2022). Ehhez hasonlóan Gaard (2011) ökofeminista tanulmányában megjegyzi, hogy az ökológiai hanyatlás és a társadalmi igazságtalanságok – különösen a nemek közötti megkülönböztetés tekintetében – az elnyomás és a dominancia rendszereinek révén kapcsolódnak egymáshoz.

Röviden összefoglalva, a kritikai szemléletű megközelítések integrálása lehetővé teszi számunkra, hogy megértsük ezeknek és más, az iskolákban tapasztalható kérdéseknek **a kölcsönös összefüggéseit** (Collins & Bilge, 2020). E megközelítések beépítése gazdagítja és mélyebb, elkötelezettebb megértést biztosít a kívánt oktatási horizontokról.

Ezek és más, korábban már tárgyalt megközelítések (például a remény pedagógiája, a helyalapú pedagógia, a regeneratív pedagógia vagy a déli episztemológiák)

elősegítik a társadalmi és ökológiai igazságosság iránt elkötelezett, méltányos oktatás irányába történő mélyreható és strukturális átalakulást. Ezen megközelítések közül soknak vannak közös kulcsfontosságú elemei, amelyeket a következő szakaszokban kiemelünk.

A gyermekkor mint politikai téma

A kritikai gondolkodás elősegítése koragyermekkorban a változás mozgatórugója egy olyan állampolgárság felé, amely képes kritikus szemmel nézni a valóságra, aktívan részt venni annak fejlődésében, megkérdőjelezni és áttörni a sztereotípiákat vagy struktúrákat, és átalakítani a valóságot egy igazságosabb világ felé (Freire, 2006; Morrow, 2015).

Ahhoz azonban, hogy ez megvalósulhasson, elengedhetetlen a **gyermekek politikai szereplőként való** elismerése. Ez azt jelenti, hogy el kell ismerni születésüktől fogva aktív részvételüket a társadalomban, ahogyan a világgal interakcióba lépnek, és el kell utasítani azt a nézetet, amely a gyermekkort pusztán „jövőbeli állampolgárságnak" definiálja, mintha a gyermekek nem léteznének a jelenben (Peña, 2017; Oswell, 2013). Ebben az értelemben a gyermekek nem üres edények, amelyeket tudással, normákkal és gondoskodással kell megtölteni, hanem kifejezik magukat, kérdéseket tesznek fel, ellenállnak és kialakítják saját megértésüket arról, mi igazságos és mi igazságtalan (Peña, 2017; Prout & Lynch, 2016).

Ebben a tekintetben a gyermekek politikai szereplőként való elismerése azt jelenti, hogy elismerjük a **gyermekek cselekvőképességét**. Tehát, a gyermekeket aktív társadalmi szereplőknek tekintjük a jelenben, teljes jogokkal és azzal a képességgel, hogy kölcsönhatásba lépjenek, részt vegyenek és alakítsák a környezetüket, amelyben élnek (Oswell, 2013). Ezen túlmenően ez a perspektíva kiemeli a gyermekek fontos szerepét a tudás- és jelentésalkotásban, mivel cselekedeteik és tapasztalataik révén – talán finoman vagy ártatlanul – értelmezik, kifejezik és megkérdőjelezik a normákat, de ennek ellenére jelentősen befolyásolják a társadalom kollektív gondolkodását (Gallagher, 2008).

A mindennapok fontossága

Mint korábban megjegyeztük, a gyermekek a környezetükkel való közvetlen interakció révén tanulnak és fejlődnek (Edwards et al., 2012). A mindennapi élet értékelése és a mindennapi tapasztalatokon keresztül történő tanulásra való összpontosítás lehetővé teszi, hogy az oktatás alkalmazkodjon a gyermekkor természetes ritmusához, biztosítva, hogy az ne váljon el a gyermekek rutinjától és mindennapi életétől (Anderson, 2013).

A mindennapi fenntarthatóságon alapuló kezdeményezések alátámasztják azt az elképzelést, hogy a mindennapi gyakorlatok változásai átalakulást eredményezhetnek. Például a környezet védelme kulcsfontosságú szerepet játszik, és magában foglalja

a természetes anyagok felhasználásának, újrahasznosításának és újrafeldolgozásának gondos figyelemmel kísérését. Ezek a megközelítések célja, hogy már korai életkorban kialakítsák a közös felelősségérzetet a közvetlen környezethez és a mindennapi élethez kapcsolódó apró gesztusok révén (Rinaldi, 2006).

Gyakran előfordul, hogy az interkulturalitás vagy a fenntarthatóság témái elvontnak vagy a mindennapi élettől elszakítottnak tűnnek. Pedig ezek a témák jelen vannak a saját életünkben és a körülöttünk élők életében is. Ezért ezeknek és más kérdéseknek a környező valósághoz való kapcsolása nagyobb értelmet ad a tanított anyagnak (Giddens, 2009). Az élettapasztalatok, a közös élet és a párbeszéd révén számos tanulási lehetőség nyílik az egész oktatási közösség számára (Domínguez, 2023)

Tapasztalatok, amelyek a fenntarthatóságot és az interkulturalitást bevezetik a csoportszobákba és a közösségekbe

Mint láttuk, a fenntarthatóság és az interkulturalitás témájának feldolgozása a 0–3 éves korosztály koragyermekkori nevelésében, oktatásában elengedhetetlen. A kihívások ellenére ez az időszak ideális, mivel fontos szerepet játszik a gyermekek jövőbeli fejlődésében.

Érdemes hangsúlyozni annak fontosságát is, hogy ezeket a kérdéseket **szisztematikusan és integrált** módon kezeljük a nevelési programokban, hogy ne csupán elszigetelt tevékenységekre korlátozódjanak. Ezt **inkluzív és közösségi alapú oktatási szemléletből** kell megközelíteni. Miért inkluzív? Mert minden gyermeknek joga van a méltányosságon alapuló oktatáshoz (Simón et al., 2019). És miért közösségi alapú? Mert az inkluzív oktatásnak közösségorientáltnak kell lennie, különben nem lehet igazán inkluzív (Caparrós et al., 2021). Minden, ami az oktatási intézményen kívül történik, hatással van rájuk – és fordítva. Ezért **az egymástól való függőség és az együttműködés** szemszögéből jobban megalapozott és hatékonyabb oktatási megközelítéseket tudunk kidolgozni – mind egyéni szinten, az egyes gyermekek és családok életében, mind pedig tágabb szinten, a közösség egészével kapcsolatban.

Az alábbiakban több kezdeményezést is bemutatunk, amelyek ebbe a kontextusba illeszkednek:

Név	Ország / terület	Célok	Kiemelendő szempontok
„Biztos Kezdet Gyerekház" (Biztos Kezdet Gyerekház) ***Link***	Magyar-ország	A 0–3 éves, elsősorban hátrányos társadalmi-kulturális háttérrel rendelkező gyermekek holisztikus fejlesztése a szülők, a családok és a közösség aktív részvételével, biztosítva az esélyegyenlőséget az élet legkorábbi szakaszától kezdve.	• A fenntarthatóságra / fenntartható oktatási közösségekre összpontosít • Több intézmény együttműködése • Közösségi alapú megközelítés. • A családok aktív szerepe.
„Jó kezdet" ***Link***	Szlovákia, Magyar-ország, Észak-Macedónia, Románia, Spanyol-ország	A résztvevő gyermekek iskolai felkészültségének és jövőbeli életlehetőségeinek javítása, valamint a roma gyermekek számára a minőségi korai gyermekgondozási és oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés bővítése.	• A fenntarthatóságra / fenntartható oktatási közösségekre összpontosítva. • Több intézmény bevonásával. • Közösségi alapú megközelítés.
„Kulturálisan érzékeny pedagógia" ***Link***	Új-Zéland	• Gondolkodjunk el magunkról és a saját kultúránkról. • Gondolkodjunk el más kultúrákról, és ismerjük fel a kultúrák összetettségét. • Fejlesszünk ki pozitív hozzáállást a sokszínűség iránt. • Dolgozzunk együtt a családokkal, mint értékes erőforrással.	• Fókusz az interkulturalitáson. • Közösségi alapú megközelítés

Ses Païsses: „Magok vetése ökológiailag fenntartható környezetben a teljes oktatási közösség erősségeinek kihasználásával” ***Link***	Spanyol-ország	• A kültéri terek használatának javítása és a gyermekek számára tanulási környezetté alakítása. • Ösztönözzük az együttműködést és a részvételt az oktatási hálózat összes érdekelt fele között: diákok, családok, oktatók, pedagógiai szakemberek, kertészeti szakemberek stb. • Hangsúlyozzuk a szabad játék fontosságát, és ösztönözzük a kísérletezést, a tanulást és a kreativitást különböző játékformák és tevékenységek kínálásával. • Az ökológiai fejlődés holisztikus oktatásának előmozdítása természetes és újrahasznosított anyagok bevezetésével a játékterekbe.	• A fenntarthatóságra / fenntartható oktatási közösségekre összpontosítva. • Több intézmény részvételével. • Közösségi alapú megközelítés.
„Anya Természet” ***Link***	Olasz-ország, Szlovénia, Egyesült Királyság, Magyar-ország	• Az emberek újbóli összekapcsolása az élő világgal, az anyagi haszont vagy a hatalom hajszolása helyett. • Törődés önmagunkkal és másokkal. • Vezetői képességeink és személyes történeteink értékelése és elfogadásuk. • A kulturális sokszínűség tudatosítása, és annak megértése, hogy a kultúra hogyan alakítja gondolkodásunkat és viselkedésünket.	• Fókusz az interkulturalitáson és a fenntarthatóságon. • A nők jelentőségének hangsúlyozása. • Közösségi alapú megközelítés.

Zárásként: a transzformatív pedagógia felé

Ezekben a fejezetekben bemutattuk az interkulturalitás és a fenntarthatóság a társadalmi igazságosság kulcsfontosságú dimenzióiként való integrálásának szükségességét, és ennek lehetőségét az osztálytermekben. Számos erőfeszítést ismertek el ezen a területen – olyan erőfeszítéseket, amelyek példaként szolgálnak a továbblépéshez, hogy segítsenek megtervezni az útitervet a minőségi oktatás felé minden diák számára.

Ráadásul ez nem csak az iskola falain belülre korlátozódó kérdés. A kritikai pedagógia előmozdítása koragyermekkorban megteremti az alapot olyan társadalmak építéséhez, amelyek megkérdőjelezik a hierarchiákat, feladják a kiváltságokat, és aktívan küzdenek egy igazságosabb és fenntarthatóbb világért. Paulo Freire ezekkel a szavakkal, amelyek *a Cartas A Quien Pretende Enseñan* (Freire, 1994) című művéből származnak, tükrözi a kritikai kompetencia által előidézett szemléletváltást – nemcsak a diákok, hanem az egész iskolai közösség körében. A „távolságot tartani" kifejezés a kritikai kompetencia és tudatosság ezen folyamatára utal, amely ösztönzi a tágabb perspektívát magában foglalva a kritikai és interszekcionális megközelítést
:

> **Elmerülve kis világuk valóságában, nem voltak képesek látni. „Távolságot tartva" attól a valóságtól, kiléptek belőle, és ezáltal úgy láttak, ahogy még soha.** Tanulni azt jelenti, hogy felemeljük a leplet, a tárgy legpontosabb megértéséhez jutunk, és megérthetjük más tárgyakkal való kapcsolatait. [...] A kritikai tanulás kritikai pedagógiát igényel, ami szükségszerűen magában foglalja a szó és a világ, a szöveg és a kontextus kritikus megértését és olvasatát. (51–52. o.)

Az aktív remény fenntartása kulcsfontosságú ezekben a folyamatokban, mivel arra ösztönöz minket, hogy elutasítsuk a passzivitást a minket körülvevő és az iskola falain túlmutató problémákkal szemben. Ahogy Freire (1997) állítja, a remény ápolása tudatos, elkötelezett, kollektív és mozgósító cselekedet.

Záró kérdések

Milyen jövőt formálunk mai pedagógiai döntéseinkkel?
Milyen társadalmi és strukturális következményekkel járhatnak a régiók és társadalmi csoportok közötti oktatási minőségbeli különbségek?
Hogyan nézne ki egy iskola, ha ahelyett, hogy az embereket versenyzésre ösztönözzük, gondoskodásra tanítanánk őket?
Mi lenne, ha az oktatás valódi tartalma nem az lenne, hogy „mit" tanítsunk, hanem, hogy: „kinek" és „milyen következményekkel"?

Hogyan válhatnának az interkulturalitás és a fenntarthatóság absztrakt fogalmai az oktatási gyakorlat szerves, mindennapi részévé?
Milyen ellenállás van bennünk, felnőttekben, amikor a gyermekek cselekvőképességét valósnak és nem csupán szimbolikusnak kell elfogadnunk és tisztelnünk?

A partnerországok jogszabályi környezete

Útmutató az interkulturális és fenntartható koragyermekkori gyakorlatokról, a jogszabályok és tantervek elemzése

A PARTNEREK JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETE

Ebben a részben áttekintjük a projektben részt vevő országok és területek jogi környezetét: Budapest (Magyarország), Palermo (Olaszország), Katalónia és Baszkföld (Spanyolország). Ez az elemzés részletesebben szerepel az első kézikönyvben, amelynek címe: *„Útmutató a 0-3 éves kisgyermekek fenntarthatósági és interkulturális nevelésének elméleti alapjaihoz"*. Az útmutató több nyelven elérhető a projekt weboldalán: www.susiee.eu.

Az alábbi táblázatok az oktatás területén érvényes főbb szabályozási keretrendszereket mutatják be. Minden esetben kiemeljük a legfontosabb részleteket, különös tekintettel arra a kérdésre, amely minket érdekel: **hogyan határozza meg ezeknek az oktatási rendszereknek a szabályozása az interkulturális és fenntarthatósági oktatás megközelítését** a koragyermekkori nevelés szakaszában (0–3 év)

.A spanyol állam jogszabályi környezete

SPANYOLORSZÁG	
A 2020. december 29-i 3/2020 sz. törvény, amely módosítja a 2006. május 3-i 2/2006 sz. törvényt az oktatásról	A koragyermekkor nem kötelező oktatási szakasz. A cél a kisgyermekkori nevelés 0-3 éves szakaszának fokozatos bevezetése megfelelő állami kínálat és az ingyenesség kiterjesztése révén.

Az EFP/608/2022 rendelet, amely megállapítja a tantervet és szabályozza a koragyermekkori oktatás szervezését az Oktatási és Szakképzési Minisztérium irányítási területén	A koragyermekkori oktatás szakaszának pedagógiai javaslatáért egy koragyermekkori oktatásban szerzett mesterfokozatot vagy azzal egyenértékű képesítést szerzett szakember felel.
95/2022 királyi rendelet, február 1., amely meghatározza a koragyermekkori oktatás szervezését és minimális tananyagát.	Meghatározza a koragyermekkori oktatás szervezését és minimális tananyagát.
8/2021 sz. szerves törvény, június 4., a gyermekek és serdülők erőszak elleni átfogó védelméről (LOPIVI)	Elsőbbséget biztosít a megelőzésnek, a szocializációnak és az oktatásnak.

BASZKFÖLD	
17/2023 törvény, december 21., a Baszkföld autonóm közösség oktatásáról.	Ez magában foglalja az oktatáshoz való hozzáférés feltételeit általában, és különösen a 0-3 éves korosztály esetében. Haurreskolak Konzorcium: Általános, minőségi és ingyenes közszolgáltatás a 2024-2025-ös tanévtől.
A 215/2004. számú, 2004. november 16-i rendelet, amely meghatározza a 0-3 éves gyermekek számára fenntartott bölcsődékre vonatkozó minimumkövetelményeket.	Meghatározza a 0-3 éves gyermekek számára fenntartott bölcsődékre vonatkozó minimumkövetelményeket.
2008. július 17-i határozat	Tartalmazza a munkaszerződést.

75/2023 sz. rendelet, május 30., amely meghatározza a koragyermekkori nevelés és oktatás tantervét és annak végrehajtását a Baszkföld autonóm közösségében	Meghatározza a koragyermekkori nevelés és oktatás tantervét és annak végrehajtását.
98/2016 sz. rendelet, június 28., a baszk autonóm közösség oktatási felügyeletéről.	Biztosítja az oktatási rendszer fejlesztését elősegítő jogokat és kötelezettségeket.
185/2015 rendelet, október 6., a baszk szociális szolgáltatások rendszerének juttatásairól és szolgáltatásairól.	Többek között meghatározza a korai gondozás szociális beavatkozási szolgáltatását.
13/2016 sz. rendelet a baszk autonóm közösségben a korai gondozás területén végzett átfogó beavatkozásról.	Biztosítja az egészségügyi, oktatási és szociális rendszerek átfogó és hatékony koordinált modelljét.
152/2017. számú, 2017. május 9-i rendelet, amely jóváhagyja a baszk autonóm közösség gyermekek és serdülők gondozásával és védelmével foglalkozó önkormányzati és területi szociális szolgáltatások kockázati és elhanyagolási helyzetek súlyosságának értékelésére szolgáló eszközének frissítését (Balora).	A kockázati és tehetetlenségi helyzetek értékelése.

KATALÓNIA	
12/2009 törvény, 2009. július 10., az oktatásról	Meghatározza többek között a betartandó alapelveket.

A 21/2023 sz. rendelet, február 7., a koragyermekkori nevelés és oktatás szabályozásáról.	Szabályozza a koragyermekkori nevelést és oktatást.
A 282/2006. sz. rendelet, 2006. július 4., amely a koragyermekkori nevelés és oktatás első ciklusát és a központok követelményeit szabályozza (DOGC, 2006. július 6.).	A városi tanács megállapíthatja a szükséges ellenőrzéseket és felügyeletet.

Magyarország jogszabályi környezete

MAGYARORSZÁG	
A gyermekek védelméről és a gyámsági ügyek intézéséről szóló 1997. évi XXXI. törvény	Ez a törvény meghatározza a magyarországi gyermekvédelmi rendszer kereteit, felvázolja a gyermekek jogait, a szülők és az állami intézmények felelősségét, valamint a gyámság és a szociális szolgáltatások struktúráját. Szabályozza a veszélyeztetett kiskorúak megelőzését, beavatkozását és helyettesítő gondozását.
15/1998 (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működési feltételeiről	Ez a rendelet meghatározza a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatásokat nyújtó intézmények és szakemberek szakmai felelősségeit, szolgáltatási színvonalát és működési követelményeit. Részletes iránymutatásokat tartalmaz a képesítésekre, az intézmények működésére és a szolgáltatásnyújtásra vonatkozóan.

Bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja	A program meghatározza a magyarországi bölcsődei nevelés alapelveit, céljait és pedagógiai megközelítéseit. Hangsúlyt fektet a gyermekközpontú, életkornak megfelelő fejlődésre, a korai szocializációra, valamint a gondozók és a családok közötti partnerségre.
A bölcsődei nevelés és gondozás szakmai szabályai – módszertani levél (2012)	Ez a módszertani útmutató gyakorlati utasításokat és szabványokat tartalmaz a bölcsődei nevelés és gondozás megvalósításához. Kiegészíti az országos alapprogramot konkrét stratégiákkal, rutinokkal és etikai iránymutatásokkal a bölcsődei személyzet számára.
A 257/2000 (XII. 26.) kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról	Ez a rendelet részletezi az 1992. évi közalkalmazotti törvény konkrét végrehajtását a szociális szolgáltatásokban, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézményekben, beleértve a bölcsődéket is, a foglalkoztatott szakemberekre vonatkozóan. Meghatározza a közalkalmazotti jogviszony hatályát, a munkakörök besorolását, a képesítési követelményeket, a munkaidőt és az e szektorokra jellemző kiegészítő juttatásokat.
A pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény	A pedagógusok új életpályájáról szóló törvény" néven ismert, 2023-as törvény átalakítja a pedagógusszakmát Magyarországon. Modernizált karrierútvonalat hoz létre, beleértve a fizetéseket, az adminisztratív feladatokat és a munkaterhelést, és hangsúlyt fektet a nemzeti és európai identitáson, a hazafiságon és az aktív állampolgárságon alapuló oktatásra.

A Belügyminisztérium 18/2024 (IV. 4.) miniszteri rendelete a pedagógusok teljesítményértékeléséről	Ez a rendelet – amelyet a 2023. évi LII. törvény a pedagógusok új életpályájáról szóló törvény alapján adtak ki – strukturált, éves teljesítményértékelési rendszert vezet be a pedagógusok és pedagógiai asszisztensek számára. Meghatározza az értékelési kritériumokat, a pontozási rendszert (100 pontig), a szerepeket (értékelők, értékelőkben résztvevők), a teljesítményértékelési időszakokat, a célkitűzés idővonalát, valamint az önértékelést, a megbeszéléseket és a javadalmazáshoz és a karrier előmenetelhez kapcsolódó végső értékeléseket magában foglaló eljárásokat.

Olaszország jogszabályi környezete

OLASZORSZÁG	
1044/1971 törvény – *„Asili nido" törvény*	Létrehozta a 3–36 hónapos gyermekek számára a közintézményi bölcsődéket, integrálva a szociális támogatást a kognitív és érzelmi fejlődéssel, valamint a higiéniai/egészségügyi ellenőrzéssel.
285/1997 törvény – *Szociális szolgáltatások finanszírozásáról szóló törvény*	Bevezette a kiegészítő koragyermekkori szolgáltatások (pl. családközpontok, játszóterek és munkahelyi bölcsődék) finanszírozását, kiterjesztve a szolgáltatásokat a hagyományos bölcsődéken túlra.
107/2015 törvény *(„La Buona Scuola")* és **D.Lgs. 65/2017**	Megteremtette az „integrált 0–6" rendszer alapjait, meghatározta a pedagógusok és pedagógiai koordinátorok képesítési követelményeit, és létrehozta a nemzeti képzési terveket és pedagógiai keretrendszereket.

65/2017 sz. rendelet és DM 334/2021	Létrehozta a szakértői bizottságot, amely meghatározza az inkluzív és fenntartható tantervi elveket a 0–6 éves korosztály számára.
DM 43/2022 – *Orientamenti nazionali per i servizi educativi 0–3 (Nemzeti iránymutatások a 0–3 éves korosztály oktatási szolgáltatásaihoz)*	Kiadta az első kötelező érvényű nemzeti pedagógiai iránymutatásokat a 0–3 éves korosztály számára nyújtott szolgáltatásokhoz (amelyek kiterjednek a gyermekek jogaira, a pedagógusok szerepére, a környezetre, a családi partnerségre, az inkluzivitásra, az interkulturalitásra és a fenntarthatóságra).
205/2017 törvény (594. és 601. cikk)	Meghatározta a szakmai profilokat: oktatási szakember (EQF 6) és pedagógus (EQF 7), meghatározva a 0–3 éves korosztály számára nyújtott szolgáltatások személyzetének szükséges egyetemi szintű képesítéseket.

3. fejezet

A SUSIEE módszer

A SUSIEE MÓDSZERŐL

A **SUSIEE módszer** a projekt legfontosabb eredményeit egy gyakorlati és rugalmas megközelítésbe ötvözi, amelynek célja a fenntarthatóság és az interkulturalitás beépítése a korai gyermekkori oktatásba. Ez a fejezet olyan gyakorlati eszközöket kínál, melyek célja a szakemberek támogatása, a családok bevonása és a gyermekek tanulási útjának kísérése.

Háromféle tevékenységet tartalmaz:

20 órás képzés a koragyermekkori neveléssel és oktatással foglalkozó szakemberek számára	**Gyerekekkel végzett tevékenységek**	**Családokkal való együttműködésre irányuló tevékenységek**
A képzési út az interkulturális érzékenység, az ökológiai tudatosság és az inkluzív pedagógiai gyakorlatok fejlesztésére összpontosít.	Játékalapú javaslatok, amelyek célja a kíváncsiság, az empátia és a környezet iránti törődés fejlesztése a legkorábbi évektől kezdve.	Stratégiák és ötletek a családok bevonására társ-nevelőként, elismerve és értékelve kulturális hátterüket.
		

Meghívjuk Önt, hogy fedezze fel ezeket az erőforrásokat a saját környezetéhez leginkább illeszkedő módon, akár lépésről lépésre megvalósítva őket, akár inspirációként felhasználva saját ötleteinek kidolgozásához.

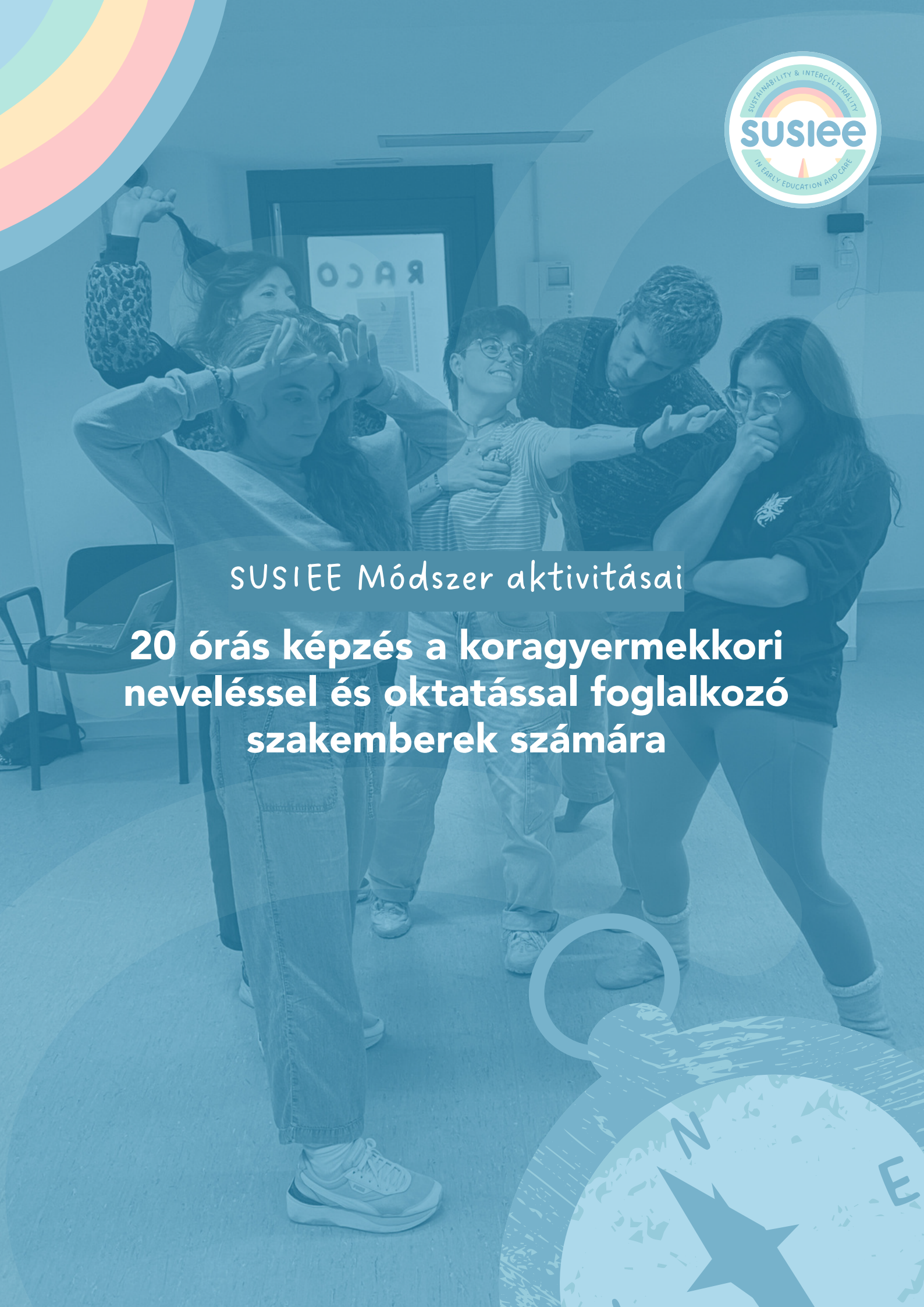

SUSIEE Módszer aktivitásai

20 órás képzés a koragyermekkori neveléssel és oktatással foglalkozó szakemberek számára

20 ÓRÁS KÉPZÉS A KORAGYERMEKKORI NEVELÉSSEL ÉS OKTATÁSSAL FOGLALKOZÓ SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

„Ez a 20 órás képzés olyan gyakorlati tevékenységeken keresztül erősíti a koragyermekkori nevelésben dolgozó szakemberek kompetenciáit, amelyek a fenntarthatóságra és az interkulturalitásra összpontosítanak. A valóban fenntartható és interkulturális nevelés felé vezető úton alapvető fontosságú, hogy a szakemberek ezt a szemléletet elsajátítsák, és mindennapi gyakorlatukba beépítsék. Ebben az értelemben a képzés különösen jelentős, mivel támogatja a pedagógusok szakmai fejlődését, és elősegíti a befogadóbb, magasabb színvonalú nevelést. Az anyag a projektkonzorcium partnerszervezeteinek hozzájárulásával készült, a javasolt tevékenységeket pedig barcelonai, baszkföldi, budapesti és palermói koragyermekkori neveléssel foglalkozó szakemberek próbálták ki kísérleti jelleggel."
A fejezetben szereplő képek a pedagógusokkal végzett kísérleti időszak alatt készültek.

1. blokk	**A csoport megismerése és a SUSIEE módszer kulcsfontosságú fogalmainak bemutatása.**
2. blokk	**Az interkulturalitás megismerése a kritikus incidens módszertan segítségével.**
3. blokk	**A fenntarthatóság megközelítése a jólét perspektívájából.**
4. blokk	**Hogyan lehet a SUSIEE módszer alapján tevékenységeket kidolgozni a családok és a gyermekek számára?**
5. blokk	**A fórumszínház mint eszköz az interkulturalitás és a fenntarthatóság témájának feldolgozásához.**

1. blokk

A CSOPORT MEGISMERÉSE ÉS A SUSIEE MÓDSZER KULCSFONTOSSÁGÚ FOGALMAINAK BEMUTATÁSA

Általános cél: A csoport kohéziójának, a kölcsönös megértésnek, valamint a biztonságos és befogadó környezetnek a megteremtése, miközben bemutatjuk a SUSIEE módszer középpontjában álló sokszínűség, interkulturalitás és fenntarthatóság kulcsfontosságú fogalmait.

Az első blokkban a fő cél a résztvevők közötti együttműködésen alapuló tanulás és nyílt párbeszéd alapjainak lefektetése. Interaktív és reflektív tevékenységek révén a csoport tagjai kötődni kezdenek egymáshoz és bizalmat építenek, miközben fokozatosan megismerik a SUSIEE módszer alapelveit. A tevékenységek a személyes történetmesélésre, a kulturális identitásra és a kollektív felfedezésre helyezik a hangsúlyt, teret adva az egyéni kifejezésnek és a közös élmények megosztásának. A résztvevőket dinamikus csoportgyakorlatokra invitálják, amelyek kiemelik a csoporton belüli sokszínűség gazdagságát és megadják az inkluzív gyakorlat alaphangját. Ezek a pillanatok egy támogató környezet kialakítását szolgálják, ahol tisztelik és értékelik a különböző perspektívákat, előkészítve a terepet az interkulturalitás és a fenntarthatóság mélyebb feltárásához a következő foglalkozásokra.

Ezek olyan javasolt tevékenységek, amelyek közül a pedagógusok a csoport méretétől, tapasztalatától és összetartásától függően választhatnak. Nem minden tevékenységet kell sorrendben végrehajtani; a facilitátorokat arra ösztönözzük, hogy a programot a saját kontextusukhoz leginkább illeszkedő módon alakítsák ki.

A blokkot alkotó tevékenységek a következők:

1. **Ismerkedés**
2. **Kézműves arcok**
3. **Üdvözöljük a sokszínűségben**
4. **Emberi térkép**
5. **Családfánk**
6. **Utazótáska**
7. **Interkulturalitás és fenntarthatóság a kiindulóponton**
8. **Rövidfilmek**
9. **Az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalma**
10. **Összefoglalás egy szóban**

A csoport megismerése és a SUSIEE-módszer kulcsfogalmainak bemutatása

A tevékenység neve	**ISMERKEDÉS**
Cél	• A résztvevők nevének és az általuk képviselt bölcsődéknek a megismerése. • Biztonságos légkör és bizalom kialakítása a csoport tagjai között.
Időtartam	15 perc
Szükséges eszközök	Néhány gombolyag gyapjú

Lépésről lépésre

- A csoport tagjai körbe állnak. Egyikük kezébe veszi a gyapjúgombolyagot, és bemutatkozik (megmondja a nevét, a bölcsődéje nevét és helyét, valamint azt, hogy éppen hogyan érzi magát).
- Ezután kiveszi a fonalat a gombolyagból, és a végét a kezében tartva eldobja egy másik személynek.
- Ez a személy újra bemutatkozik (megmondja a nevét, a bölcsődéjének nevét és helyét, valamint az aktuális érzéseit).
- Ez addig folytatódik, amíg mindenki bemutatkozik.
- Az egymással megismerkedett emberek pókhálót alkotnak.

A tevékenység neve	**KÉZMŰVES ARCOK**
Cél	• Egymás megismerése • A sokszínűség témájának bemutatása
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	Színes karton, gombok, gyapjú, ragasztó, olló, pálcikák, festékek, szemmatricák, stb.

Lépésről lépésre

- A csoport tagjai olyan anyagokat kapnak, amelyek segítségével kifejezhetik, s elkészíthetik az adott pillanatban érzett érzelmeiket. A saját érzelmek kifejezése a képeken (kartonpapír arcok vagy bábok) keresztül történik.
- Az összes figurát a padlón hagyják.
- Mindenki kiválaszt egy képet, amelyhez valamilyen módon kapcsolódni tud. Senki nem választhatja a saját maga által készített képet.
- Mindenki elmagyarázza, miért választotta azt a képet, és hogyan kapcsolódik az önmagához.
- Miután mindenki megosztotta az érzéseit, gondolatait, megbeszélik, hogyan kapcsolódik a sokszínűség fogalma a tevékenységhez.

A tevékenység neve	ÜDVÖZÖLJÜK A SOKSZÍNŰSÉGBEN
Célok	• A sokszínűség témájának bemutatása. • A csoportban jelen lévő sokszínűség elismerése. • Biztonságos tér létrehozása.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- A facilitátor kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe.
- Üdvözölje a csoportot, és magyarázza el, miért fontos tudatosítani és erősíteni, előmozdítani a sokszínűséget.
- Mondja el a résztvevőknek, hogy a sokszínűség minden formája üdvözölt, és hogy biztonságos térben vannak. Minden sokszínűség gazdagítja a gyakorlatot. Jó, ha a csoport tagjai néhányat megneveznek, hogy lássák, hányféle sokszínűség van jelen abban a pillanatban a csoportban – hogy ezek lehetnek nyilvánvalóak vagy alig észrevehetők, és néha el is feledkezünk róluk.
- Kezdje el megnevezni és kommentálni néhány, a csoportban felismert sokszínűséget, és kérje meg a résztvevőket, hogy nézzenek egymásra, és hozzanak további példákat.
- Meg is nevezhet, illetve a csoportot is megkérheti, hogy nevezzen meg olyan sokféleségeket is, amelyek nem láthatóak a résztvevők között, de elképzelhető, hogy jelen vannak.

Íme néhány példa a csoportban előforduló sokszínűségre:

- Nyelvek: a teremben sok nyelvet beszélnek. A résztvevők megnevezhetnek néhányat a jelen lévő nyelvek közül, rámutatva az anyanyelvük, a második nyelvük és a nyelvtudásuk különböző szintjei közötti különbségekre.
- Hogy milyen könnyű volt ide eljutni: néhány résztvevő közel lakik, mások nem. Lehet, hogy néhány résztvevőnek hosszabb vagy bonyolultabb volt az út, mint másoknak.
- Fizikai különbségek: haj-, szemszín, de bőrszín, mozgáskészség, fizikai képességek is.
- Származás és származási hely: lehet, hogy vannak olyanok, akik a világ különböző pontjairól érkeztek vagy származnak. Mindenki szívesen látott.
- Vallási meggyőződés: hasonlóképpen, lehetnek a csoportban különböző vallások képviselői, vagy olyanok, akik nem hisznek, vagy másfajta kapcsolatban állnak a spiritualitással.
- Nem: ez alatt a biológiai nemet, a nemi identitást, a nemi kifejeződést és a szexuális orientációt értjük. Ezt a megkülönböztetést nemcsak a sokszínűség elfogadásához szükséges megtenni, hanem azért is, hogy tisztázzuk az egyes fogalmakkal kapcsolatos bizonytalanságokat, kétségeket.
- Stb.

A tevékenység neve	**EMBERI TÉRKÉP**
Célok	• A résztvevők helyi identitásának megismerése. • A csoporton belüli multikulturalitás azonosítása és láthatóvá tétele.
Időtartam	25 perc
Szükséges anyagok	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

1. A csoport tagjai határozzák meg együtt a terem égtájait. Képzeljék el, hogy észak ezen a helyen van, dél azon a helyen stb.
2. A facilitátor magyarázza el a csoportnak, hogy egy nagy térképen állnak. Álljon a terem közepének közelébe, és jelölje meg, hogy az a pont az a hely, ahol ténylegesen áll.
3. Kérjen meg minden résztvevőt, hogy álljon arra a pontra, ami származási országának és városának felel meg. Tegyen megjegyzéseket, kérdezze meg, hol található az adott ország / város, vagy mikor költöztek a jelenlegi lakóhelyükre.
4. Ezután kérje meg őket, hogy álljanak arra a pontra, ahol egyik szülőjük született. Figyelje meg, ki mozdul máshova, és tegyen megjegyzéseket: kérdezze meg, hogy hogyan kapcsolódnak ehhez a helyhez, emlékeznek-e történetekre, vagy jártak-e már ott.
5. Ezután kérje meg őket, hogy álljanak oda, ahol valamelyik nagyszülőjük született. Ismételje meg a megfigyeléseket és a beszélgetést a csoporttal.
6. Végül kérje meg őket, hogy keressék meg azt a helyet a térképen, ahol szívesen élnének egy évig, ha megnyernék a lottót.
7. A végén hívja fel a figyelmet arra, hogy valószínűleg mindannyiuknak volt már migrációs tapasztalata vagy vágya. Végezetül beszélgessenek a csoportban jelenlévő földrajzi sokszínűségről.

A tevékenység neve	**CSALÁDFÁNK**
Cél	• Megismerni a résztvevők családjában és a körülöttük élő emberek családjaiban jelen lévő sokszínűséget. • Dolgozni a sztereotípiákon és előítéleteken. • A kulturális identitás fontosságának megértése. • Tisztelet és empátia kialakítása más emberek iránt.
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	Papír/karton, festékek, ragasztószalag és ragasztó.

Lépésről lépésre

Előkészítési szakasz: A megelőző foglalkozáson a résztvevők megismerik a dinamikát, és a Családfánk foglalkozásra mindenki elgondolkodik a saját családfájáról, és elhozza annak vázlatát – gyakorlatilag elkészítve.

• Amikor összegyűlik a csoport, 10 perc van arra, hogy mindenki befejezze a feladatot, finomhangolja, ellenőrizze, és átgondolja, hogyan fogja bemutatni.
• Ezután a családfákat elhelyezik a falon, és mindenki egyesével megosztja, mit jelent, mit képvisel, a többiek pedig meghallgatják őket, anélkül, hogy közbeszólnának (mindenkinek 4-5 perc áll rendelkezésére.

• Végül elérkezik az a pillanat, amikor minden résztvevő megpróbál néhány következtetést levonni, és reflektál a tapasztalatokra. Íme néhány kérdés, amely segíthet ebben:
» Honnan származik a családunk, mindig ebben az országban éltek? Kellett-e valamelyik családtagnak külföldre mennie, hogy megélhetést biztosítson magának és/vagy más okból. Honnan származónak érzi magát?

A cél az, hogy világossá tegyük, hogy mi magunk is sokfélék vagyunk, és hogy gyakran sok közös vonás van a családunk és az életutunk, valamint azok között a családok között, akik a környezetünkbe érkeznek

A tevékenység neve	**UTAZÓTÁSKA**
Cél	• A csoporton belüli sokszínűség és interkulturalitás láthatóvá tétele
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	Papír, tollak, ceruzák és festékek
Lépésről lépésre	

- A tevékenység vezetője minden résztvevőnek kioszt egy papírlapot és rajzeszközöket (tollakat, ceruzákat, filctollakat vagy festékeket).
- Megkéri a résztvevőket, hogy szánjanak néhány percet arra, hogy elgondolkodnak a kulturális cserével vagy kulturális tapasztalatokkal kapcsolatos múltbeli élményeiken. Ezek lehetnek: utazás egy másik országba vagy régióba, találkozás más kulturális háttérrel rendelkező személlyel, részvétel egy multikulturális eseményen vagy ünnepségen, új nyelv tanulása vagy új ételek kipróbálása.
- Ezután megkéri a résztvevőket, hogy rajzoljanak három különböző emléket, amelyek mindegyike egy személyes interkulturális élményt képvisel. Ezeknek a rajzoknak nem kell művészi színvonalúnak lenni (pálcikafigurák vagy szimbolikus ábrázolások is teljesen megfelelnek). Hangsúlyozza a kreativitást és a személyes jelentőséget a művészi képességek helyett.
- Miután elkészültek a rajzok, megkéri a résztvevőket, hogy képzeljék el, hogy ezek az emlékek egy képzeletbeli „utazótáskába" kerülnek. Rajzolhatnak egy táskát a képeik köré, vagy felcímkézhetik mindegyiket azzal, amit tanultak belőle.
- A résztvevők, megmutatják rajzaikat a csoportnak. Minden emlékhez le kell írni az interkulturális élményt, el kell magyarázni, miért volt az számukra jelentős vagy nagyhatású, és röviden elgondolkodnak azon, mit tanultak belőle.
- Ösztönzi a többi résztvevőt, hogy tegyenek fel kérdéseket vagy szóljanak hozzá, hogy elősegítse a kíváncsiságot és a mélyebb megértést. Biztonságos és tiszteletteli közeget teremt.
- Zárásként megbeszélik, mit tanultak a csoporttagjai egymás történeteinek meghallgatásából. Fontos a reflexió ösztönzése olyan kérdésekkel, mint: *„Mi lepett meg?" „Milyen közös témák merültek fel?" „Hogyan változtatja ez meg egymásról alkotott képet?"*

A tevékenység neve	**INTERKULTURALITÁS ÉS FENNTARTHATÓSÁG A KIINDULÓPONTON**
Cél	• Az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalmainak meghatározása
Időtartam	40 perc
Szükséges anyagok	Poszter táblák, filctollak, post-it cetlik stb.

Lépésről lépésre

Előkészítési szakasz: Javasoljuk, hogy az első foglalkozás során feldolgozott fogalmak elmélyítése érdekében a csoport tagjai számára biztosítsanak időt a kézikönyv elméleti keretének elolvasására. Az ezeken az oldalakon bemutatott tartalom nagy értéket képvisel minden tevékenység számára, különösen azok számára, amelyek a fogalmak megértéséhez kapcsolódnak.

- A nagycsoportot két kiscsoportra kell osztani.
- Mindkét kiscsoport kap egy posztertáblát és anyagokat.
- Az egyik kiscsoport interkulturalitással kapcsolatos ötleteket tartalmazó posztert készít, a másik kiscsoport pedig a fenntarthatóságról. Ötleteiket, gondolataikat és példáikat szavakkal, rajzokkal vagy szimbólumokkal fejezik ki.
- Néhány perc múlva a csoportok kicserélik a posztereket. Mindkét kiscsoport elolvassa a másik csoport poszterét, megvitatja, és hozzáadja az esetleg hiányzó új ötleteket vagy nézőpontokat.
- Végül mindkét csoport visszatér az eredeti poszteréhez, áttekinti az új hozzájárulásokat és megvitatja azokat. Összegzésként mindkét csoport kidolgozza a koncepciójának (interkulturalitás vagy fenntarthatóság) egyértelmű definícióját, amely tartalmazza a poszteren megosztott összes ötletet.

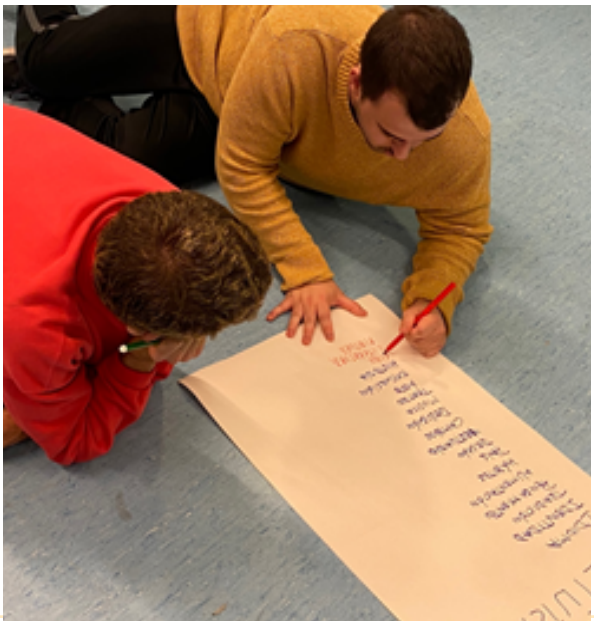

A tevékenység neve	**RÖVIDFILMEK**
Cél	• Az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalmainak átgondolása
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	Interkulturalitás: • Mit tennél, ha egy 6 éves kislányt látnál egyedül az utcán? (¿Qué harías si vieras a una niña de 6 años sola en la calle?) (2:07) https://www.youtube.com/watch?v=kD0-SEBzLJU • Tündérek nélküli mesék: Ivine és Almohada története – Unicef (Cuentos sin hadas: La historia de Ivine y Almohada - Unicef) (2:34) https://www.youtube.com/watch?v=7fPSTajjSd4 • Said utazása (El viaje de Said) (10:20) https://www.youtube.com/watch?v=LODpuasE-3E • Hijab Európában (7:56) https://www.youtube.com/watch?v=1pJM6PatinI • Az interkulturalitás felé (Hacia la interculturalidad) (2:58) https://www.youtube.com/watch?v=2-kJ2ETPehQ Fenntarthatóság: • Koragyermekkori fejlődés és fenntartható fejlődés (Primera Infancia y Desarrollo Sostenible) (7:01) https://youtu.be/iYnMYwXnTr0?si=zLmXoDh_jCXH6eXc • Mi a fenntarthatóság? https://www.youtube.com/watch?v=zx04Kl8y4dE • A fenntartható fejlődés oktatása a gyakorlatban (9:14) https://www.youtube.com/watch?v=MvYnNPqDSv8 • Fenntarthatóság az Edge Early Learning Pimpama óvodában (1:35) https://www.youtube.com/watch?v=hw1pp8jMFN4 • Hogyan nézhet ki a Föld 2050-ben – Shannon Odell (4:59) https://www.youtube.com/watch?v=2njn71TqkjA

Lépésről lépésre

- A rendelkezésre álló idő függvényében néhány videó vetítése az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalmain való további elmélkedés céljából. Az interkulturalitás témájában konkrétan a „Mit tennél, ha egy 6 éves kislányt látnál egyedül az utcán?” és a „Hijab Európában” című videók javasoltak; a fenntarthatóság témájában pedig a „Koragyermekkor és fenntartható fejlődés” című.

A tevékenység neve	**AZ INTERKULTURALITÁS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG FOGALMA**
Cél	• A fenntarthatóság és az interkulturalitás fogalmainak koncepcionális megközelítése
Időtartam	15 perc
Szükséges anyagok	Poszter táblák, filctollak, post-it cetlik stb.

Lépésről lépésre

- Az „Interkulturalitás és fenntarthatóság a kiindulóponton” tevékenységben együtt dolgozó csoportok mindegyike visszatér a kartonlapokhoz.
- A csoportok átgondolják a kartonlapokon kifejezett fogalmakat és ötleteket, és beépítik azokat az ötleteket is, amelyek a rövidfilm-tevékenység során merültek fel.
- Minden csoport vesz egy darab papírt és egy tollat, és kidolgozza a fogalmat, amellyel dolgozik.
- A fogalmat és a kartont megosztják a nagy csoporttal.
- Az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalmai közös alapokon jönnek létre, és a résztvevői csoport osztja meg őket egymással.

A tevékenység neve	**ZÁRÁS EGY SZÓBAN**
Célok	• A foglalkozás lezárása • A résztvevők hozzászoktatása az érzések és gondolatok megosztásához
Időtartam	5 perc
Szükséges eszközök	Üres szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe, és mondják el, hogyan érzik magukat.
- Kérje meg a résztvevőket, hogy a foglalkozás végén egyetlen szóval fejezzék ki, hogyan érzik magukat
- A körben ismerje el és fogadja el a résztvevők által megosztott érzelmek és szavak sokféleségét.
- Emlékeztesse a résztvevőket, hogy tiszteljék és ne ítéljék meg társaik érzéseit, és adjanak nekik időt és teret, hogy szabadon kifejezhessék magukat, amikor sorra kerülnek.
- Megkérheti a résztvevőket, hogy ne ismételjék meg a már mások által használt szavakat. Kérje meg őket, hogy kerüljék a „jó", „rossz" szavakat, és ösztönözze őket egy kis kreativitásra.

2. blokk

INTERKULTURALITÁS ÉS KRITIKUS INCIDENS

Általános cél: A résztvevők interkulturalitás iránti megértésének elmélyítése az empátia, a kritikus gondolkodás, valamint a kiváltságok és a kirekesztés tudatosítása révén. Ez a blokk azt a célt szolgálja, hogy a résztvevőket olyan eszközökkel vértezze fel, amelyek segítségével képesek eligazodni és reflektálni a kulturális különbségekre és érzékeny társadalmi dinamikákra, így elősegítve a befogadó és tiszteletteljes párbeszédet.

A második blokkban a résztvevőket olyan tevékenységekre invitálják, amelyek személyes tapasztalatok, csoportdinamika és kritikus reflexió révén vizsgálják az interkulturalitást és az interszekcionalitást. Tapasztalati tanulás és irányított elemzés segítségével a csoport megvizsgálja, hogy a kiváltságok, a diszkrimináció és a kulturális identitás hogyan alakítják az észlelést és interakciókat. A blokk tevékenységei lehetőséget nyújtanak a személyes és kollektív értékek reflektálására, a hatalmi dinamikák feltárására és a kulturális érzékenység fejlesztésére. A hangsúly az empátián, a hallgatáson és a helyzetek többféle perspektívából való megítélésének képességén van.

Ezek a tevékenységek rugalmasak és a csoport kontextusához és igényeihez igazíthatók. A facilitátorokat arra ösztönzik, hogy a tevékenységeket a csoporton belüli bizalom, tapasztalat és kohézió szintjének megfelelően válasszák ki és rendezzék sorrendbe.

A blokkot alkotó tevékenységek a következők:

1. Labdás kör
2. A korábbi foglalkozások áttekintése és az interkulturalitás megértése
3. Hőmérő
4. Névcsere és interszekcionalitás csillag
5. Kritikus incidens
6. 1-től 10-ig
7. Reflexió és lezárás

A kulturális sokszínűség megismerése a kritikus incidens módszerével

A tevékenység neve	**LABDÁS KÖR**
Cél	• A nevek megjegyzése, ha szükséges. • A csoport felpezsdítése a foglalkozás kezdetén. • A résztvevők közötti kapcsolatok elősegítése, a megbecsültség és a befogadottság érzésének erősítése.
Időtartam	15 perc
Szükséges eszközök	Labda
Lépésről lépésre	

- A facilitátor kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe. Adják körbe a labdát, s az átadáskor mondják meg a nevüket, mutatkozzanak be. Addig folytassák, míg mindenki bemutatkozott.
- Ismételjék meg ugyanazt a kört. Ezúttal, amikor a labdát átadják, a résztvevők annak a személynek mondják ki a nevét, akinek adják a labdát.
- Ekkor fordítsák meg a kör irányát. Minden résztvevő adja vissza a labdát annak a személynek, aki éppen neki adta, miközben kimondja az ő nevét.
- Addig folytassák, amíg a fordított kör be nem fejeződik, vagy amíg a résztvevők már memorizálták a neveket.

A tevékenység neve	**A KORÁBBI FOGLALKOZÁSOK ÁTTEKINTÉSE ÉS AZ INTERKULTURALITÁS MEGÉRTÉSE**
Cél	• Az interkulturalitás fogalma ismeretének elmélyítése. • Ösztönözni a különböző aspektusok átgondolását.
Időtartam	20 perc
Szükséges eszközök	PPT - a korábbi foglalkozások anyagaiból, számítógép és projektor

Lépésről lépésre

- A PPT-prezentációt követően áttekintjük az előző foglalkozáson bemutatott legbonyolultabb fogalmakat. A prezentáció tartalmazhatja az 1. blokk „Az interkulturalitás és a fenntarthatóság fogalmának megfogalmazása" című tevékenységében elsajátított fogalmakat, kiegészítve a kézikönyv elméleti keretével.
- Ezeknek a fogalmaknak a magyarázata kibővítésre kerül.
- Az interkulturalitás fogalmát kiegészítik az elméleti keretben szereplő egyéb fogalmakkal:
  1. Interkulturális érzékenység
  2. Kultúrák közötti együttélés
  3. A multikulturalizmus eszméjén való túllépés a kapcsolatok terét jelentő interkulturalitás felé
  4. Másság.

A tevékenység neve	**HŐMÉRŐ**
Cél	• Az interkulturalitásról való gondolkodás ösztönzése
Időtartam	20 perc
Szükséges eszközök	Üres szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy képzeljenek el egy hőmérőt, amelynek egyik végén a hideg fokok, a másik végén pedig a meleg fokok vannak.
- A tréner mondatokat mond, és a résztvevőknek a képzeletbeli hőmérő azon részén kell állniuk, amely kifejezi, mennyire értenek egyet vagy nem értenek egyet a mondattal.
- Amikor mindenki megtalálta a helyét egy kérdés után, a tréner megkérdez néhány embert, miért választották azt a helyet, és megkezdődik a közös reflexió és vita.

Néhány lehetséges gondolat:

- Minden ember, származásától függetlenül, ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik.
- Úgy gondolom, a különböző kulturális hagyományok és értékek tiszteletben tartása elengedhetetlen az együttéléshez.
- Úgy érzem, hogy a kulturális sokszínűséget értékelik és védik a környezetemben.
- Az, hogy egyszerűen csak együtt élünk különböző kultúrákkal, elegendő ahhoz, hogy azt mondhassuk, interkulturális környezetben élünk.
- Úgy gondolom, hogy az interkulturális oktatás több, mint a „kultúra napja” vagy elszigetelt események megünneplése.
- Fontos, hogy a pedagógusok fejlesszék interkulturális kompetenciáikat, hogy megbirkózzanak a mai kihívásokkal.
- A közösségem oktatáspolitikája valóban az interkulturális befogadásra összpontosít, és nem csak papíron.
- Úgy gondolom, hogy a különböző kultúráknak alkalmazkodniuk kell a befogadó kultúrához.
- Az én bölcsődémben vagy közösségemben a különböző kultúrákból származó családok aktívan és egyenlően vesznek részt.
- A rasszizmus, a diszkrimináció és az előítéletek még mindig erősen befolyásolják oktatási közösségeinket.

A tevékenység neve	**NÉVCSERE ÉS INTERSZEKCIONALITÁS CSILLAG**
Cél	• Az interszekcionalitás és a különböző típusú társadalmi kirekesztés feltárása és elemzése. • A diszkrimináció, a társadalmi kirekesztés és a kiváltságok létezésének felismerése.
Időtartam	40 perc
Szükséges anyagok	Papírszalag és egy üres szoba
Lépésről lépésre	

- Ragasszon egy vonalat a padlóra papírszalaggal. Tegye úgy, hogy a tér két részre legyen osztva.
- Kérje meg a résztvevőket, hogy kezdjenek el mozogni a térben. Emlékeztesse őket, hogy a saját ritmusukban járjanak, és kerüljék a körbejárást.
- Most kérje meg a résztvevőket, hogy üdvözöljék egymást, amikor találkoznak, fogjanak kezet és mutatkozzanak be egymásnak.
- Magyarázza el, hogy miután két résztvevő kezet fogott, neveket cserélnek. Például, ha Mária és Dóra találkoznak és kezet fognak, Mária Dóra lesz, Dóra pedig Mária. Amikor Mária a következő résztvevővel találkozik, Dóra néven mutatkozik be, és ezt a nevet cseréli el azzal, amellyel a másik személy abban a pillanatban rendelkezik, és így tovább.
- Amikor egy résztvevő újra megtalálja a saját nevét (például amikor Mária találkozik valakivel, aki az ő nevét viseli), akkor végzi el az utolsó cserét, visszakapja a saját nevét, és kilép a gyakorlatból.
- A gyakorlat addig folytatódik, amíg a csoport közel fele megtalálja a saját nevét.
- A gyakorlat befejezése után kérje meg a résztvevőket, akik megtalálták a nevüket, hogy álljanak a vonal egyik oldalára, és hangosan gratuláljon nekik a győzelemhez.
- Kérje meg azokat, akik nem találták meg a nevüket, hogy álljanak a vonal másik oldalára, és becsmérelje őket, miközben dicséri a többiek teljesítményét.
- Innen indul a vita az érdemről, az igazságosságról és a befogadásról.

- Az alábbiakban talál egy példát a vita bevezetésére:
    - 1. moderátor: Ünnepeljük azokat, akik megtalálták a nevüket, az intelligens embereket. (A többiekre nézve) Nem tudom, mit kezdjek veletek, talán vehetnétek magánórákat.
    - Moderátor 2: Azt mondják, hogy szórakozni akarnak.
    - Moderátor 1: De az élet nem csak a szórakozásról szól. Talán ki kellene őket rúgnunk.
    - Résztvevő: Neee, vegyük be őket!
    - Moderátor 2: (azokra nézve, akik megtalálták a nevüket) Milyen együttérzőek vagytok! Még ha jobbak is vagytok náluk, mégis segíteni akartok nekik. Csodálatos. Több ilyen emberre van szükségünk. (Aztán azokra nézve, akik nem találták meg a nevüket) - De ti csak kihasználjátok mások jóságát. Ilyen emberekkel csak pénzt pazarolunk. Jobb, ha kimaradnak.
    - 1. moderátor: Igazunk van abban, amit mondunk? Kitaláljuk ezt, vagy ez tényleg így van a társadalomban?

- Kérdezzenek a társadalmi dinamikáról, amely az embereket jó/helyes és rossz/helytelen csoportokra osztja. Például:
- Mely társadalmi identitások helyeznek minket az egyik vagy a másik oldalra? (rassz, pénz, vallás …)
- Milyen kiváltságokat kapnak a jó oldalon álló emberek? (Jobb hozzáférés a munkahelyekhez, jobb oktatás és gazdasági erőforrások, kevesebb előítélet, nem ellenőrzik őket a repülőtéren, hozzáférésük van az egészségügyi rendszerhez …)
- Ki van a másik oldalon? (afro-származású emberek, ázsiaiak, indiánok, attól függ, hol élsz és honnan származol, attól függ a társadalmi és gazdasági státuszod …)

- Társadalmi szempontból melyik oldalnak van nagyobb hatalma?
- Vannak itt olyanok, akik privilegizált oldalon kívül tartozónak érzik magukat? Ebben a csoportban kiket ér a legtöbb diszkrimináció? Talán néhányunknak volt már nem privilegizált tapasztalata.

- Jelentse be, hogy együtt fogják elemezni a kiváltságokat átlépve a földre rajzolt egyetlen tengelyt, más társadalmi identitásokkal kombinálva.
- Jelezze előre, hogy az inklúzióról való beszélgetéshez szükségük lesz a kirekesztésről is beszélni, és így kényes és nehéz témák is felmerülnek majd.
- Íme néhány téma, melyet ezzel a gyakorlattal felvethet, és mindegyikhez a földre ragasztott papírszalaggal új vonalat hoz létre:
    - bőrszín
    - származás
    - vallás
    - kulturális örökség
    - nyelv
    - hagyomány
    - dokumentáció
    - test és képességek.
    - kor
    - nem
    - nemi identitás kifejezése
    - nemi identitás
    - szexuális orientáció
    - társadalmi-gazdasági státusz

- Minden alkalommal, amikor egy új vonalat ragaszt a földre egy adott társadalmi témához, amely privilégiumskálát hoz eredményez, kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak fel a vonal mentén aszerint, hogy mennyire érzik privilegizáltnak magukat az adott kérdésben.
- Kérje meg a résztvevőket, hogy nézzenek körül, és mondják el, milyen érzés az adott helyen állni. Kérje meg őket, hogy gondolják át, mi a helyzetük a csoport többi tagjához képest.
- Kérdezze meg tőlük, hogy általában mely társadalmi kategóriák foglalják el a vonal két végét.
- Elemezzék a helyzetet, és mélyüljenek el a felmerülő témákban, teret adva a résztvevők észrevételeinek és véleményének.

A tevékenység neve	**KRITIKUS INCIDENS**
Cél	• Empátia fejlesztése. • Az interkulturális kompetencia előmozdítása. • A kritikus gondolkodás ösztönzése. • Felkészülni érzékeny témák megvitatására és tiszteletteljes véleménycserére.
Időtartam	120 perc
Szükséges anyagok	Kultúrsokkot kiváltó nyomtatott képek

Lépésről lépésre

- Készítse elő a helyiséget/teret úgy, hogy az a lehető legszélesebb legyen, akadályoktól mentes. Terítse szét a képeket a földön, kihasználva a teljes helyiséget.
- Fogalmak tisztázása, például a kultúra és jellemzői, identitás, Cohen-Emerique munkájának kiindulópontja, az erős testi/érzelmi reakciók révén megjelenő kultúrsokk, valamint a kritikus incidens módszer.
- Kérje meg a résztvevőket, hogy sétáljanak körbe a teremben, nézzék meg az összes képet a földön, és álljanak meg az mellett, amelyik a legerősebb érzelmi reakciót váltotta ki belőlük. Itt a trénerek arra ösztönzik a résztvevőket, hogy osszák meg érzelmeiket (csak az érzelmeket, anélkül, hogy magyarázzák őket).
- Ezután kérje meg a résztvevőket, hogy osszák meg, milyen értéket képviselnek vagy tartanak fontosnak, amit a kép közvetített.
- Saját kultúránk a kulturális háttérünkön keresztül nyilvánul meg számunkra, az általánosnak hitt értékek, viselkedésmódok és normák pedig a másikkal való találkozás során relativizálódnak.

- Itt a csoport olyan kategóriákat (érzékeny területeket) keres, ahol nagyobb valószínűséggel találkozhat különbségekkel (például: a testhez való viszonyulás, a nők szerepéről és státuszáról alkotott elképzelések, a gyermeknevelésről alkotott egyenlőségi elképzelések, az egyén individualista koncepciói, a gyermek jogainak elismerése, a vallásszabadság kontra laicitás, az idő és tér felfogása, az ajándék logikája, a hierarchia stb.) Kérje meg a résztvevőket, hogy gondolkodjanak el a képen látható értékekről: honnan eredhet az érzelmi reakciójuk, mi váltotta ki a kulturális sokkot. A résztvevők elgondolkodnak az értékeiken.
- Kérje meg a résztvevőket, hogy objektíven írják le a képet. (Vegye figyelembe, hogy általában nehéz valamit objektíven elmagyarázni, mivel mindannyian szűrőket használunk a valóság megértéséhez.
- Köszönje meg a résztvevőknek, és zárásként emlékeztesse őket arra, hogy a vita nem arról szól, hogy meggyőzzük a másikat, hanem arról, hogy meghallgatjuk és nem ítélkezünk. Ez a gyakorlat eszközöket kínál az értő hallgatáshoz és az empátia fejlesztéséhez anélkül, hogy a résztvevők elmerülnének a diskurzusokban.
- A résztvevők kis csoportokban megosztják egymással a saját életükben tapasztalt kulturális sokkokat, majd ezek közül néhányat megosztanak az egész csoporttal. Ezek közül a tréner vagy a csoport kiválaszt egyet, amelyet közösen elemeznek.

- Az elemzés lépései:
  1. Objektív tények, elemek, közelítő és távolító tényezők keresése.
  2. Visszalépés/perspektíva váltás – A kultúrsokkot átélő személy A sokkot átélt személy érzelmeinek összegyűjtése.
  3. A kultúrsokkot átélő személy normái, értékei és reprezentációi, amelyek kihívás elé kerültek – összegyűjtés.
  4. Belépés a Másik keretébe – a Másik lehetséges érzelmeinek összegyűjtése.
  5. A Másik lehetséges normái, értékei és reprezentációi, amelyek kihívás elé kerültek.
  6. Tárgyalás/közvetítés.

- Az elemzés után a résztvevők eljátsszák a konfliktust. Az elnyomottak színháza vagy a részvételi színház segítségével bárki beleélheti magát a sokkot/konfliktust átélő személy helyzetébe, hogy minél több lehetséges stratégiát kipróbáljon a sikeres és hatékony tárgyalásokhoz.

A tevékenység neve	**1-TŐL 10-IG**
Cél	• A csoport ellazítása, a hangulat megváltoztatása és az előző tevékenységtől való elszakadás.
Időtartam	5 perc
Szükséges eszközök	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe.
- Mindannyian egyszerre rázzák a jobb kezüket hangosan számolva 10-től 1-ig.
- Ezután rázzák egyszerre a bal kezüket hangosan számolva 10-től 1-ig.
- Ezután a jobb, majd a bal lábukat rázzák, s számoljanak az előzőek szerint.
- Térjetek vissza a **jobb kéz rázásához**, most 9-től 1-ig számolva, és haladjanak ugyanígy minden testrésznél.
- A gyakorlat akkor ér véget, amikor egyik számolnak.

A tevékenység neve	**REFLEXIÓ ÉS LEZÁRÁS**
Cél	• Bizonyos fogalmak ismeretének megerősítése az interszekcionalitásra és az interkulturalitásra összpontosítva. • Ösztönözni a reflektálást ezekre a fogalmakra.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy üljenek körbe.
- Kérje meg őket, hogy gondolkodjanak el a következő kérdésekről:
  1. Hogyan járul hozzá ez a tevékenység az interkulturalitásról alkotott véleményünkhöz?
  2. Milyen módon befolyásolhatják ezek a nézőpontok a gyermekekkel, a családokkal és a bölcsődei környezettel való kapcsolatunkat?

3. blokk

FENNTARTHATÓSÁG ÉS JÓLLÉT

Általános cél: A résztvevők fenntarthatóságról alkotott ismereteinek elmélyítése azáltal, hogy összekapcsoljuk azt az érzelmi jólléttel, a gondoskodási gyakorlatokkal és a kapcsolati tudatossággal. Ez a blokk a fenntarthatóság ökológiai, társadalmi és érzelmi dimenzióinak összefüggéseit hivatott kiemelni, ösztönözve az oktatásban és a mindennapi gyakorlatokban a holisztikusabb, emberközpontúbb megközelítést.

Ebben a harmadik blokkban a szerzők a résztvevőket egy sor reflektív, kreatív és tapasztalati tevékenységen vezetik végig, amelyek a környezeti aggodalmakon túlmutató fenntarthatóságot vizsgálják, az ellátásra, az empátiára, az érzelmi jelenlétre és a közösségépítésre összpontosítva. Személyes történetmesélés, testet öltő gyakorlatok és fogalmi feltárás révén a csoportot arra invitálják, hogy a fenntarthatóságot egymástól függő kapcsolatok ökoszisztémájaként gondolja át. Az érzelmeket a fenntartható gyakorlatok megértésének és megvalósításának központi elemének tekintik, különösen az oktatási és gondozási kontextusokban.

A facilitátorokat arra ösztönzik, hogy a csoport ritmusához, érzelmi felkészültségéhez és szakmai tapasztalatához igazodva alakítsák a tevékenységek sorrendjét és kiválasztását. A cél az, hogy elősegítse az érdemi párbeszédet, bátorítsa a sebezhetőséget, és erősítse a résztvevők képességét arra, hogy saját közegükben gondoskodást és fenntarthatóságot alakítsanak ki.

A blokkot alkotó tevékenységek a következők:

1. **A korábbi foglalkozások áttekintése**
2. **Hogy vagy? Három kép**
3. **Hogyan értjük a fenntarthatóságot?**
4. **A fenntarthatósággal kapcsolatos kulcsfogalmak meghatározása**
5. **Babaetetés**
6. **Montessori születésnap**
7. **Elmélet és gyakorlat: erőszakmentes kommunikáció (NVC) és interkulturalitás**
8. **Szakmai pályafutásom időrendje**
9. **Kéz kör**

Családi és gyermekprogramok létrehozása a SUSIEE-módszer szerint.

A tevékenység neve	**A KORÁBBI FOGLALKOZÁSOK ÁTTEKINTÉSE**
Cél	• Bizonyos fogalmak ismeretének megerősítése. • A fogalmak átgondolásának ösztönzése
Időtartam	20 perc
Szükséges eszközök	PPT, számítógép és projektor

Lépésről lépésre

- Az előző foglalkozáson bemutatott legbonyolultabb fogalmak áttekintése
- Ezeknek a fogalmaknak a magyarázata kibővítésre kerül

A tevékenység neve	**HOGY VAGY? HÁROM KÉP**
Cél	• Megnézni, hogy a résztvevők hogyan érkeznek az órára. • Az érzések kifejezése. • Az aktív hallgatás és megfigyelés elősegítése. • A képzelőerő, a kreativitás, a nonverbális kommunikáció és a mozgás szabadságának elősegítése. • Bemelegítés. • Empátia kialakítása. • Nyugodt légkör kialakítása.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- A feladat facilitátora, vezetője kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak körbe, és beszéljék meg, hogyan érzik magukat.
- Ezután magyarázza el a tevékenységet, és adjon egy első példát. Az egyik résztvevő megkérdezi a kör másik oldalán álló személyt: „Hogy vagy?”.
- A másik személy a lehető legrészletesebben leírja, hogyan érzi magát.
- Miután a válasz elkészült, a kérdést feltevő résztvevő egy szobrot formál magából, amely az illető érzéseinek valamelyikét ábrázolja.
- Miután az első szobor elkészült, a mellette álló két résztvevő kiegészíti a szobrot úgy, hogy értelmezi a válaszban megosztott további információkat. E lépés végén egy három résztvevő által megformált szobor mutatja be a válaszadó érzéseit.

- Az a személy, aki a „Hogy vagy?” kérdésre válaszolt, megnézi a szobrot, és addig kérheti annak módosítását, amíg úgy érzi, hogy az őt ábrázolja. A módosítások különböző módon hozhatók létre:
- Szóban: a résztvevők hangosan elmondják a kívánt változtatásokat. Például: „A középen álló személynek a jobb kezét a mellette álló szobor vállára kell tennie”.
- A résztvevők megérintésével (amennyiben ők is egyetértenek ezzel). A résztvevők a szobor elemeinek mozgatásával végzik el a szükséges változtatásokat.
- Ha a résztvevő elégedett a szoborral, tapsol egyet, s a szobor elmozdul, “alkotóelemeire hull”.
- A gyakorlat addig folytatódik, amíg minden résztvevő megkérdezte és megosztotta, hogyan érzi magát, s megformálódott az összes szobor, a korábban leírt lépéseket követve.
- Végül a vezető kérdezze meg a résztvevőket:
- Hogyan kapcsolódik a fenntarthatóság az érzelmekhez és az érzelmi jólléthez?
- Hogyan kapcsolódik a kommunikációhoz?
- Adjon egy kis időt a kérdések átgondolására

A tevékenység neve	**HOGYAN ÉRTJÜK A FENNTARTHATÓSÁGOT?**
Cél	• A résztvevők előzetes ismereteinek és gondolataik feltérképezése
Időtartam	10 perc
Szükséges anyagok	Papír és toll

Lépésről lépésre

A facilitátor megkéri a résztvevőket, hogy írjanak le egy papírlapra mindent, ami eszükbe jut a fenntarthatósággal, érzelmekkel és érzelmi jóléttel kapcsolatban, anélkül hogy racionalizálnának – 5 percig tartó automatikus írással.

Mi az automatikus írás?

Az automatikus írás azt jelenti, hogy egy meghatározott idő alatt (ebben az esetben 5 percig) folyamatosan írunk, anélkül, hogy a tollat a papírról felemeljük. Írjunk le mindent, ami eszünkbe jut: ötleteket, fogalmakat, mondatokat, egyes szavakat... Bármit fel lehet használni! Ha nem jut eszünkbe semmi, akkor firkáljunk! De ne álljunk meg és ne emeljük fel a tollat.

A tevékenység neve	**A FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS KULCSFOGALMAK MEGHATÁROZÁSA**
Cél	• A fenntarthatóság fogalmának és az azzal kapcsolatos egyéb fogalmaknak a megvitatása. • Közös megértés kialakítása az elvekről és a célokról.
Időtartam	50 perc
Szükséges anyagok	• Flipchart papír, tollak, képek, fotók, magazinok, ragasztó, olló, színes ceruzák stb. • Ez a kézikönyv (lásd az Elméleti keret című fejezetet)

Lépésről lépésre

- A feladat facilitátora kérje meg a csoportot, hogy kis csoportokba rendeződjenek, és vitassák meg a főbb fogalmakat – fenntarthatóság, befogadás, interkulturális oktatás.
- Minden csoport készítsen posztert a fogalom meghatározásáról és arról, hogyan alkalmazzák azt a gyakorlatban. Ez a rész 20 percet vesz igénybe.
- A csoportok bemutatják a posztereket, és megvitatják a fogalmat az egész csoporttal – a trénerek segítik a fogalmak mélyebb megértését, és kiemelik azok összefonódását.

A fenntarthatóság fogalmát a teoretikus keretben szereplő egyéb fogalmakkal együtt bővítik:

- Fenntartható fejlődés
- Ökoszociális perspektíva. Kölcsönös függőség
- A gondoskodási gyakorlatok ökológiája
- Társadalmi-ökológiai igazságosság. Ökoszociális válság
- Öko-befogadás. Minden élet a középpontban áll
- Ökoszociális műveltség
- A remény pedagógiája; regeneratív pedagógia; a déli episztemológiák; ökofeminista pedagógiák

A tevékenység neve	**BABAETETÉS**
Cél	• Empátia fejlesztése, a mindennapi gyakorlatokra való odafigyelés és a gyermekek érzelmi dimenziójára való reflektálás fejlesztése
Időtartam	20
Szükséges anyagok	Bébiétel, teáskanál

Lépésről lépésre

- A résztvevőket párokba osztjuk. Az egyik személy a csecsemő szerepét vállalja, a másik pedig a felnőtt gondviselőét. A párok egy tipikus etetési jelenetet játszanak el, amelyben a felnőtt teáskanállal és bébiétellel eteti a csecsemőt. A felnőttnek azonban etetés közben zavartnak, sietőnek vagy figyelmetlennek kell lennie, szimulálva ezzel a mindennapi gondozás során gyakori, de gyakran figyelmen kívül hagyott dinamikát.
- A szerepjáték célja, hogy a résztvevők megtapasztalják, milyen érzés, ha nem kapnak valódi figyelmet és törődést, még egy olyan alapvető tevékenység során sem, mint az evés.
- A tevékenység után a résztvevők kis vitacsoportokat alkotnak, hogy reflektáljanak az élmény során felmerült érzelmekre és gondolatokra. Arra ösztönzik őket, hogy vizsgálják meg, hogyan lehet egy ilyen alapvető cselekvésnek – az etetésnek – mély érzelmi és kapcsolati jelentősége, különösen a gondozás kontextusában.
- A beszélgetés ezután kibővül, és kitér az ápolás szerepére a mindennapi életben, a fontos rutinok során való teljes jelenlét fontosságára, valamint arra, hogy ez hogyan kapcsolódik a fenntarthatóság szélesebb értelmezéséhez – nemcsak környezeti, hanem érzelmi és társadalmi értelemben is. Ez a reflexió segít a résztvevőknek értékelni a mindennapi alapvető cselekvések mélységét és méltóságát, valamint az azokhoz szükséges ápolást.

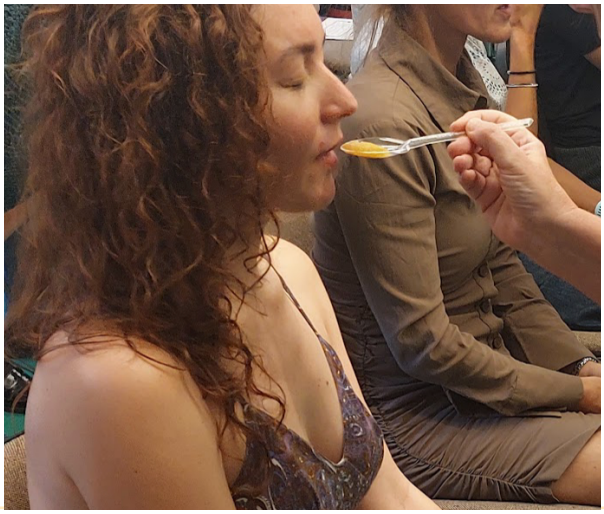

A tevékenység anyagok	MONTESSORI SZÜLETÉSNAP
Cél	• Az önismeret elősegítése: a tevékenység során minden résztvevő úgy érzi, hogy ő a saját történetének főszereplője, visszatekint személyes fejlődésére, és elgondolkodik azon, ki volt és ki lesz. • Az önbecsülés erősítése: a pozitív figyelem középpontjában állás, kedves szavak és értelmes emlékek kíséretében érték-érzetet és összetartozás-érzetet ad. • A közösségérzet elősegítése: a többi résztvevő hallgat, kérdéseket tesz fel és megosztja érzelmeit. Ez a kapcsolatok és az empátia építésének pillanata. • Az egyéni ritmus tiszteletben tartása: Minden születésnap és minden történet egyedi. Ez a személyre szabott élmény lehetővé teszi a résztvevőnek, hogy mélyen és értelmesen élje meg a pillanatot.
Időtartam	40 perc
Szükséges eszközök	• Kartonból vagy szövetből készült nap • A 12 hónap neve kártyákra írva, körbe elrendezve a nap körül • A Földet szimbolizáló földgömb • A résztvevő fotóalbuma, amelyben a fejlődésének fontos pillanatai láthatók • A nap közepén egy gyertya, amely az élet fényét szimbolizálja • További gyertyák, egy-egy minden egyes életévhez, amelyeket a születési hónap szegmense mellé kell helyezni

Lépésről lépésre

Az ünnepségen való részvétellel és egymás életének megismerésével a résztvevők „teljesség" és közösség érzését élhetik meg, felismerve minden személyes utazás fontosságát. Ez egy oktatási és érzelmi pillanat, melyet később bevihetnek a gyermekekkel végzett munkájukba.

- A facilitátor készítse elő a teret egy nagy nap (rajz vagy kép) elhelyezésével a szoba közepén.
- Rendezze el az év hónapjait a nap körül kör alakban, mint egy óra.
- Kérjen meg minden résztvevőt, hogy egyenként vegyenek kézbe egy földgömböt vagy gömböt, és lassan sétáljanak a nap körül, életük minden egyes évét egy teljes körrel jelölve. Minden kör egy évet jelképez a születésük óta eltelt időből.
- Séta közben a középpontban álló résztvevő(k) megosztják életük jelentőségteljes pillanatait évről évre. Hozhatnak magukkal fényképeket, vagy egyszerűen csak elmesélhetik az életüket meghatározó emlékeket és anekdotákat.

- A többi résztvevő körbe ül a rituális tér körül, és lágy születésnapi dalokat énekel, vagy kedves szavakat és kívánságokat mond, kiemelve a középpontban álló résztvevő tulajdonságait és eredményeit.
- A résztvevő meggyújtja a nap közepén lévő gyertyát, amely születését szimbolizálja, és születési hónapjától kezdve halad a naptár irányában.
- Minden körben a résztvevő kis gyertyákat helyezhet el vagy gyújthat meg az adott hónap szegmensén, amelyek az egyes évek legfontosabb mérföldköveit jelképezik.
- Miután minden kör befejeződött, énekeljenek együtt egy születésnapi dalt.

A tevékenység neve	**ELMÉLET ÉS GYAKORLAT: ERŐSZAKMENTES KOMMUNIKÁCIÓ NVC, INTERKULTURALITÁS**
Cél	• Az erőszakmentes kommunikáció (NVC) készségeinek fejlesztése, gyakorlati eszközök a konfliktusok kezeléséhez és a gyermekekkel, kollégákkal és családokkal való kapcsolatok javításához. • Annak felfedezése, hogy az erőszakmentes kommunikáció hogyan erősítheti a közösségi kötelékeket, hogyan segítheti elő az empátiát és az együttműködést, és hogyan szolgálhat alapként társadalmilag és érzelmileg fenntartható közösségek számára.
Időtartam	40 perc
Szükséges anyagok	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- A facilitátor kérje meg a csoportot, hogy alkossanak párokat és osszanak meg egymással egy olyan helyzetet, amelyben kommunikációs problémákat tapasztaltak.
- A csoport készít egy rövid jelenetet, amely az egyik páros által elmesélt helyzetet ábrázolja.
- A jeleneteket bemutatják a csoportnak.
- A facilitátor minden bemutató után megkéri a résztvevőket, hogy kommentálják a jelenetet, és tegyenek fel olyan kérdéseket, amelyek elősegítik a reflexiót és a vitát. Például
  - Miért volt kommunikációs probléma a bemutatott helyzetben?
  - Mit lehetett volna másképp tenni a kommunikáció javítása érdekében?
- Végül megkér valakit a közönségből, hogy vegye át az egyik szereplő szerepét a jelenetben, és változtasson a dolgok menetén.
- Az új résztvevő megismétli a szituációt, egy újfajta kifejezési és kommunikációs módot is beépítve. A csoport megvitatja, hogy a helyzet megváltozott-e, és hogy a kommunikációs probléma megoldódott-e, vagy más megközelítésre van szükség.
- A tevékenység azzal zárul, hogy a csoport tagjai elgondolkodnak azon, hogyan befolyásolja az erőszakmentes kommunikáció a fenntartható közösségek építésének kihívását.

A tevékenység neve	**SZAKMAI KARRIEREM IDŐVONALA**
Cél	• A fenntarthatósággal kapcsolatos szakmai mérföldkövek azonosítása.
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	Papír/karton, festékek, ragasztószalag és ragasztó

Lépésről lépésre

- Minden résztvevő elkészíti a szakmai életének idővonalát (hány év, hol...), amelyen megjelöli a fenntarthatósággal és az interkulturalitással kapcsolatos mérföldköveket (gyengeségek és erősségek: mikor kaptam érdekes/hasznos képzést, mikor történt egy kritikus esemény...).
- Ezt egy nagy kartonra visszük fel post-it segítségével. Amikor a saját életútjára elhelyezi, hangosan elmagyarázza, a többiek pedig csak figyelnek.
- Hagyunk időt (teret) arra, hogy végigmenjünk a nagy szakmai életúton, megnézzük a többiekét, elgondolkodjunk rajta...
- Milyen következtetéseket vonhatunk le? Az elején teret hagyunk a kollégáknak, hogy saját kezdeményezésből szóljanak hozzá. Ha nem vagy csak kevés ötlet merül fel, provokatív kérdéseket vetünk fel:
    - » Elég felkészültnek érezzük magunkat ahhoz, hogy választ adjunk a fenntarthatóság és az interkulturalitás kihívásaira a bölcsődéinkben?
    - » Általánosságban mi segít a legtöbbet, és mi zavar minket a legjobban?
    - » Mire lenne szükségünk ahhoz, hogy minden felmerülő igényre választ tudjunk adni?
    - » Általában segítséget kérünk, ha szükségünk van rá? Ha nem, szerinted miért nem?

A tevékenység neve	**KÉZ KÖR**
Cél	• A mások iránti tudatosság elősegítése, a csapatmunka ösztönzése és a kollektív problémamegoldás elősegítése, a csoport kohéziójának és a kölcsönös bizalomnak erősítése.
Időtartam	10 perc
Szükséges eszközök	Egy üres szoba

Lépésről lépésre

- A facilitátor kérje meg a csoport tagjait, hogy álljanak körbe, majd fogják meg egymás kezét, és figyeljenek oda, ki van a jobb és ki a bal oldalukon.
- Győződjön meg arról, hogy a résztvevők úgy fogják meg egymás kezét, hogy a bal kéz a jobb alatt legyen.
- Kérje meg őket, hogy jegyezzék meg, ki áll mellettük, és hogyan fogják egymás kezét.
- Kérjen meg mindenkit, hogy engedje el a szomszédja kezét.
- Kérje meg a csoportot, hogy egyénileg szabadon sétáljanak a térben, így a kör felbomlik.
- A facilitátor jelezze (szóval, tapssal vagy hanggal), hogy mindenki gyűljön össze középen szoros csoportban.
- Adjon egy második jelet, hogy mindenki álljon meg pontosan ott, ahol van.
- Anélkül, hogy a pozícióikat megváltoztatnák, utasítsa őket, hogy kapcsolódjanak ugyanazokkal az emberekkel és ugyanúgy fogják meg egymás kezét, mint az eredeti körben.

4. blokk

CSALÁDOKNAK ÉS GYERMEKEKNEK SZÓLÓ TEVÉKENYSÉGEK KIDOLGOZÁSA A SUSIEE MÓDSZER ALAPJÁN

Általános cél: A tanulási folyamat konszolidálása a személyes és szakmai fejlődés reflektálásával, miközben a résztvevőket arra ösztönzik, hogy a megszerzett ismereteket konkrét cselekvésekbe ültessék át a befogadóbb, fenntarthatóbb és érzelmileg érzékenyebb oktatási gyakorlatok érdekében.

A képzési út végéhez vezető ebben a blokkban a hangsúly a közös alkotásra helyeződik. A résztvevőket arra kérjük, hogy dolgozzanak ki eredeti tevékenységeket gyermekek, családok és oktatási közösségek számára, amelyek megtestesítik a gondoskodás, az inkluzivitás, a fenntarthatóság és az interkulturális párbeszéd értékeit. A folyamat hangsúlyt fektet a kritikus gondolkodásra, a kollektív döntéshozatalra és arra a képességre, hogy komplex fogalmakat átültessék a pedagógiai gyakorlatba.

A strukturált fázisok – reflexió, tervezés, prezentáció és finomítás – során a résztvevők megszilárdítják tudásukat, és azt gyakorlati fórumon fogalmazzák meg. A blokk teret ad a társak visszajelzéseinek és a közös fejlesztésnek is, ösztönözve a közös felelősségvállalás és a hosszú távú hatások érzését. A cél az, hogy a pedagógusok aktív szereplőkké váljanak a saját közösségükben, és olyan élményeket tervezzenek, amelyek tükrözik a SUSIEE-megközelítés lényegét.

A blokkot integráló tevékenységek a következők:

1. **A korábbi foglalkozások áttekintése**
2. **Útmutató saját interkulturális és fenntartható tevékenységek kidolgozásához**

Családi és gyermekfoglalkozások a SUSIEE-módszer szerint

A tevékenység neve	**A KORÁBBI FOGLALKOZÁSOK ÁTTEKINTÉSE**
Cél	• Bizonyos fogalmak ismeretének megerősítése, különös tekintettel az interszekcionalitásra és az interkulturalitásra. • Ösztönözni a fogalmak átgondolását.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	PPT, számítógép és projektor.

Lépésről lépésre

- Az előző foglalkozáson bemutatott legbonyolultabb fogalmak áttekintése.
- Ezeknek a fogalmaknak a magyarázata kibővítésre kerül.

A tevékenység neve	**ÚTMUTATÓ SAJÁT INTERKULTURÁLIS ÉS FENNTARTHATÓ TEVÉKENYSÉGEK LÉTREHOZÁSÁHOZ**
Cél	• A csoport kezdeményezés ösztönzése, a kreatív készségek fejlesztése és a korábbi műhelyek során megszerzett ismeretek mélyreható átgondolásának elősegítése. • Kreatív megoldások keresése az egyéni és csoportos problémákra és kihívásokra a fenntarthatóság és az interkulturalitás területén. • Csapatokban olyan tevékenységek kidolgozása, amelyek a közösségen belüli fenntarthatóság és interkulturalitás területén végeznek munkát.
Időtartam	340 perc
Szükséges eszközök	• Papír, karton, filctollak, festékek, tollak, számítógép (opcionális), projektor (opcionális). • Útmutató vagy sablon a tevékenységek tervezéséhez.

Lépésről lépésre

1. szakasz: Brainstorming és reflexió a fenntarthatóságról és az interkulturalitásról

Az egész csoport reflektál a fenntarthatóság és az interkulturalitás kulcsfontosságú fogalmaira, az előző foglalkozásokon tanultak alapján. Használhatók a kézikönyv „Elméleti keret" részében összegyűjtött információk is, amelyek minden szakasz végén reflektív kérdéseket tartalmaznak.

Célunk, hogy közös kritériumokat állapítsunk meg a későbbi tevékenységek tervezéséhez, biztosítva az összhangot és a pedagógiai minőséget. Ennek érdekében három kérdéskör körül határozzuk meg és egyezzünk meg a kritériumokban. Ez az egyes kontextusoktól függ, de itt néhány ötletet javaslunk:

- Fenntarthatóság: olyan szempontok figyelembevétele, mint a környezetvédelem, a felelős fogyasztás, a biológiai sokféleség tiszteletben tartása és az ökológiai tudatosság. Az „élet a középpontban" megközelítés integrálása, hogy az újrahasznosításon túlmutató javaslatokat tegyünk.
- Interkulturalitás: a tisztelet, a párbeszéd, a kulturális és társadalmi sokszínűség elismerése és értékelése értékeinek előmozdítása. Olyan kritikus szemlélet integrálása, amely lehetővé teszi, hogy túllépjünk a „sokszínűség ünneplésén",

és közelebb hozhat minket az interkulturalitás kritikus szemléletéhez oktatási tereinkben.

- Módszertani kritériumok: befogadás (figyelem a sokszínűségre), közösségi perspektíva (kapcsolat a környezettel és a családdal), hozzáférhetőség és rugalmasság a tevékenységek kontextusba helyezése és különböző valóságokhoz és igényekhez való igazítása érdekében.

Ezen gondolatok alapján sablon készül a tevékenységek tervezésének strukturálására. Példaként ez a következőket tartalmazhatja:

1. A tevékenység neve
2. Célok
3. A célcsoport életkora, típusa és mérete
4. Becsült időtartam
5. Szükséges anyagok és hely
6. Részletes utasítások (lépésről lépésre)
7. Értékelés: Hogyan fogjuk tudni, hogy működött-e? Mit kell megfigyelni?

2. szakasz: A tevékenységek megtervezése

A csoportot kisebb csoportokra osztjuk.

Minden csoport különböző tevékenységeket tervez. Ezek lehetnek 0-3 éves gyermekeknek, családjaiknak vagy az oktatási közösségnek szóló programok.

Ebben a fázisban a csoportok forrásokat vagy korábbi tapasztalatokat is felkutathatnak.

3. szakasz: Megosztás és csoportos reflexió

Minden csoport bemutatja javaslatait a többieknek.

Párbeszédre alkalmas tér jön létre, ahol olyan szempontokat vizsgálnak, mint például a következők:

- A fenntarthatósághoz való hozzáállás.
- Az interkulturalitáshoz való hozzáállás.
- Alkalmazhatóság különböző kontextusokban.
- Várható kihívások és azok kezelése.
- A tevékenység lehetőségei az oktatási és társadalmi átalakulás előmozdításában.

4. szakasz: Zárás és közös fejlesztés

Az egész csoport egy utolsó körben értékeli a tapasztalatokat, megosztja a tanulságokat és ötleteket gyűjt a javaslatok javítására vagy adaptálására.

5. blokk

FÓRUMSZÍNHÁZ

Általános cél: A képzési tartalom integrálása és kifejezése az együttműködésen alapuló alkotás révén, a fórumszínház eszközének felhasználásával, hogy feltárják a fenntarthatósággal és az interkulturalitással kapcsolatos valós életbeli elnyomási helyzeteket az oktatási kontextusokban.

Ez a blokk arra invitálja a résztvevőket, hogy kreativitásukat és kollektív intelligenciájukat kamatoztassák olyan rövid színdarabok kidolgozásával és előadásával, amelyek a szakmai környezetükben tapasztalt kihívásokat ábrázolják. A fórumszínház módszertanának – amely Augusto Boal Elnyomottak színháza című művéből származik – segítségével a résztvevők nemcsak ezeket a konfliktusokat ábrázolják, hanem alternatív cselekvéseket is begyakorolnak, és lehetséges átalakulásokat tárnak fel.

A folyamat hatékony és érzelmi lezárást ad a képzésnek, ahol a tanulás már nem csak kognitív, hanem fizikai, érzelmi és mélyen kapcsolati is. A fórumszínház olyan térré válik, ahol a reflexió cselekvéssé, a cselekvés pedig a társadalmi változás próbájává válik. A tevékenységek célja az empátia, a kritikus gondolkodás, a csoportos párbeszéd és a transzformatív gyakorlatok erősítése, amelyek mind elengedhetetlenek a fenntartható és interkulturális tanulási környezet elősegítéséhez.

A blokkban szereplő tevékenységek a következők:

1. **A korábbi foglalkozások áttekintése**
2. **Fórumszínház: elméleti magyarázat**
3. **Párosban való társ-pilótázás**
4. **Fórumszínházi jelenetek létrehozása**
5. **Változó szobrok**
6. **A képzés és a SUSIEE módszer értékelése**

Fórumszínház, mint módszer az interkulturalitás és a fenntarthatóság megközelítéséhez

A tevékenység neve	A KORÁBBI FOGLALKOZÁSOK ÁTTEKINTÉSE
Cél	• Bizonyos fogalmak ismereteinek megerősítése, különös tekintettel az interszekcionalitásra és az interkulturalitásra. • Ösztönözni a reflektálást ezekre a fogalmakra.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy tiszta szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy üljenek körbe.
- Kérje meg őket, hogy idézzék fel az előző foglalkozáson végzett tevékenységeket.
- Gondolkodjon el a csoporttal a következő kérdésekről:
  1. Mi volt a legnehezebb feladat?
  2. Mi volt a legkönnyebb feladat?

A tevékenység neve	**FÓRUMSZÍNHÁZ. ELMÉLETI MAGYARÁZAT**
Cél	• Megérteni az elnyomottak színházának alapjait. • A módszertan kontextusának bemutatása interszekcionális perspektívából.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy tiszta szoba

Lépésről lépésre

- Magyarázza el a csoportnak az elnyomottak színházát. Ez egy módszer, valamint játékok és gyakorlatok összessége, amelynek célja, hogy minden embernek visszaszerezze a hangját és a kifejezőképességét.
- A módszer mögött álló etika célja közösségek építése. A módszer olyan játékokat és gyermek gyakorlatokat használ, amelyeket Sztanyiszlavszkij és más színházi szakemberek már korábban is alkalmaztak. A nagy különbség azonban az, hogy ezek a játékok tartalmaznak reflexiót és társadalmi tudatosságot. Ezért erősen javasoljuk, hogy ezeket a gyakorlatokat úgy használja, hogy egyértelművé tegye, hogy azok nem csak a csoport szórakoztatását szolgálják, hanem egyéni és társadalmi reflexióhoz vezetnek.
- Mutassa meg a csoportnak a következő videót: https://happy-habits.eu/haha-tv/, majd beszéljék meg.

A tevékenység neve	**ÉRTŐ HALLGATÁS PÁROKBAN**
Cél	• Az interkulturalitással vagy a fenntarthatósággal kapcsolatos elnyomás tapasztalatainak felismerése. • Összegyűjteni az elnyomás tapasztalatait, amelyeket előadni fogunk.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Egy tiszta szoba
Lépésről lépésre	

- Kérje meg a résztvevőket, hogy párokat alkossanak.
- Mindenki megoszt egy személyes történetet a partnerével. A történetnek tartalmaznia kell egy olyan elnyomással kapcsolatos élményt, amely az oktatási környezetben történt. Fontos, hogy a személy kényelmesen érezze magát, amikor a történetet az egész csoporttal megosztja, mert azt a többieknek is el fogja magyarázni.
- Magyarázza el, hogy amíg az egyik személy mesél, a másiknak teljes csendben kell hallgatnia – nem szabad közbe szólnia, megjegyzést tenni vagy visszajelzést adni.
- 5-10 perc elteltével kérje meg őket, hogy cseréljenek szerepet, így a hallgató lesz a beszélő, és megosztja a saját történetét.
- Miután mindkét történetet megosztották, kérje meg az egyes párokat, hogy együtt gondolkodjanak el azon, mi merült fel a gyakorlat során.
- Adjon irányadó kérdéseket, például:
  Hogyan érezted magad hallgatás közben?
  Hogyan érezted magad, amikor elmesélted a történetedet?
- Gyűjtse össze az egész csoportot egy plenáris ülésen.
- Kérje meg minden résztvevőt, hogy első személyben mesélje el párja történetét, mintha vele történt volna.
- A csoporttal válassz ki két vagy három történetet, amelyeket csoportos előadásban mutatnak be.

A tevékenység neve	**FÓRUMSZÍNHÁZI JELENETEK LÉTREHOZÁSA**
Cél	• A kollektív jelenetalkotáson keresztül feltárni és láthatóvá tenni az interkulturalitással és/vagy a fenntarthatósággal kapcsolatos elnyomási helyzeteket. • Az empátia, a kritikus gondolkodás és a csoportos párbeszéd elősegítése.
Időtartam	80 perc
Szükséges anyagok	Egy tiszta szoba

Lépésről lépésre

- Kérje meg a résztvevőket, hogy alkossanak 5-6 fős kis csoportokat.
- Magyarázza el, hogy a kiválasztott történetek alapján minden csoport készítsen egy rövid jelenetet, amelyet a fórumszínházi munkához használnak majd.
- Emlékeztesse őket, hogy a jelenetek nem tartalmazhatnak megoldást – a konfliktus legintenzívebb vagy legkritikusabb pontján kell végződniük.
- Adjon időt a csoportoknak a jelenetek megalkotására és begyakorlására.
- Miután a jelenetek készen vannak, kérje meg az egyes csoportokat, hogy adják elő a jelenetüket a többi résztvevő előtt.
- Minden előadás után nyújtson lehetőséget a csoportoknak, hogy reflektáljanak és megvitassák a jelenetben bemutatottakat, elősegítve ezzel a fórumot.
- Kérje meg a közönséget, hogy javasoljon lehetséges megoldásokat a konfliktusra, vagy módszereket, amelyekkel az elnyomó dinamika átalakítható vagy megszüntethető.
- Kérje meg a közönség tagjait, hogy válasszanak ki egy olyan szereplőt a jelenetből, akinek a cselekedetei változást hozhatnak, és lépjenek be a helyére a jelenetben. (Ne feledje, hogy az elnyomó nem leváltható). Ez lehetővé teszi a csoport számára, hogy gyakorolja a helyettesítést és alternatív cselekvéseket vizsgáljon meg.

- Miután a helyettesítést eljátszották, kérdezze meg a közönséget:
  Változott-e valamilyen módon az elnyomó helyzet?
  Volt hatása az új cselekvéseknek?
- Ha hasznosnak tűnik, ösztönözze a résztvevőket további helyettesítésekre ugyanazon jelenetben, vagy folytassa a következő jelenettel, és ismételje meg a folyamatot.

A tevékenység neve	**VÁLTOZÓ SZOBROK**
Cél	• Kulturális szobrokon keresztül megörökíteni a képzéshez kapcsolódó különböző pillanatokat.
Időtartam	40 perc
Szükséges eszközök	Fényképezőgépek, számítógép, képernyő.
Lépésről lépésre	

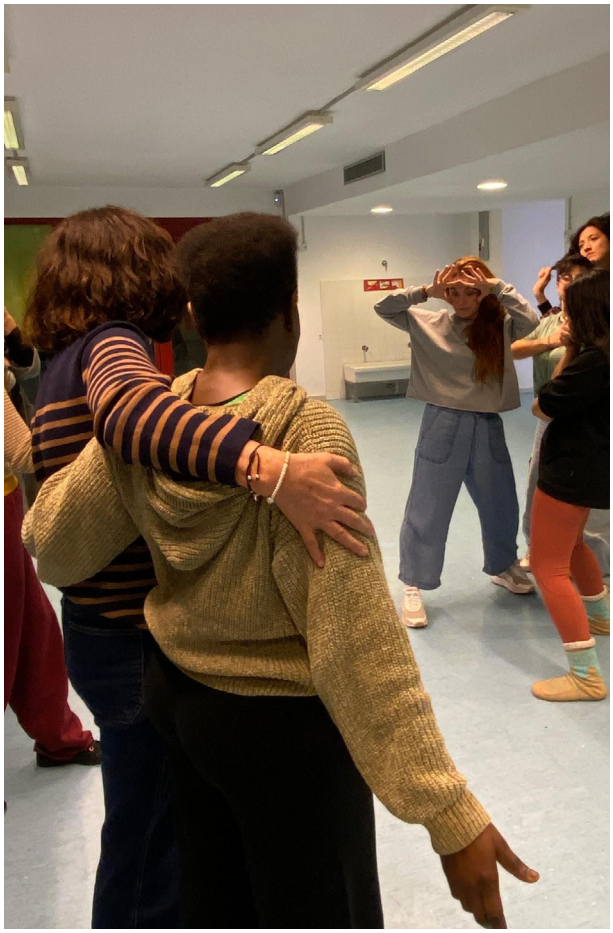

- Elmagyarázzuk, hogy alcsoportokban három szobrot kell készítenünk a testünkkel, hogy három különböző fázist (előzmény, fejlődés, végkifejlet) ábrázoljunk. Az ötlet az, hogy elgondolkodjunk azon, hogyan jöttünk, hogyan voltunk és hogyan távozunk.
- Mindhárom pillanatról készítenek egy-egy fotót, amelyet e-mailben elküldenek a képzés vezetőjének, hogy az képernyőn bemutathassa.
- Megosztás és vita következik – reflektálás a történtekre.

A tevékenység neve	**A KÉPZÉS ÉS A SUSIEE MÓDSZER ÉRTÉKELÉSE**
Cél	• A 4 ülésen kidolgozott képzési útvonal értékelése, beleértve a SUSIEE módszert is.
Időtartam	60 perc
Szükséges anyagok	Poszterek, pos-it, filctollak

Lépésről lépésre

- Két poszter táblát helyeznek el. Az egyiken a képzés időtartamával, a létesítményekkel, az elvárásokkal, a tartalommal, az innovációval, a megszerzett ismeretekkel és másoknak szóló ajánlásokkal kapcsolatos információk jelennek meg. A másik táblán pedig a SUSIEE módszer minőségével kapcsolatos szempontok (pl. egyértelműség, könnyű használat, hozzáférhetőség, koherencia, alkalmasság) szerepelnek.
- Az alcsoportok post-it cetlikre írják fel a két szemponttal kapcsolatos kérdéseiket.
- Kezdjük a legáltalánosabb információkkal, és mindenki írja le az ötletét, miközben a post-it cetlit a megfelelő kartonlap mellé helyezi.
- Végül megosztják egymással az eredményeket.

SUSIEE módszer: tevékenységek

Gyerekekkel végzett tevékenységek

GYEREKEKKEL VÉGZETT TEVÉKENYSÉGEK

Az alábbiakban bemutatott tevékenységek közös munkából születtek, beépítve a projektben részt vevő szervezetek javaslatait és a korai gyermekkori résztvevők hozzájárulásait, akik a SUSIEE módszeri képzés elvégzése után a fenntarthatóságról és az interkulturalitásról szerzett ismereteiket beépítették a csoportbeli munkájukba.
A SUSIEE projekt részeként a képzésen részt vevő résztvevők néhányat ezek közül a tevékenységek közül kipróbáltak a csoportjukban, elősegítve az interkulturalitás és a fenntarthatóság terét a jóllét szemszögéből.

Ezek a tevékenységek önállóan is végrehajthatók, mivel nem alkotnak egymást követő tanulási utat. A kézikönyv felhasználóit arra ösztönözzük, hogy válasszák ki a saját környezetükhöz leginkább illeszkedő tevékenységeket, vagy valósítsák meg az összeset, az egyes javaslatokat a saját valóságaikhoz igazítva, az inkluzív, interkulturális és fenntartható oktatás előmozdítása érdekében.

Mélységes hálánkat szeretnénk kifejezni minden résztvevőnek, aki részt vett az egyes országokban végzett képzési folyamatokban. Elkötelezettségük, nyitottságuk és lelkesedésük alapvető fontosságú volt a SUSIEE módszer gazdagításában és megszilárdításában. Aktív részvételüknek, értékes tapasztalataiknak és kontextushoz igazodó hozzájárulásuknak köszönhetően sikerült adaptálni és megerősíteni ezt az oktatási megközelítést, így az relevánsabbá és jelentősebbé vált az egyes közösségek valósága szempontjából.

Az ebben a fejezetben bemutatott tevékenységek a következők:

1. Természetfürdő
2. Magok ültetése
3. Hulladék szelektálás
4. Madáretetés almás etetőkkel
5. Érzékelőasztal
6. Persona Doll baba
7. Papírszínház mesék
8. Üdvözlések és gesztusok
9. Befogadó képek
10. Nagy mozdulatokkal kísért rím
11. Kuszkusz evés
12. Dalok és altatódalok

A tevékenység neve	**TERMÉSZETFÜRDŐ**
Cél	• A tevékenység jelentésének megismerése. • Megosztani, hogyan tudnánk ezt megvalósítani a bölcsődében.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	• Kültéri természeti terület, • Felfedezéshez szükséges eszközök (edények, kanalak, szűrők stb.)

Lépésről lépésre

- A fenntarthatóság előmozdítása érdekében fontos, hogy szeressük a környezetet és a természetet. A természetet nem lehet négy fal között megismerni. A gyerekeket kivisszük a természetbe, hogy pozitív kapcsolatot alakítsanak ki vele. A nap végén a természet élvezete és szeretete a cél.
- Egy órát fogunk sétálni, de ez a bölcsőde körülményeitől függően módosulhat.
- Megfelelő ruházatot (hideg, eső, meleg...) és olyan eszközöket használunk, amelyek segítenek nekik felfedezni a külső teret: edények, kanalak, szűrők...
- Elmagyarázzuk a gyerekeknek, hogy kimennek a szabadba, és hogy fel kell készülniük rá. Ha például esett az eső, vízálló eszközöket veszünk fel, és bátorítjuk a gyerekeket, hogy próbáljanak meg maguk felöltözni. Minden szükséges dolgot (sálakat stb.) egy hátizsákban viszünk magunkkal, majd kimennek a szabadba. Néhányan sétálnak, mások másznak. Ha valakinek segítségre van szüksége, a karunkban visszük. Kint a szabadban a gyerekek szabadon játszhatnak. Mi csak megfigyelők leszünk. Csak akkor avatkozunk be, ha szükséges: ha segítségre van szükségük, ha konfliktus alakul ki stb. Körülbelül egy órát maradunk, vagy addig, amíg étkezési idő vagy lefekvés ideje nem lesz. Ezután közöljük velük, hogy visszamegyünk a csoportba és nyugodtan visszatérünk. Fontos, hogy a csoportban legyen idő nyugodtan megmosni a kezüket,nem kell sietni. Beszélgethetünk velük arról, mit csináltak kint, milyen felfedezéseket tettek (bogarak, virágok, levelek stb.). Ha valaki külső anyagot hozott (köveket, ágakat vagy másokat), azokat a bölcsődei anyagok közé tesszük.

A tevékenység neve	**MAGOK ÜLTETÉSE**
Cél	• A finom motorikus képességek fejlesztése a magok ültetése révén. • A környezettudatosság és a természet iránti törődés elősegítése. • A kreativitás elősegítése az anyagok újra felhasználásával és újrahasznosításával, például cserepek készítésével. • Az érzékszervi felfedezés fejlesztése a talajjal és a magvakkal való közvetlen érintkezés révén.
Időtartam	40 perc
Szükséges anyagok	• Magok • Virágföld • Tojásos kartondobozok, üres üdítős dobozok • Lapátok, kanalak

Lépésről lépésre

- Gyűjtse össze az összes gyermeket, és magyarázza el nekik, hogy magokat fognak ültetni, hogy tavaszi növényeket neveljenek.
- Mutassa meg az újrahasznosított anyagokat (üres papír üdítős dobozok, tojástartók) és magyarázza el, hogy ezeket most virágcserepként fogják használni.
- Kérje meg a gyerekeket, hogy vizsgálják meg és fogják meg a tojástartókat és az újrahasznosított cserepeket.
- Helyezze a tojástartókat vagy újrahasznosított cserepeket az asztalokra vagy a földre, ahol a gyerekek kényelmesen elérhetik őket.
- Tegyen virágföldet egy műanyag dobozba vagy tartályba a tálcák mellé.
- Biztosítson különböző eszközöket, például kanalat, kis lapátot, vagy ösztönözze a gyerekeket, hogy a kezükkel merjék ki a földet.
- Segítsen a gyerekeknek megtölteni a tojástartók vagy cserepek minden rekeszét földdel.
- Kérje meg a gyerekeket, hogy válasszanak magokat (saláta, bab, tök), és ujjaikkal óvatosan helyezzék őket a földbe.
- Fedje le a magokat egy kis földdel.
- Helyezze az ültetett tálcákat vagy cserepeket napfényes ablakpárkányra.
- Magyarázza el és mutassa meg, hogyan kell a magokat enyhén öntözni, hogy a talaj nedves maradjon.
- Alakítson ki egy rutint az öntözésre, és rendszeresen figyelje meg a palánták növekedését a gyerekekkel együtt.
- Amikor beköszönt a tavasz és a palánták megerősödnek, ültessék át őket együtt a kerti földbe.

A tevékenység neve	**HULLADÉK SZÉTVÁLOGATÁS**
Cél	• A hulladék szelektív gyűjtésének elsajátításával fejleszteni a környezettudatosságot és a felelősségérzetet. • A osztályozási és kategorizálási készségek fejlesztése. • Az anyagokhoz és hulladéktípusokhoz kapcsolódó szókincs fejlesztése. • A fenntartható mindennapi gyakorlatokban való önállóság elősegítése. • Az érzékszervi felfedezés ösztönzése valós tárgyak és képek segítségével.
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	• Karton a szemetesek elkészítéséhez • Kinyomtatott és laminált képek hulladékokról (6 db kategóriánként) • Tépőzáras szalag vagy BlueTack a képek rögzítéséhez • A kisgyermeknevelők által kiválasztott valódi, tiszta hulladékok (műanyag palack, joghurtos pohár, papír, kartondarab, kis élelmiszer-csomagolás, fémfedél stb.) • Dobozok vagy tartályok az egyes hulladékkategóriákhoz (műanyag, papír, szerves hulladék, fém stb.)

Lépésről lépésre

- Készítse elő a gyermekcsoportot úgy, hogy kartonból készült szelektív hulladékgyűjtő dobozokat állít fel. Címkézze fel egyértelműen az egyes dobozokat a hulladékkategóriát jelző szavakkal és/vagy szimbólumokkal (műanyag, papír, szerves, fém stb.).
- Nyomtasson ki és laminálljon különböző hulladékokat ábrázoló képeket (pl. almacsutka, gyümölcslé doboz, joghurtos pohár, újság, palack kupak), és ragasszon tépőzárat vagy BlueTack-et minden kép hátuljára.
- Helyezze a laminált képeket egy dobozba vagy kosárba, amely a gyermekek számára hozzáférhető.
- Gyűjtsön össze és készítsen előre tiszta, valódi hulladékokat, ügyelve arra, hogy azok kezelése biztonságos legyen.
- Gyűjtse össze a gyerekeket egy körbe, és magyarázza el nekik, hogy megtanulják, hogyan kell szelektálni a hulladékot a környezet védelme érdekében.
- Mutassa meg a gyerekeknek az egyes szemeteseket, nevezze meg azok kategóriáját, és röviden magyarázza el, hogy milyen típusú hulladékok kerülnek bele.
- Egyenként hívja meg a gyerekeket, hogy válasszanak ki egy képet a dobozból vagy kosárból.

- Kérdezze meg a gyermektől, hogy mi az a tárgy, miből készült, és szerinte hova kell kerülnie.
- Segítsen a gyermeknek a képet a megfelelő szemetesbe helyezni tépőzáras szalaggal vagy BlueTack ragasztóval.
- A képek kategorizálása után helyezze el a valódi hulladékokat az asztalra vagy a padlóra.
- Engedje meg a gyerekeknek, hogy biztonságosan megvizsgálják és megfogják a valódi hulladékokat.

- Kérje meg az egyes gyerekeket, hogy válasszanak ki egy valódi hulladékot, nevezzék meg, azonosítsák, milyen anyagból készült, és döntsék el, melyik kukába tartozik.
- Segítsen nekik, hogy minden valódi hulladékot a megfelelő szemetesbe helyezzenek.
- A tevékenység során vonja be a gyerekeket a beszélgetésbe, például:
- Használjátok ezt otthon?
- Hova dobjátok ki?
- Újra felhasználható vagy újrahasznosítható?
- Szereted a képen látható ételt vagy terméket?
- A tevékenység végén nézzétek át a gyerekekkel az egyes szemeteseket, mondjátok el, mi került bele és miért, ezzel megerősítve a anyagokról és a hulladék szelektálásáról tanultakat.

A tevékenység neve	**MADÁRETETÉS ALMÁS ETETŐKKEL**
Cél	• A környezettudatosság és a természetben élő lények iránti tisztelet előmozdítása. • A madarak iránti törődés és empátia elősegítése megfigyelés és etetés révén. • A természethez, az évszakokhoz és az állatokhoz kapcsolódó szókincs bővítése. • A finommotorikus képességek fejlesztése előkészítési és összeszerelési feladatokon keresztül. • A madarak etetővel való interakciójának megfigyelése révén a kíváncsiság és a megfigyelőképesség ösztönzése.
Időtartam	15 perc
Szükséges anyagok	• Alma • Madáreledel vagy madártáplálék-keverék • Növényi zsír vagy sózatlan zsír • Tál • Kanál • Kis formák (opcionális, az alma formázásához) • Zsineg (ha az almát fel akarjuk akasztani) vagy pálcikák/nyársak (az alma rögzítéséhez a földön vagy virágládákban)

Lépésről lépésre

- Gyűjtsd össze a gyerekeket az asztal körül, és mutasd meg nekik az aktivitáshoz előkészített anyagokat.
- Magyarázza el nekik, hogy ma egy különleges ételt készítenek a kis madaraknak, hogy segítsenek nekik élelmet találni.
- Mossa meg az almákat és vágja félbe őket.
- Egy kis formakivágóval vagy kanállal vájjon ki egy formát vagy üreget az alma felének közepébe, hogy egy kis mélyedés keletkezzen.
- Egy tálban keverje össze a madáreledelt a növényi zsírral vagy a zsírral, amíg a magok jól bevonódnak és összeragadnak (ez a keverék lehűléskor megkeményedik, és megakadályozza, hogy a magok kiesjenek).
- Adjon minden gyermeknek egy kanalat, és kérje meg őket, hogy töltsék meg az almafélék üregét a mag-zsír keverékkel, és enyhén nyomják meg, hogy összetömörüljön.
- Ha zsinórral akarja felakasztani az almákat, készítsen egy kis lyukat a tetejük közelében, és húzza át rajta a zsinórt.
- Helyezze az elkészített almákat rövid időre a hűtőbe, hogy a zsírkeverék megkeményedjen és megkötözzön.

- Ha készen vannak, vigye ki a gyerekeket, hogy elhelyezzék az almás etetőket:
    1. Akassza fel őket a faágakra a zsinór segítségével, vagy
    2. Rögzítsék őket botokra, és szúrják a kertben vagy virágládákban a földbe.
- Ösztönözze a gyerekeket, hogy a következő napokban figyeljék az almákat, az ablakból vagy kint játszva, hogy megnézzék, jönnek-e madarak enni.
- Kérje meg őket, hogy meséljék el, milyen madarak látogatják az almás etetőket, és hogyan eszik a madarak.

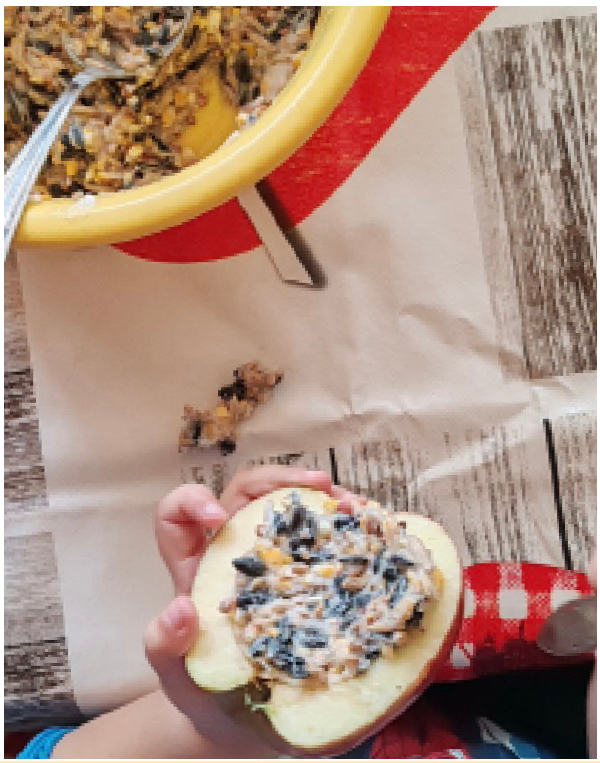

A tevékenység neve	**ÉRZÉKELŐASZTAL**
Cél	• A tapintási érzékelés és az érzékszervi integráció ösztönzése felfedező játékok révén. • A kíváncsiság, a figyelem és a koncentráció ösztönzése. • Szókincs bővítése textúrák, anyagok és tárgyak megnevezésével.
Időtartam	20 perc
Szükséges anyagok	Tapintós tábla

Lépésről lépésre

Készítse elő a tevékenységet úgy, hogy egy **„tapintós táblát"** készít, amelyre különböző textíliákat vagy anyagokat (filc, bársony, csiszolópapír, selyem, durva szivacs) rögzít egy vastag kartonlapra, hogy a gyerekek felfedezhessék őket. Ezen kívül gyűjtsön össze különböző textúrájú száraz anyagokat (pl. rizs, lencse, száraz tészta, vattacsomók, kis szövetdarabok, szivacsok) egy **„érzékszervi dobozba"**.
Készítsen elő **eszközöket**, például kis kanalat, mérőkanalat, fogót vagy csészét az anyagok átviteléhez, meréséhez vagy megfogásához. Rendezze be a területet egy alacsony asztalon vagy a padlón egy szőnyeggel, hogy a gyerekek kényelmesen elérjék és felfedezhessék az anyagokat.

- Gyűjtse össze a gyerekeket az érzékszervi asztal vagy doboz körül, és kérje meg őket, hogy üljenek vagy álljanak oda, ahol kényelmesen láthatnak és elérhetnek mindent.

- Mutassa be a tevékenységet a következő mondattal: „Ma a kezünkkel fogunk felfedezni és különböző dolgokat fogunk megérinteni. Nézzük meg, mit találunk benne!”
- Kezdje az **érintő- és tapintótáblával**: mutassa meg a gyerekeknek a táblára rögzített anyagokat. Kérje meg őket, hogy érintsék meg és írják le őket egyszerű kérdésekkel:
    1. Puha vagy érdes?
    2. Kemény vagy puha?
    3. Tetszik, ahogy tapint?
- Ezután vezesse őket a szenzoros doboz felfedezéséhez:
    1. Mutassa meg, hogyan kell a kanalat vagy a fogót használni az anyagok felvételéhez és átviteléhez.
    2. Hagyja, hogy a gyerekek szabadon fedezzék fel, megérintsék a kezükkel, lapátoljanak, töltsenek és öntsenek.
- Miközben felfedezik, kérdésekkel ösztönözze őket, hogy bővítsék érzékszervi szókincsüket és tudatosságukat:
    1. Milyen érzés ez?
    2. Hideg vagy meleg?
    3. Találsz valami puha dolgot a dobozban?
    4. Melyik csinál hangot, ha megrázod?
- Figyelje meg őket, és segítsen nekik felváltva használni az eszközöket, ösztönözve őket a megosztásra és az együttműködésen alapuló felfedezésre.
- A tevékenység befejezése előtt gyűjtsd össze a gyerekeket, és kérd meg őket, hogy osszák meg, melyik anyagot vagy érzést szerették a legjobban a tevékenység során:
    - Melyiket szeretted legjobban megérinteni?
    - Volt valami, ami vicces vagy csiklandozó érzést keltett?

A tevékenység neve	**PERSONA DOLL BABA**
Cél	• Beszélni az érzelmekről, érzésekről. • Az egyenlőség kérdéseinek felvetése – sztereotípiák, diszkrimináció. • A kritikus gondolkodás erősítése.Empátia fejlesztése.
Időtartam	60 perc
Szükséges anyagok	Persona Doll baba (speciális, módszerhez kapcsolódó), baba

Lépésről lépésre

A Persona Doll módszer bemutatása – a baba bemutatása és a módszer magyarázata, bemutatása. https://personadoll.uk/, https://partnershungary.hu/

- A tréner rövid előadást tart a módszer előnyeiről és hatékonyságáról, mivel szakmai alkalmazása több napos képzést igényel, és a módszerhez tartozó babával kell alkalmazni – de néhány elem bevezethető a csoport mindennapi életébe anélkül is.
- A tréner bemutatja a Persona Doll babát, és elmagyarázza, hogy azt gyermekként kell kezelni, nem pedig játéknak.
- A tréner bemutat egy rövid videót a használatáról, amely betekintést nyújt a résztvevőknek a módszer lényegébe. https://www.youtube.com/watch?v=UmIgvW6ERel
- A tréner rövid előadást tart a baba használatáról a résztvevők által felvetett problémás esetek kapcsán. Az első fázisban a pedagógus megalkotja a baba hátterét, és több foglalkozás során bemutatja őt a csoportnak.
- Amikor a kapcsolat a gyerekekkel már kialakult, a kisgyermeknevelő felvetheti a csoportban korábban felmerült kérdéseket, mintha a baba azokat a bölcsődében/életében tapasztalta volna meg. A baba tapasztalatai/sérülései alapján a gyerekek reagálhatnak és azonosulhatnak a kérdéssel, a kisgyermeknevelő pedig alakíthatja és vezetheti a gyerekekkel a témáról szóló beszélgetést.
- Eljutnak oda, hogy a gyerekek saját megoldásokat találnak a problémás helyzetre, ezáltal fejlesztve érzelmi intelligenciájukat, empátiájukat, együttműködési készségeiket stb. Mindenki megfoghatja a babát, és kis csoportokban kipróbálhatja a módszert, hogy lássa, hogyan működik.

A tevékenység neve	**PAPÍRSZÍNHÁZ MESÉK**
Cél	• Az érzelmi nevelés elősegítése az érzések, a kapcsolatok és a mindennapi kihívások történetek révén történő feltárásával. • A kommunikációs és nyelvi készségek erősítése. • A részvétel, az integráció és a megértés elősegítése egy interkulturális csoporton belül. • A képzelőerő és a kreativitás fejlesztése.
Időtartam	40 perc
Szükséges anyagok	Mesekönyvek, sablon

Lépésről lépésre

- **A tevékenység előkészítéséhez** válasszon egy 2-3 éves gyermekek számára megfelelő mesét. Válasszon olyan könyveket, amelyek nyelvezete világos, egyszerű, illusztrációi pedig élénkek és nagyok. Elsősorban olyan meséket válasszon, amelyek az érzelmekkel, kapcsolatokkal és az ebben a korcsoportban előforduló helyzetekkel foglalkoznak, például játékok megosztása, szülő hiánya, düh vagy öröm érzése, új testvér vagy barát fogadásának öröme. Olvassa el előre a kiválasztott mesét, és jelölje meg a kiemelendő kulcsfontosságú pillanatokat vagy képeket. Ha kulturálisan és nyelvileg vegyes csoportokkal dolgozik, ügyeljen arra, hogy a mese illusztrációi egyértelműen ábrázolják a történetet, hogy a gyerekek akkor is tudják követni, ha nem értik teljesen a szókincset.

- Gyűjtse össze a gyerekeket egy körben a padlón, ügyelve arra, hogy mindenki láthassa a könyvet.
- Mutassa meg nekik a történet borítóját, és kérdezze meg:
    1. Kit láttok itt?
    2. Mit gondoltok, mi történik?
- Lassan olvassa el a mesét, és szüneteket tartva mutassa meg a képeket minden gyermeknek. Különböző hangokkal és arckifejezésekkel ábrázolja a szereplőket és az érzelmeket.
- Olvasás közben tegyen fel egyszerű kérdéseket, hogy bevonja őket:
    1. Hogyan érzi magát itt a szereplő?
    2. Éreztél már valaha így?
    3. Mit gondolsz, mi fog történni ezután?
- A történet végén foglalja össze röviden egyszerű szavakkal és gesztusokkal, hogy megerősítse a megértést.

- Kérje meg a gyerekeket, hogy gesztusokkal vagy szavakkal, amikre emlékeznek, meséljék el a történet egyes részeit.
- Ha megfelelő, használjon kellékeket vagy bábokat, hogy a gyerekekkel eljátssza a történetet, és hagyd, hogy ők válasszák ki a szerepeket vagy tárgyakat, hogy aktívan részt vehessenek.
- A tevékenység lezárásaként tegyen fel a korosztálynak megfelelő reflektív kérdéseket, például:
    1. A történet melyik része tetszett neked?
    2. Ki volt a kedvenc szereplőd?
    3. Mit éreztél a történet hallgatása közben?

A tevékenység neve	ÜDVÖZLÉS ÉS GESZTUSOK
Cél	• Az interkulturális sokszínűség és a nonverbális kommunikáció fontosságának megbecsülésének elősegítése. • Az interperszonális készségek, a nyelvi tudatosság és a környező világ megértésének fejlesztése.
Időtartam	20 perc
Szükséges eszközök	Egy tiszta szoba

Lépésről lépésre

- Kezdje azzal, hogy a gyermekekkel körben ülnek a szőnyegen.
- A kisgyermeknevelő egy meghatározott kézmozdulattal köszönti őket, majd megkérdezi a gyermekeket mit figyeltek meg.
- A kisgyermeknevelő megkérdezi, hogy a gyerekek milyen nyelveket beszélnek vagy ismernek (vagy ezt előzetesen megkérdezi a családtól).
- Ha vannak olyan gyerekek, akik más nyelveket beszélnek, a pedagógus megkéri őket, hogy mutassák meg, hogyan mondják „hellót" anyanyelvükön. A gyerekek ismételjék a szót vagy kifejezést.
- A csoport számára ismeretlen nyelvek esetében a kisgyermeknevelő megtaníthatja nekik, hogyan kell „hellót" mondani az adott nyelven.
- A gyermekek addig ismételgeti az új üdvözléseket, amíg kényelmesen használni nem tudja őket.
- A gyerekek felállnak, megtartva a kört, és megosztják, hogyan mondják a „hellót" a családjukban, szavakkal és gesztusokkal egyaránt. A csoport ismételgeti az egyes üdvözléseket.
- A kisgyermeknevelő bemutatja azt a fogalmat, hogy ahogy a „hello" szavak nyelvenként változnak, úgy a gesztusok is. A kisgyermeknevelő bemutatja a különböző kultúrákban a „hello" mondásához használt különböző gesztusokat.

A tevékenység neve	**INKLUZÍV KÉPEK**
Cél	• Találkozás másképp kinéző emberekkel Különböző bőrszínű vagy arcvonású gyerekeket látni. • Megismerni a hazai állatokat és más kontinensek állatait. • Tudatában lenni a különböző nyelvek jelenlétének a gyermekcsoportban.
Időtartam	A tanfolyam egész ideje alatt elérhető
Szükséges anyagok	• Valódi képek emberekről, családokról, állatokról, környezetekről, kulturális ünnepekről, ételekről és mindennapi élethelyzetekről. • Nyomtató • Laminálló • Karton vagy erős papír a képek rögzítéséhez • Tépőzáras szalag, kötél vagy gyűrűk a képek kis könyvekbe kötéséhez • Google Fordító (egyszerű szavak vagy kifejezések beillesztéséhez különböző nyelveken)

Lépésről lépésre

A tevékenység előkészítéséhez válasszon olyan valós képeket, amelyek a csoportba járó gyermekek kulturális, nyelvi és családi sokszínűségét, valamint a közösségben jelen lévő egyéb kultúrákat képviselik. Ezek lehetnek például:

- Különböző bőrszínnel, hajtípussal és arcvonásokkal rendelkező emberek
- Különböző szerkezetű családok (pl. anya és apa, két anya, két apa, nagyszülők, egyedülálló szülők)
- Különböző régiók ételei
- Kulturális ünnepek és mindennapi tevékenységek
- A helyi területen és más kontinenseken őshonos állatok

Nyomtassa ki és laminálja a képeket, hogy azok tartósak legyenek és többször is felhasználhatók legyenek. Készítsen kis vizuális mesekönyveket ezekből a képekből. Tervezze meg őket olyan formátumban (kicsi, könnyű, laminált), hogy a 0-3 éves gyermekek könnyen tudják kezelni őket.

Írjon rövid és egyszerű mondatokat minden kép alá, ismétlődő és érthető nyelvet használva, amely a gyermekek mindennapi élményeire összpontosít (például: „A családom a piacra megy", „Ma különleges ruhákat viselünk", „Az udvaron vízzel játszunk").

Alkalmanként vegyen fel kulcsszavakat vagy egyszerű kifejezéseket a csoportban a gyermekek által beszélt más nyelveken (például üdvözlések, ételek nevei, állatok nevei), hogy megerősítse a nyelvi sokszínűség értékét és ösztönözze a nyelvtanulást. Helyezze ezeket a vizuális mesekönyveket a csoport olvasósarkába, ügyelve arra, hogy a gyerekek mindig spontán és önállóan hozzáférhessenek hozzájuk.

1. Hívja meg a gyerekeket, hogy üljenek le kis csoportokban vagy egyénileg.
2. Mutassa meg nekik a képeket, nevezze meg, amit látnak, és ösztönözze őket a szavak ismétlésére.
3. Tegyen fel egyszerű kérdéseket, például: „Ki látta már ezt az ételt otthon?" „Ki visel ilyen ruhákat?" „Milyen állat ez? Hol él?"
4. Bátorítsa a gyerekeket, hogy pozitív és tiszteletteljes módon azonosítsák a saját tapasztalataikkal való hasonlóságokat és különbségeket.
5. Engedje meg a gyerekeknek, hogy a nap folyamán szabadon vegyék kézbe és fedezzék fel a könyveket, hogy elősegítse a megfigyelést, a szókincs fejlesztését és a sokszínűség tudatosítását, mint természetes tanulási folyamat részét.

A tevékenység neve	**NAGYMOZGÁSOKKAL KÍSÉRT MONDÓKÁK**
Cél	• A feszültség és a szorongás csökkentése • A ritmus- és tempóérzék fejlesztése • Az asszociációs képesség és a memória fejlesztése • Az érzelmi intelligencia fejlesztése • A környezet / jellemzők megismerése
Időtartam	10-15 perc
Szükséges anyagok	• Biztonságos hely, • Puha nyuszi

Lépésről lépésre

- A kisgyermeknevelő egy plüss nyuszival kelti fel a gyerekek kíváncsiságát. „Nyuszi fülét hegyezi, nagy bajuszát pödöri, répát eszik, ropp-ropp-ropp, nagyon ugrik, hopp-hopp-hopp."
- Eközben bemutatja a folyamatot a plüss nyuszin, és a gyerekeket is bevonja a játékba.

Rímszöveg (itt egy példát adunk)

- A kisgyermeknevelő megkérdezi a gyerekeket, hogy szerintük mekkora lehet az óriás. A válaszuk után a pedagógus azt is megkérdezi, hogy szerintük mekkora lehet a törpe.
- Ezután elkezdi a gyerekek által jól ismert gyermekverseket.

„ Ilyen nagy az óriás:
Nyújtózkodj hát kispajtás! (Lábujjhegyen nyújtózunk, karjaink a magasban)
„ Ilyen kicsi a törpe:
Guggoljunk le a földre! (Leguggolunk, majd törpe járásban lépdelünk.)

Ezt a tevékenységet naponta kell gyakorolni, mivel fejleszti a gyermekek közösségi szókincsét, mozgáskoordinációját, egyensúlyérzékét és kognitív képességeit, de nagy segítséget jelent azoknak a gyermekeknek is, akiknek más az anyanyelve, hogy megértsék a számukra idegen nyelvet és gyorsabban megtanulják.

A tevékenység neve	**KUSZKUSZ EVÉS**
Cél	• Különböző étkezési módok megismerése és kipróbálása. • Az inklúzió elősegítése. • Az egészséges étkezési szokások népszerűsítése.
Időtartam	10 perc
Szükséges anyagok	• Nagy tál kuszkusz • Villa, kanál, evőpálcika stb.

Lépésről lépésre

- Előzetesen kérdezze meg a családokat, hogy van-e a gyermekeknek allergiájuk vagy étel-intoleranciájuk. Ha nem tudja, hogyan kell helyesen enni a kezével, tanulja meg.
- **Mossanak kezet.** Kérje meg a csoportot, hogy mossanak kezet. Magyarázza el a gyerekeknek, hogy most, hogy tiszta a kezük, ideje enni.
- **Mutassa meg a kuszkuszt a gyerekeknek**. Magyarázza el nekik, hogy kuszkuszt fogunk enni. Kérdezze meg őket a színéről, alakjáról és egyéb részletekről.
- **Mutassa meg a különböző evőeszközöket.** Mutassa meg nekik valódi tárgyakat vagy képeket, amelyeken emberek ezekkel esznek.
- **Kezek**: magyarázza el, hogy a kezünket fogjuk használni az evéshez, ami szintén megfelelő evési mód. A pedagógusnak megfelelően kell bemutatnia az evést.
- Beszéljen a gyerekekkel a különböző, tiszta és udvarias étkezési módokról.
- Ismét mossanak kezet. Kérje meg a gyerekeket, hogy mossanak kezet, és ne feledjék a lépéseket: tenyér, köröm, ujj és csukló.

A tevékenység neve	**DALOK ÉS ALTATÓDALOK**
Number of participants	Kb. 20 diák
Topic	Interkulturalitás
Cél	• A gyermekek megismertetése különböző eredetű zenével és hangokkal. • A különböző eredetek sokszínűségének vizualizálása és hatékony kapcsolat kialakítása velük.
Időtartam	10 perc
Szükséges anyagok	Dalok és altatódalok, amelyeket a csoportban lévő gyermekek családja hallgatott, valamint mások, amelyeket a nagyszülők hallgattak.

Lépésről lépésre

- Előkészítés: A kisgyermeknevelő megkéri a családokat, hogy küldjék el azokat a dalokat vagy altatódalokat (például link formájában), amelyeket a csoportban lévő gyerekek családja hallgatott, és amelyeket a nagyszülők is hallgattak.
- A kisgyermeknevelők véletlenszerűen lejátszanak egy dalt, és bemutatják a táncot, amelyben az egész testet használják, táncmozdulatokat és másokkal való interakciókat mutatnak be.
- Ezután a gyerekek szabadon táncolhatnak és kifejezhetik magukat a testükkel.
- Ez a tevékenység naponta ismételhető, így a gyerekek megszokhatják a különböző típusú zenét, dalokat és altatódalokat.

adis

SUSIEE módszer: tevékenységek

Együttműködés a családokkal

EGYÜTTMŰKÖDÉS A CSALÁDOKKAL

Az alábbiakban bemutatott tevékenységek célja a családokkal való együttműködés erősítése, elismerve azok alapvető szerepét a fenntarthatóság, a jóllét és az interkulturalitás előmozdításában a koragyermekkori nevelésben. Ezek a javaslatok a projektben részt vevő szervezeteknek és azoknak az pedagógusoknak a közös erőfeszítéseiből születtek, akik a SUSIEE módszeri képzés elvégzése után arra törekedtek, hogy tanulásukat a gyermekcsoporton túlra is kiterjesszék, hogy mélyebb kapcsolatokat építsenek ki a családokkal és a közösségekkel.

A SUSIEE projekt részeként ezek a tevékenységek célja, hogy befogadó és értelmes tereket teremtsenek a családok számára, ahol részt vehetnek, reflektálhatnak és bekapcsolódhatnak az oktatási folyamatokba, amelyek értékelik a sokszínűséget és a közös felelősséget a fenntartható jövőért. Minden tevékenység célja a párbeszéd, a kölcsönös tanulás és az aktív részvétel elősegítése, hozzájárulva a gyermekek jólétét középpontba állító holisztikus oktatási környezethez.

Ezek a tevékenységek függetlenül és rugalmasan megvalósíthatók, az egyes oktatási kontextusok sajátos igényeitől és valósaitól függően. A kézikönyv felhasználóit arra ösztönözzük, hogy válasszák ki és alakítsák át azokat a javaslatokat, amelyek leginkább megfelelnek közösségüknek, mindig törekedve az inkluzív, interkulturális és fenntartható oktatás előmozdítására a családokkal együttműködve.

Őszinte köszönetünket szeretnénk kifejezni minden pedagógusnak, családnak és közösség tagjának, akik időt, tapasztalatokat és ötleteket szenteltek ezeknek a tevékenységeknek a kidolgozásához. Elkötelezettségük és szemléletmódjuk elengedhetetlen volt ahhoz, hogy a SUSIEE módszer érdemben reagáljon az egyes közösségek sokszínű valóságára.
A fejezetben szereplő tevékenységek a következők:

1. Az én albumom – Az én kulturális identitásom
2. Közös főzés a családokkal
3. Utazótáska: Interkulturális tér a családok számára
4. A származás térképe
5. A származás felidézése
6. Gyerekek által vezetett reggel
7. Mandala készítés. Természet és művészet
8. A romlás múzeuma
9. Ökológiai kert
10. Maggolyók
11. Az én bölcsődés könyvem

A tevékenység neve	**AZ ÉN ALBUMOM – AZ ÉN KULTURÁLIS IDENTITÁSOM**
Cél	• Megosztani minden gyermek és pedagógus kulturális eredetét egy személyes családi albumon keresztül. • A kulturális sokszínűség megbecsülése és értékelése.
Időtartam	Naponta 5-10 perc, a 15 album közül egyet kiválasztva. Természetesen az albumok a gyermekek számára elérhető helyen lesznek, ami bármikor megkönnyíti a multikulturális elmélyülést.
Szükséges anyag	A családok és az egyes pedagógusok által készített album.

Lépésről lépésre

Ez a tevékenység két fázisból áll:

1. szakasz: A család otthon
Minden család elkészíti a saját albumát, amelyben családtagok és barátok fényképei, valamint rövid szövegek találhatók, amelyek bemutatják kulturális identitásukat.
• Fesztiválok és hagyományok, amelyek bemutatják, hogyan ünneplik és emlékeznek meg a kultúrájukban a fontos eseményeket különböző módon.
• Gasztronómia
• Építészet és kulturális örökség
• Zene és tánc
• Népviselet
• Vallási és spirituális hiedelmek.
2. szakasz: A kisgyermeknevelők

- Mutassák meg az albumokat a gyerekeknek és szánjanak rájuk naponta néhány percet. Mivel egyéves gyermekekről van szó, nincs előre meghatározott ütemterv. Tiszteletben tartjuk a csoport ritmusát, és előtérbe helyezzük a tevékenységek spontaneitását és rugalmasságát.
- Amikor megfelelő a pillanat, mutassa meg a fényképeket, ahogyan a meséknél is teszi, és hangosan beszéljen arról, amit a kiválasztott albumban lát.
- Használjon sokféle érzelmet és kifejező hangot, változtatva a hangszínét. Ez arra ösztönzi a gyermeket, hogy nézze, mutasson, érintse meg és válaszoljon a kérdésekre.
- A gyermek így megismeri a kulturális sokszínűséget, megérti és megbecsüli a világ különböző népei közötti különbségeket és hasonlóságokat, valamint javítja nyelvi készségeit azáltal, hogy hangokat utánoz, fényképeket ismer fel és szavakat tanul.
- Időnként álljon meg, és tegyen fel kérdéseket vagy tegyen megjegyzéseket a képekről. („Hol van…? Mit csinál? Ott van! Milyen szórakoztató!") Lehet, hogy a gyermek még nem tud válaszolni, de ez megteremti a feltételeket ahhoz, hogy később megtehesse.
- A csecsemők imádják az ismétlést, és sokat tanulnak belőle.

A tevékenység neve	KÖZÖS FŐZÉS A CSALÁDDAL
Cél	• A családi-intézményi kötelékek és a közösségi összetartás erősítése közös kulturális főzési élmények révén. • A különböző étkezési hagyományok felfedezése és értékelése révén elősegíteni az interkulturális tudatosságot. • A gyermekek finommotorikus képességeinek, koordinációjának és nyelvi készségeinek fejlesztése a főzési folyamatokban való részvétel révén. • Az egészséges étkezési szokások és a tápláló házi ételek iránti tudatosság ösztönzése.
Időtartam	2-3 óra
Szükséges eszközök	• A családokkal közösen kiválasztott hagyományos vagy kulturális étel(ek) hozzávalói.Konyhai eszközök: edények, serpenyők, kések, hámozók, vágódeszkák, kanalak, tálak, habverők, merőkanalak stb. • Asztalok és tisztítószerek az ételek elkészítéséhez és a rendrakáshoz • Konyhai felszerelések: főzőlap vagy tűzhely, folyó víz az alapanyagok és a kezek mosásához, hűtőszekrény az alapanyagok tárolásához vagy az ételek elkészítéséhez, valamint elegendő munkaterület a családokkal és a gyerekekkel való biztonságos ételkészítéshez

Lépésről lépésre

A tevékenység előkészítése:

- Szervezzen megbeszélést vagy informális beszélgetést, hogy közösen kiválasszák a főzendő ételeket. Ösztönözze a csoportban képviselt összes kulturális háttérből származó ételek javaslását, hogy biztosítsa a kultúrák közötti reprezentációt és tiszteletet.
- A családok javaslatai alapján közösen állapodjanak meg a végleges menüről, ügyelve a megvalósíthatóságra, a táplálkozási egyensúlyra és a kulturális értékre.
- Határozzák meg a dátumot, és megfelelő időben értesítsék az eseményről az összes családot, biztosítva, hogy mindenki szívesen vegyen részt, függetlenül a korábbi főzési tapasztalatoktól.
- Vásárolja meg az alapanyagokat családjával vagy anélkül. Készítse elő a konyhát és a közös helyiségeket, ügyelve arra, hogy minden edény tiszta, rendezett és használatra kész legyen.

A főzés napján:

- **Üdvözölje a családokat és a gyerekeket, amikor megérkeznek**, és teremtsen meleg, tiszteletteljes légkört.

- Egyszerű nyelven **magyarázza el a főzési tervet**, szükség esetén vizuális segédeszközökkel támogatva a nem anyanyelvi beszélőket.
- **Ossza ki a feladatokat a szülőknek és a gyerekeknek** érdeklődésük és képességeik alapján:
- A felnőttek meghámozhatják a zöldségeket, apríthatják, fűszerezhetik, keverhetik, süthetik vagy tálalhatják az ételeket.

A gyerekek:

1. Moshatják a zöldségeket vagy fűszernövényeket egy tál vízben, felfedezve azok textúráját és hőmérsékletét.
2. Kis kanállal vagy a kezükkel segíthetnek az előre felvágott alapanyagokat tálakba vagy edényekbe tenni.
3. Szoros felügyelet mellett biztonságosan keverhetik a keverékeket gyermekméretű edényekkel.
4. Megszagolhatják a fűszereket vagy gyógynövényeket, hogy stimulálják érzékszervi felfedezéseiket.
5. Figyelhetik a főzési folyamatot a felnőttek szóbeli magyarázataival, ami támogatja a nyelv elsajátítását.
6. Vegyenek részt az asztal terítésében, szalvétákat vagy biztonságos evőeszközöket helyezve el, elősegítve ezzel az önállóságot és a felelősségvállalást.

- Teremtsen olyan környezetet, ahol a szülők egymástól tanulhatnak és megoszthatják kulturális ismereteiket.
- Ossza meg a elkészített ételt a közösséggel. Ösztönözze a gyerekeket, hogy fejezzék ki ízlésüket, textúrájukat és preferenciáikat, hogy erősítsék szókincsüket és kommunikációs képességeiket.
- Köszönjék meg a családoknak a részvételt. Ösztönözzék a főzési élményről való gondolataik megosztását és a jövőbeli ételekre
- vonatkozó javaslatokat a kulturális csere folytatásához.
- Vonja be a felnőtteket és a gyermekeket egyszerű takarítási feladatokba, például az asztalok letörlésébe vagy az evőeszközök összegyűjtésébe, hogy elősegítse a közösségi felelősségvállalást és a közös terek gondozását.

A tevékenység neve	**UTAZÓTÁSKA: INTERKULTURÁLIS TÉR A CSALÁDOK SZÁMÁRA**
Cél	• A bölcsődében megtalálható különböző kultúrák értékelése.A családok bevonása a különböző kultúrák megismerésébe. • Olyan tér létrehozása a bölcsődében, ahol a különböző kultúrákkal kapcsolatos releváns aspektusokat bemutathatják, és ahol tapasztalatokat cserélhetnek.
Időtartam	2 óra
Szükséges anyagok	• Táskák, amelyekbe az egyes családok kultúrájával kapcsolatos releváns elemeket (hangszerek, hagyományos játékok, jellegzetes ruhák és kiegészítők stb.) lehet tenni. • Hely a bölcsődében, ahol ki lehet állítani az egyes családok által hozott tárgyakat vagy elemeket. • Hely a bölcsődében a párbeszédhez.

Lépésről lépésre

- A családok tájékoztatást kapnak a tevékenységről, amelyet végrehajtanak (minden család csak egyszer egy tanév alatt).
- Minden család legalább 5, a saját kultúrájához kapcsolódó tárgyat helyez el egy táskában.
- A bölcsődében helyet alakítanak ki, ahol kiállíthatók az egyes családok által megosztani kívánt tárgyak vagy aspektusok.
- A családokat meghívják egy interkulturális térbe, ahol mindegyikük elmagyarázhatja kultúrájának releváns aspektusait. Ez a tér kiterjeszthető a közösség más tagjaira is (interkulturális egyesületek stb.).

ORIENTÁCIÓ. Arra kérjük a pedagógusokat, hogy a kultúra minél szélesebb értelmezését alkalmazzák (kritikai szemlélet).

A tevékenység neve	**A SZÁRMAZÁS TÉRKÉPE**
Cél	• A bölcsőde sokszínűségének tudatosítása. • Megismerni szomszédaink származását.
Időtartam	Mindig elérhető
Szükséges anyagok	• Világtérkép (országok jelölése nélkül) • Fehér égbolt (íráshoz) • Tűk

Lépésről lépésre

- A tevékenységet elmagyarázzák a családoknak.
- A térképet a bölcsőde bejáratánál helyezzük el, és a családok rendelkezésére bocsátjuk a többi anyagot (szalag, rajzszögek, tollak stb.).
- Minden család megjelöli a térképen az országát. Az év folyamán a bölcsődébe újonnan érkező családok is kiegészítik a térképet.
- A végén a térképről fényképet készítenek.

A tevékenység neve	AZ EREDET FELIDÉZÉSE
Cél	• Olyan illatokkal kapcsolatos élmények megosztása, amelyek gyermekkori emlékeket idéznek fel. • A kulturális hasonlóságok és különbségek átgondolása.
Időtartam	45 perc
Szükséges anyagok	Olyan tárgyak, amelyek illata a család származására emlékeztet

Lépésről lépésre

- A családok hoznak magukkal egy tárgyat, amelynek illata valami különlegesre emlékezteti őket gyerekkorukból vagy származási helyükről.
- A családok körbeállnak, és minden tárgyat körbeadnak a résztvevőknek, akik megszagolják.
- Végül minden résztvevő megosztja az egyes tárgyakhoz fűződő érzelmi kötődését vagy az élményt, amely az adott tárgyhoz köti.

A tevékenység neve	GYEREKEK ÁLTAL VEZETETT REGGEL
Cél	• Megbeszélni és bemutatni a családokkal való kapcsolatépítés módjait, valamint javítani a családok bevonását. • A természet felhasználása alkotáshoz.
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	• Mandala minták • Természetes anyagok (levelek, makk, gyümölcsök, ágak stb.) • ragasztó, zsírkréta, ceruza

Lépésről lépésre

- Egy adott napon (reggel) a családtagok ellátogatnak a bölcsődébe és részt vesznek a napi tevékenységekben, így megismerhetik a gyermek mindennapi életét, az intézmény kultúráját, a tevékenységeket, valamint a gyermek és környezete közötti dinamikát.
- A foglalkozások során a kisgyermek bevonja családtagjait a tevékenységekbe, bemutatja nekik a környezetet, hogy a családtagok a gyermek szemével láthassák a gyermek mindennapi életét az intézményben, miközben a gyermek önállósága is erősödik.

A fent leírt mandala-készítés tevékenység beépíthető a gyermek által vezetett reggelbe, amelynek során a családtagok közösen dolgozhatnak egy közös projekten – természetes anyagokat ragaszthatnak a kinyomtatott vagy rajzolt mandala-mintákra.

A tevékenység neve	**MANDALA KÉSZÍTÉS. TERMÉSZET ÉS MŰVÉSZET**
Cél	• A fenntarthatóság tudatosítása a bölcsődei közösségben. • Természetes anyagok felhasználása műalkotások készítéséhez. • Kapcsolatok létrehozása a családok és a gyermekek között a természeten keresztül.
Időtartam	1 óra
Szükséges anyagok	• Előre elkészített természetes anyagok vagy hozzáférhető természeti környezet. • Mandala minta

Lépésről lépésre

1. A családok a gyerekekkel bemennek a kisgyermeknevelők által előkészített helyiségbe vagy ellátogatnak egy parkba, rétre, ahol természetes anyagokat gyűjtenek, pl. növényeket, leveleket, magvakat, dióféléket stb.
2. Ezután a kisgyermeknevelőnek elő kell készítenie egy nagy papírlapot vagy egy erre a célra kijelölt területet a mandala elkészítéséhez.
3. Amikor a résztvevők visszatérnek a tárgyaikkal, a kisgyermeknevelő megkéri őket, hogy helyezzék el azokat a mandalán, amelyet így közösen hoznak létre.
4. Később megkérheti a résztvevőket, hogy nézzék meg az elkészült alkotásokat.

A tevékenység neve	**A ROMLÁS MÚZEUMA**
Cél	• Az egész oktatási közösség bevonása környezetbarát tevékenységekbe. • A újrahasznosítás és a természet tiszteletének fontosságáról szóló állandó kiállítás létrehozása.
Időtartam	4 óra
Szükséges anyagok	• Különböző típusú, előzetesen összegyűjtött és megtisztított hulladékok (műanyag palackok, dobozok, üvegek, papír, karton stb.) • Kartonlapok vagy újrahasznosított poszterlapok • Színes ceruzák, filctollak vagy festékek • Ragasztó vagy ragasztószalag • Olló • Zsineg vagy kötél (opcionális, a kiállítási tárgyak felakasztásához) • Címkék vagy nyomtatott információk a lebomlási időről • Kesztyű az anyagok kezeléséhez (különösen gyermekek számára)

Lépésről lépésre

- Kérje meg a családokat, hogy a tevékenység napja előtt gyűjtsenek össze otthon tiszta, biztonságos hulladékokat, és ösztönözze őket, hogy beszélgessenek gyermekeikkel a mindennap keletkező hulladékok típusairól.
- Gyűjtse össze a családokat, a gyerekeket és a pedagógusokat az oktatási központ szabadtéri területén. Kezdje egy rövid üdvözléssel, elmagyarázva a *Bomlás Múzeum* célját: megtanulni, hogy a különböző anyagok mennyi idő alatt bomlanak le, és elgondolkodni azon, hogyan csökkenthetjük környezeti hatásunkat.
- Határozzák meg és egyezzenek meg a múzeum felállításának legjobb helyszínéről. Ideális esetben válasszanak egy jól látható területet, amelyet az oktatási közösség gyakran látogat.
- A gyermekek és a családok segítségével válogassa szét a begyűjtött hulladékot típus szerint (műanyag, fém, üveg, papír, szerves anyagok stb.). Beszéljék meg hangosan: *Miből készült ez? Szerinted gyorsan vagy lassan bomlik le? Miért?*
- Készíts információs posztereket vagy táblákat kartonból, színes ceruzákkal és filctollakkal. Írja vagy rajzolja rá az egyes hulladékfajták nevét, illusztrációt vagy valódi fotót, valamint a természetben történő lebomlás becsült idejét (pl. banánhéj – 2-5 hét; műanyag palack – akár 450 év). Ösztönözze az idősebb gyermekeket vagy családtagokat, hogy segítsenek az írásban és a díszítésben.

- Állítsa össze a *Bomlás Múzeumot* úgy, hogy minden hulladékot a kijelölt helyére helyez a kiválasztott kültéri területen. Helyezze el vagy tegye ki a megfelelő információs posztereket minden hulladéktípus mellé, hogy a látogatók könnyen elolvashassák és átgondolhassák azokat.
- Miután a múzeum elkészült, gyűjtsön össze mindenkit egy utolsó csoportos bejárásra.

A tevékenység neve	**ÖKOLÓGIAI KERT**
Cél	• Ökológiai kert létrehozása az oktatási központban. • A gyermekek, családok és társadalmi szereplők bevonása az ökológiai kert létrehozásába és fenntartásába, a gyermekek pedig a tevékenység során végig főszereplők maradnak. • A föld és a minket körülvevő természet gondozása.
Időtartam	2-3 óra hetente
Szükséges anyagok	• Az éghajlathoz megfelelő magvak vagy kis növények (gyógynövények, zöldségek, virágok) • Termékeny talaj vagy komposzt • Cserepek, újrahasznosított edények vagy kerti ágyások • Öntözőkannák vagy lyukakkal ellátott palackok a kíméletes öntözéshez • Kertészeti kesztyű • Kis lapátok, kanalak vagy kézi szerszámok • Olló • Címkék vagy jégkrémes pálcikák a növények azonosításához • Természetes kártevőirtó szerek (opcionális)

Lépésről lépésre

- Kezdje azzal, hogy megbeszéli a gyerekekkel, mi is az a kert, miért fontos, és milyen növényeket ismernek vagy szeretnének termeszteni. Ösztönözze őket, hogy osszák meg otthoni vagy közösségi tapasztalataikat.
- Csapatként (pedagógusok, gyerekek, családok) tervezze meg és válassza ki a legjobb helyet az ökológiai kertnek, figyelembe véve a napfényt, a szél elleni védelmet és a gyerekek számára való hozzáférhetőséget. Ha az oktatási központnak nincs kertje, használjon teraszokat, cserepeket vagy újrahasznosított edényeket minikertként.
- Szervezzen találkozót vagy kommunikáljon a családokkal és a közösség tagjaival, hogy meghívja őket a kert előkészítésében és gondozásában való részvételre. Magyarázza el a környezeti nevelés, a fenntarthatóság és az interkulturális megosztás céljait.
- Készítsék elő a helyet takarítással, a talaj lazításával vagy a cserepek termékeny talajjal vagy komposzttal való megtöltésével. A gyermekek kezeikkel, kanálokkal vagy kis lapátokkal tölthetik meg a tartályokat.
- A gyerekekkel és a családokkal együtt figyeljék meg a kiválasztott magokat vagy növényeket. Beszéljenek a nevükről, eredetükről, színükről és arról, hogy mire van szükségük a növekedéshez. Ez jó alkalom arra, hogy beépítsék a gyerekek által beszélt más nyelvek szókincsét (pl. *paradicsom – jitomate – tomato*).

- Segítsen a gyerekeknek és a családoknak a magok elvetésében vagy a kis növények átültetésében, elmagyarázva, hogy milyen mélyre kell elhelyezni az egyes magokat, és miért. Engedje meg minden gyereknek, hogy legalább egy magot vagy palántát ültessen, ezzel elősegítve a felelősségérzet és a tulajdonosi tudat kialakulását.
- Óvatosan öntözzék őket öntözőkannákkal vagy kis lyukakkal ellátott palackokkal. Beszéljék meg, miért van szükségük a növényeknek vízre, napfényre és gondozásra, hogy egészségesen növekedjenek.
- Készítsen címkéket az egyes növények nevével (és opcionálisan képekkel vagy szavakkal különböző nyelveken), és helyezze őket a magok vagy palánták mellé azonosítás céljából.
- Hozzon létre heti rutinokat a kert gondozásához, bevonva a gyerekeket az öntözésbe, a gyomlálásba, a növekedés megfigyelésébe és a kártevők ellenőrzésébe. Ösztönözze őket, hogy vegyék észre a változásokat, mérjék a növények növekedését, és osszák meg megfigyeléseiket.
- Hívjon meg kertészkedésben jártas családokat vagy közösségtagokat, hogy osszák meg tippjeiket, hagyományos gyakorlataikat vagy a növénytermesztéssel kapcsolatos dalaikat, elősegítve ezzel a kultúrák közötti kapcsolatokat.
- A növények érettségének elérése után együtt szüreteljenek, ünnepeljék a folyamatot, és használják fel a termést egy kis kóstolóra, főzésre vagy dekorációra, megerősítve ezzel a gondozás, a növekedés és a természet iránti hála körforgását.

A tevékenység neve	**MAGGOLYÓK**
Cél	• A városi biodiverzitás tudatosságának előmozdítása
Időtartam	Két délelőtt (összesen kb. 10 óra)
Szükséges anyagok	• Agyag (por vagy természetes) • Érett komposzt • Vegyes magvak (helyi fajták: nektártermelő növények, nitrogénmegkötők, akkumulátorok, vadvirágok) • Víz • Nagy keverőedények vagy tálak • Ponyva vagy nagy műanyag lap a munkafelületek védelmére • Asztalok vagy földterület a maggolyók szárításához • Opcionális: kesztyűk (különösen a fiatalabb résztvevők számára), jegyzetfüzetek vagy munkalapok a növények tanulmányozásához

Lépésről lépésre

- A tevékenység egy történetmeséléssel kezdődik **Masanobu Fukuokáról**, a japán gazdálkodóról és filozófusról, aki bevezette a maggolyó módszert, mint nem invazív, természetes gazdálkodási technikát. Ez a történet megadja az alaphangot egy mélyebb beszélgetéshez az életről, a regenerációról és arról, hogy még a legkisebb cselekedetek – mint például egy maggolyó eldobása – is hozzájárulhatnak a bolygó gyógyulásához.

- Barátságos és befogadó környezetben a résztvevők felfedezik a magbombák és a pusztító bombák közötti kontrasztot, és lehetőséget kapnak arra, hogy elgondolkodjanak azon, hogyan terjeszthetjük az életet a károsítás helyett. Bemutatják a tevékenységhez kiválasztott magokat, és elmagyarázzák azok ökológiai szerepét: olyan növények, amelyek javítják a talajt, vonzzák a beporzókat, tápanyagokat halmoznak fel és támogatják a biodiverzitást az elfeledett városi terekben.
- Az 1-3 éves gyermekek családjukkal együtt vesznek részt minden lépésben, és olyan, az érzékszervi játékra és felfedezésre összpontosító, számukra megfelelő tevékenységekben vesznek részt, mint a magok megérintése, a komposzt illatának megszagolása, az agyag keverése és puha formák kialakítása. Természetes kíváncsiságuk és tapintási interakciójuk központi szerepet játszik a tapasztalatban.

- A családok együtt kevernek össze 8 rész agyagot, 1 rész érett komposztot és 1 rész magot. Fokozatosan vizet adnak hozzá, amíg a keverék el nem éri a megfelelő állagot. Ezután kézzel formálnak kis maggolyókat, ügyelve arra, hogy a magok teljesen be legyenek burkolva és védve.
- Miután a gömbök készen vannak, legalább 24 órára nedvességtől védett, tiszta felületre helyezik őket száradni.
- A második foglalkozáson a családokat arra kérik, hogy a megszáradt maggolyókat gondosan és szándékosan dobják el a közeli zöldterületeken – elhagyott telkeken, útmenti foltokon vagy más városi peremterületeken. Nem csak az ültetésről van szó, hanem arról is, hogy elképzeljük a láthatatlan jövőt, amely ezekből a kis cselekedetekből származhat.
- A tevékenység közös reflexióval zárul: Hová helyeztünk ma új életet? Mi nőhet ott néhány hét múlva? A családokat arra ösztönzik, hogy idővel térjenek vissza a magok elhelyezéséhez, figyeljék meg, mi történik, és folytassák a természet, a város és a közösség közötti kapcsolat ápolását.

A tevékenység neve	AZ ÉN BÖLCSŐDÉS KÖNYVEM
Cél	• A bölcsőde és a családok közötti kapcsolatok erősítése olyan vizuális és nyelvi eszközök létrehozásával, amelyek elősegítik a befogadást, a kommunikációt és az interkulturális megértést.
Időtartam	30 perc
Szükséges anyagok	• Fotók a bölcsődéről (szobák, személyzet, napi rutinok, játszóterek, étkezések, érkezési és távozási helyek stb. • Papír • Toll • Ragasztó vagy szalag • Laminálló (opcionális) • Nyomtató • Tűzőgép vagy kötőanyagok • Egyéb írószerek a füzet díszítéséhez

Lépésről lépésre

A bölcsődét bemutató kis fotóalbum (szobák, tevékenységek) segít a családoknak elképzelni, hol és hogyan telik gyermekük napja, és azoknak, akik más nyelvi kultúrából származnak, lehetőséget ad a helyi nyelv releváns szavainak elsajátítására.

A füzetet a korai gyermekkori nevelők is felhasználhatják az intézmény kultúrájának, napirendjének stb. bemutatására. Használható otthoni családi beszélgetések során is.

- Kezdje azzal, hogy összegyűjti és kiválasztja azokat a világos és értelmes fényképeket, amelyek a bölcsőde mindennapi életét ábrázolják, ügyelve arra, hogy a sokszínűség is látható legyen (pl. játszó gyerekek, étkezések, délutáni pihenés, olvasósarok, kültéri terek).
- Nyomtassa ki a fényképeket olyan méretben, amely alkalmas egy kicsi, kezelhető füzet elkészítéséhez a családok számára.
- Minden oldalra írjon rövid és egyszerű feliratokat, amelyek leírják, mi történik a fotón. Ha lehetséges, vegyen fel kulcsszavakat vagy rövid kifejezéseket más nyelveken, amelyeket a bölcsődébe járó családok beszélnek (pl. „ebédidő / almuerzo / déjeuner”).
- Állítsa össze a fényképeket és a képaláírásokat füzet formátumban, és rendezze őket a bölcsőde egy tipikus napjának sorrendjében (érkezés, tevékenységek, étkezések, pihenés, szabadtéri játék, távozás).
- Díszítse a füzet borítóját a bölcsőde nevével és egy képpel vagy illusztrációval, amely a csoport sokszínűségét jelképezi. Ha szükséges, laminálja az oldalakat a tartósság érdekében.

- Mutassa be a füzetet a gyerekeknek a körben ülve. Mutassa meg nekik az oldalakat, és beszéljen röviden a napjuk minden részéről, olyan kérdéseket téve fel, mint „Ki emlékszik, mit eszünk ebédre?” vagy „Ki szeret itt játszani?”, hogy bevonja őket és megerősítse a szókincset.

- Családi találkozó vagy egyéni átvételi idő alatt mutassa be a füzetet a szülőknek és gondviselőknek. Magyarázza el a célját: segíteni nekik megérteni gyermekük mindennapi élményeit, megismerni a helyiségeket és a rutinokat, valamint megtanulni a helyi nyelv szavait, hogy erősítsék az otthoni kommunikációt.
- Kérje meg a családokat, hogy vigyék haza a füzetet néhány napra, hogy gyermekeikkel együtt fedezzék fel, és ösztönözze őket, hogy együtt nézzék meg és beszéljék meg, amit látnak.

Opcionálisan kérdezze meg a családokat: Mi tetszett nekik a füzetben? Van olyan szó, amelyet szeretnének, ha az anyanyelvükön is szerepelne? Van-e további információ, amely segítené a megértést és a kapcsolatot a bölcsődével?

4. fejezet

Következtetések és a felhasznált irodalom

KÖVETKEZTETÉSEK

A SUSIEE projekt jelentős és időszerű kezdeményezés, amelynek célja a fenntarthatóság és az interkulturalitás összekapcsolása a koragyermekkori nevelés és gondozás területén, különösen a 0–3 éves gyermekek esetében. A projekt arra a meggyőződésre épül, hogy az inkluzív, méltányos és fenntartható társadalmak kialakítása az élet legkorábbi szakaszában kezdődik, amikor a gyermekek természetesen nyitottak a sokszínűségre és a tanulásra. Ahelyett, hogy a fenntarthatóságot és az interkulturalitást különálló oktatási témaként kezelné, a SUSIEE ezeket egy koherens keretrendszerbe integrálja, amely a pedagógusok, a családok és a közösségek mindennapi gyakorlatán alapul.

A projekt egyik legfontosabb üzenete, hogy sem a fenntarthatóság, sem az interkulturalitás nem tanítható hatékonyan elszigetelt tevékenységek vagy alkalmi beavatkozások révén - be kell épülniük a koragyermekkori környezet értékeibe és rutinjaiba. Ehhez át kell térni a hagyományos, néha fragmentált megközelítésekről egy holisztikus pedagógiára, amely a kritikai reflexióban, a kapcsolati gyakorlatokban és a közösségi elkötelezettségben gyökerezik. A kézikönyv megerősíti, hogy az oktatás nem csupán a tudás átadásának helyszíne, hanem egy élő, dinamikus folyamat, amelyben a gyermekek, a pedagógusok és a családok közösen alakítják ki a jelentéseket és a gyakorlatokat.

Ezenkívül a SUSIEE megközelítés hangsúlyozza az oktatás környezeti, társadalmi és kulturális dimenzióinak egymástól való függőségét. Arra ösztönzi a pedagógusokat, hogy kritikusan vizsgálják meg a rendszerszintű egyenlőtlenségeket és a fenntarthatatlan gyakorlatokat (nem absztrakt fogalmakként, hanem olyan valós helyzetekként, amelyek közvetlenül befolyásolják a gyermekekkel és a családokkal végzett munkájukat). A kritikai interkulturális pedagógia, a fenntarthatósági oktatás és az inkluzív gyakorlatok összefonásával a projekt olyan eszközökkel látja el a pedagógusokat, amelyek alkalmazkodóképesek, reflektívek és cselekvésorientáltak.

A kézikönyv kiemeli a pedagógusok változás-előmozdító szerepét is. A SUSIEE módszer nem előíró szabályokat tartalmaz, hanem rugalmas, kontextusérzékeny eszközöket kínál, amelyek arra ösztönzik a szakembereket, hogy alkalmazkodjanak és közös gyakorlatokat alakítsanak ki a közösségükkel folytatott párbeszéd során. A javasolt képzési anyagok, tevékenységek és bevonási stratégiák gyakorlati példák arra, hogy a koragyermekkori szakemberek hogyan tudják megtestesíteni

és előmozdítani a fenntarthatóságot és az interkulturális értékeket a gyermekekkel és családokkal való mindennapi interakcióik során.

Végül, a projekt hangsúlyozza, hogy az inkluzív és fenntartható koragyermekkori környezet elősegítése nem kizárólag a pedagógusok felelőssége. Kollektív felelősségre van szükség, amelybe be kell vonni a családokat, a közösségeket, az intézményeket és a politikai döntéshozókat, hogy közösen elkötelezzék magukat a gondoskodó, méltányos és környezettudatos terek létrehozása mellett a kisgyermekek számára. Ez a kollektív megközelítés nemcsak erősíti az oktatási gyakorlatok hatását, hanem hozzájárul a tágabb társadalmi változásokhoz is.

Összegzésként elmondható, hogy a SUSIEE projekt többet kínál egy módszernél: egy olyan jövő képét mutatja be, amely a koragyermekkori nevelést a társadalmi és ökológiai igazságosság átalakító erejeként értelmezi újra. A kritikai reflexióra, a közösségi részvételre és a gyakorlati cselekvésre alapuló megközelítésével a SUSIEE arra ösztönzi az összes érdekelt felet, hogy ismerjék el a koragyermekkori nevelést egy igazságosabb, inkluzívabb és fenntarthatóbb világ előmozdításának létfontosságú területeként.

Reméljük, hogy ez a társadalmi, művészeti, tudományos és oktatási szakemberek bevonásával megvalósuló kollektív erőfeszítés jelentősen hozzájárul a 0–3 éves gyermekek neveléséhez és oktatásához. Reméljük, hogy gazdagítja a koragyermekkori nevelési és oktatási intézmények pedagógiai gyakorlatát, elősegítve a jóllétre és az inkluzivitásra épülő, inkluzív és fenntartható oktatás fejlődését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aguado-Odina, T. & Sleeter, C. (2021). Educación intercultural en la práctica escolar. Cómo hacerla posible. Profesorado. R*evista de Currículum y Formación de Profesorado, 25*(3), 1-5. https://revistaseug.ugr.es/index.php/profesorado/article/view/22734/21282
- Aguilar, M. J. & Buraschi, D. (2023). *Competencias interculturales. Una propuesta emancipadora.* Ediciones de la Universidad de Castilla La Mancha.
- Ainscow, M. (2020). Promoting inclusion and equity in education: lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy, 6*(1), 7–16. https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587
- Ainscow, M., & Chapman, C. (2025). Developing equitable education systems: propositions and barriers. *Journal of Educational Change*, https://10.1007/s10833-025-09527-2
- Ainscow, M., & Messiou, K. (2021). Inclusive Inquiry: An Innovative Approach for Promoting Inclusion in Schools. *Revista Latinoamericana De Educación Inclusiva, 15*(2), 23–37.
- Ainscow, M., & Miles, S. (2008). Por una educación para todos que sea inclusiva: ¿Hacia dónde vamos ahora? *Perspectivas*, 38(1), 17–44.
- Ainscow, M., Dyson, A., Goldrick, S., & West, M. (2016). Using collaborative inquiry to foster equity within school systems: opportunities and barriers. *School Effectiveness and School Improvement,* 27(1), 7-23.
- Alonso-Sainz, T. (2021). Educación para el desarrollo sostenible: una visión crítica desde la Pedagogía. *Revista Complutense de Educación, 32*(2), 249-259. http://dx.doi.org/10.5209/rced.68338
- Álvarez-Rementería, M., Darretxe, L., Gezuraga, M., & Beloki, N. (Eds.). (2021). *Escenarios y Estrategias Socioeducativas para la Inclusión Social.* GRAÓ.
- Amenabarro, E. & Ozerinjauregi, N. (2025). *Educación inclusiva Responsabilidad para el bien común.* Octaedro.
- Anderson, S. M. (2013). *Peaceful babies: Nurturing social-emotional development in early childhood.* Zero to Three.
- Andreotti, V. (2014). Education, development and the Global South: The political implications of epistemological diversity. In A. Abdi & L. Shultz (Eds.), *Educating for a better world: Essays in honour of W.P. Maud* (pp. 21–38). Routledge.
- Anti-Defamation League (2015). *A brief history of the disability rights movement. Imagine a World Without Hate.* Retrieved from: https://www.adl.org/media/6891/download

- Aparicio, J. M., & León, M. M. (2022). La educación intercultural como estrategia de innovación docente en educación infantil. *HUMAN Review, revista internacional de humanidades,* 2(13). https://doi.org/10.37467/revhuman.v11.3902
- Arnaiz, P., & López, R. (2016). Análisis del contexto escolar en la etapa de Educación Infantil para el desarrollo de una educación inclusiva. *Ensayos, Revista de la Facultad de Educación de Albacete, 31*(2), 41-56. http://www.revista.uclm.es/index.php/ensayos
- Ayala de la Peña, A, De Haro Rodríguez, R., & Serna-Belmonte, R. (2023). Barreras que menoscaban la inclusión en las culturas y políticas educativas del centro escolar. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado, 26*(2), 179-191.
- Basantes-Andrade, A., Naranjo-Toro, M., Orye, A., Pabon, K., & Benavides-Piedra, A. (2024). Intercultural Educational Inclusion. Systematic Mapping of Literature. *Revista Conrado, 20*(101), 9–17.
- Besic, E., Paleczek, L., & Gasteiger-Klicpera, B. (2020). Don't forget about us: attitudes towards the inclusion of refugee children with(out) disabilities. I*nternational Journal of Inclusive Education, 24*(2), 202–217. https://10.1080/13603116.2018.1455113
- Bianchi, G., Pisiotis, U., & Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp – The European sustainability competence framework. European Commission*. Retrieved from: https://data.europa.eu/doi/10.2760/13286
- Busquier, L., Yáñez-Lagos, L., & Parra, F. (2021). Dilemas críticos sobre la interseccionalidad: Epistemologías críticas, raíces histórico-políticas y articulaciones posibles. *Polyphōnía 5*(2), 17-37.
- Caparrós, E., García, M., & Sierra, J. E. (2021). Educación inclusiva hoy: sentido y sensibilidades. Entrevista a Ángeles Parrilla. *Márgenes, Revista de Educación de la Universidad de Málaga, 1* (2), 226-230. http://dx.doi.org/10.24310/mgnmar.v2i1.11696
- Capra, F., & Luisi, P. L. (2014). T*he systems view of life: A unifying vision.* Cambridge University Press.
- Carrosio, G., & De Vidovich, L. (2023). Towards eco-social policies to tackle the socio-ecological crisis: Energy poverty as an interface between welfare and environment. *Environmental Sociology*, 9(3), 243–256. https://doi.org/10.1080/23251042.2023.2207707
- Carter, C. E. (2024). Reconnecting with the social-political and ecological-economic reality. *Environmental Values, 33*(3), 1–18. https://doi.org/10.1177/09632719241231418
- Casanova, M. A. (2018). Educación inclusiva: ¿por qué y para qué? *Revista Portuguesa de Educação, 31,* 42-54.

- Castro, A. (2013). *Interculturalidad y derecho*. Editorial Aranzadi.
- Cengiz, S. A. (2022). Challenges in reorienting early childhood education for sustainability in initial teacher education: Transforming, creating and expanding. Australian *Journal of Teacher Education, 47*(5), 1–14. https://doi.org/10.14221/ajte.2022v47n5.1
- Chen-Quesada, E., Garcia-Martinez, J. A., & Ruiz-Chaves, W. (2023). Educational Management for Inclusion: Personal and Professional Profiles of Costa Rican Elementary School Principals. *Revista Electrónica Educare, 27*(3), 17435. https://10.15359/ree.27-3.17435
- Cobeñas, P. (2020). Exclusión educativa de personas con discapacidad: Un problema pedagógico. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación, 18*(1), 65–81.
- Collins, P. H., & Bilge, S. (2020). *Intersectionality* (2.ª ed.). Polity Press.
- Comisión Mundial sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo (1987). *Nuestro futuro común.* Informe A/42/427 de la Asamblea General de las Naciones Unidas.
- Conti, L. (2025). Intercultural Education: Recalibrating Meanings, Objectives, and Practices. *Intercultural Education,* https://10.1080/14675986.2025.2484514
- Córdoba, M.E. & Quijano, A.J. (2022). La interculturalidad y la alteridad en la formación investigativa: Consideraciones epistémicas y metodológicas. (2022). Revista Electrónica En Educación Y Pedagogía, 6(10), 15-47. https://doi.org/10.15658/rev.electron.educ.pedagog22.04061002
- Darretxe, L. Álvarez-Rementería, M., Alonso, I., & Beloki, N. (2021). Voluntad política a favor de la educación inclusiva y equitativa: Inicios y desarrollo analizando su significado. *Archivos Analíticos de Políticas Educativas, 29*(64), 1-22.
- Delgado, M., & Boza, A. (2010). Iniciativas en educación intercultural para el fomento de la inclusión escolar. *Educación y Diversidad, 4* (2), 137-152. https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3276553.pdf
- Diéz Gutiérrez, E.J. (2022). *Pedagogía antifascista. Construir una pedagogía inclusiva, democrática y del bien común frente al auge del fascismo y la xenofobia*. Octaedro.
- Domínguez, F. J. (2023). Convivencia, inclusión y éxito educativo a través de la participación educativa de la comunidad en una Comunidad de Aprendizaje. *Revista de Estilos de Aprendizaje, 15*(Especial II), 116–127. https://doi.org/10.55777/rea.v16i32.4574
- Duk, C., & Murillo, F. J. (2020). El derecho a la educación es el derecho a una educación inclusiva y equitativa. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva, 14*(2), 11-13
- Echegoyen, Y., & Martín, A. (2021). A holistic approach to education for sustainability: Ecofeminism as a tool to enhance sustainability attitudes in pre-service teachers.

Journal of Teacher Education for Sustainability, 23(1), 5-21. https://doi.org/10.2478/jtes-2021-0002

- Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (eds.). (2012). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia experience in transformation* (3rd ed.). Praeger.
- Escarbajal, A., & Belmonte, R. (2018). Posibilidades y límites de la atención a la diversidad, desde la inclusión, en educación infantil y primaria. *Bordón, revista de Pedagogía, 70*(4), 23-37. https://recyt.fecyt.es/index.php/BORDON/article/view/62022/41242
- Európai Parlament (2016). *Az Európai Parlament 2016. január 19-i* állásfoglalása *az EU alapvető* értékeinek *előmozdítása során a kultúrák közötti párbeszéd, a kulturális sokszínűség* és *az oktatás* által *játszott szerepről* (2015/2139(INI)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0005_ES.html
- Eurydice (2025). *Key data on early childhood education and care in Europe 2025.* Publications Office of the European Union. Retrieved from: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bcce2c3d-d93f-11ef-be2a-01aa75ed71a1
- Eurydice (2021). *Italy: Educational guidelines and frameworks for early childhood education and care (0–6 years)*. European Commission.
- Freire, P. (1997). *Pedagogía de la esperanza: Un reencuentro con la pedagogía del oprimido.* Siglo XXI Editores.
- Freire, P. (2000). *Pedagogía del oprimido*. Siglo XXI Editores.
- Freire, P. (2006). *Pedagogía de la autonomía.* Siglo XXI. (1ª edición 1997)
- Freire, P. (1994). *Cartas A Quien Pretende Enseñar*. Siglo XXI editores.
- Fuentes, L., Caldera, Y., & Mendoza, I. (2006). La transversalidad curricular y la enseñanza de la educación ambiental. *Orbis. Revista Científica Ciencias Humanas, 2*(4), 39–59. Retrieved from https://www.redalyc.org/pdf/709/70920403.pdf
- FUHEM (ed.) (2012). *The global land grab: A primer.* Retrieved from: https://www.tni.org/en/publication/the-global-land-grab
- Gaard, G. (2011). Ecofeminism revisited: Rejecting essentialism and re-placing species in a material feminist environmentalism. *Feminist Formations, 23*(2), 26–53. https://doi.org/10.1353/ff.2011.0017
- Gaard, G. (2017). Ecofeminism and climate change. *Women's Studies International Forum, 68*, 80–88. https://doi.org/10.1016/j.wsif.2017.01.001
- Gadotti, M. (2002). *Pedagogía de la Tierra.* Siglo XXI.
- Gadotti, M. (2009). *Education for sustainability: A critical contribution to the Decade of Education for Sustainable Development.* Greenleaf Publishing.
- Gallagher, M. (2008). Foucault, power and participation. *International Journal of*

Children's Rights, 16(3), 395–406. https://doi.org/10.1163/157181808X311222

- Garreta-Bochaca, J., & Torrelles-Montanuy, A. (2020). Educación intercultural en centros educativos con alta diversidad cultural en Cataluña (España). *Educazione Interculturale –Teorie, Ricerche, Pratiche, 18*(1), 46-58. https://doi.org/10.6092/issn.2420-8175/10983
- Giddens, A. (2009). *La tercera vía: La renovación de la socialdemocracia*. Editorial Taurus.
- Giroux, H. A. (2011). *On Critical Pedagogy.* Bloomsbury Academic.
- Goenechea, C., & Gallego, B (2021). La educación intercultural. Un modelo educativo en evolución. En I. González (coord.) *Atención a la diversidad cultural en el contexto educativo. Claves y aportaciones para la escuela inclusiva* (pp.45-61). Pirámide.
- Gómez-Parra, M., & Ha, T. (2021). First steps towards intercultural education in Vietnam: exploring primary education teachers' level of intercultural competence. *Culture Education, 33*(1), 78–105. https://10.1080/11356405.2020.1859740
- González-Falcón, I., Arroyo-González, J. M., Berzosa-Ramos, I., & Dusi, P. (2022). I do the best I can: The role of immigrant parents in their children's educational inclusion. *Frontiers in Education, 7*, 1006026. https://10.3389/feduc.2022.1006026
- Goycoolea, R., & Megías, M. (2017). *Objetivos del Desarrollo Sostenible. Una mirada crítica desde la Universidad y la cooperación al desarrollo*. Universidad de Alcalá - Servicio de publicaciones.
- Gross, B. (2025). "We only take Ukrainians, we do not take the other rabble" - the intersectional construction of diversity. Belonging, inclusion and exclusion in educational institutions. *Intercultural Education, 36*(4), 479–496. https://10.1080/14675986.2025.2483623
- Grossmann, K., Connolly, J. J., Dereniowska, M., Mattioli, G., Nitschke, L., Thomas, N., & Varo, A. (2022). From sustainable development to social-ecological justice: Addressing taboos and naturalizations in order to shift perspective. *Environment and Planning E: Nature and Space, 5*(3), 1405-1427. https://doi.org/10.1177/251484862110294
- Gruenewald, D. A., & Smith, G. A. (Eds.). (2007). *Place-based education in the global age: Local diversity.* Lawrence Erlbaum Associates.
- Guelman, A., & Palumbo, M. M. (Coords.). (2018). *Pedagogías descolonizadoras y formación en el trabajo en los movimientos populares.* Editorial El Colectivo; Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO). https://biblioteca-repositorio.clacso.edu.ar/handle/CLACSO/16715
- Hernández, M.A., Carbonell, N. & Polanco, B. (2021). Diseño de una experiencia para trabajar la interculturalidad en Educación Infantil. *Revista Electrónica en Educación y Pedagogía, 5(*9), 165-178. https://www.redalyc.org/journal/5739/573970382010/html/

- Hernández-Domínguez, M.C. (2020). Educación intercultural: un déficit en la formación del futuro profesorado [la educación artística como un medio para acabar con la cultura depredadora]. Communiars. *Revista de Imagen, Artes y Educación Crítica y Social, 3*, 60-75.https://revistascientificas.us.es/index.php/Communiars/article/download/12768/11053
- Herrera Pastor, D., Soler García, C., & Mancila, I. (2019). Interculturalidad crítica, teoría sociolingüística e igualdad de oportunidades. La extraordinaria historia de un menor infractor. *Tendencias Pedagógicas, 33,* 69–82. doi: 10.15366/tp2018.32.006
- Herrero, Y. (2020). Educar en la sostenibilidad de la vida: Aportaciones del ecofeminismo a la educación ecosocial. En J. S. Barés (ed.), *Educar para la transformación ecosocial* (pp. 35–52). FUHEM Ecosocial.
- Herrero, Y. (2022). *Educar para la sostenibilidad de la vida: Una mirada ecofeminista a la educación.* Octaedro.
- Hooks, B. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom.* Routledge.
- Hooks, B. (2003). *Teaching Community. A Pedagogy of hope*. Routledge.
- Kahn, R. (2010). *Critical pedagogy, ecoliteracy, and planetary crisis: The ecopedagogy movement.* Peter Lang Publishing.
- Kendall, H. W. (1992). *Advertencia de científicos del mundo a la humanidad*. Retrieved from https://www.ucs.org/sites/default/files/attach/2017/11/World%2520Scientists%2527%2520Warning%2520to%2520Humanity%25201992.pdf
- Kramm, J., Pichler, M., Schaffartzik, A., & Zimmermann, M. (2017). Societal relations to nature in times of crisis—Social ecology's contributions to interdisciplinary sustainability studies. *Sustainability, 9*(7), 1042. https://doi.org/10.3390/su9071042
- Kubandt, M. (2024). Intersectionality Meets Gender and Diversity in Early Childhood Education and Care (ECEC): Scientific and Educational Policy Aspects. In: Akkan, B., Hahmann, J., Hunner-Kreisel, C., Kuhn, M. (eds) *Overlapping Inequalities in the Welfare State* (pp.263-273). Springer.
- Lecusay, R., Rainio, A. P., & Ferholt, B. (2022). Caring about and with Imaginary Characters: Early Childhood Playworlds as Sites for Social Sustainability. *Sustainability, 14*(9), 5533. https://10.3390/su14095533
- Luke, A. (2012). Critical literacy: Foundational notes. *Theory into Practice, 51*(1), 4–11. https://doi.org/10.1080/00405841.2012.636324
- Macedo, B. (2023). *Una mirada sobre la educación inclusiva*. Unesco.
- Mardones, J. A. G., Moraga-Flores, H., Navarrete-Oyarce, J., & Araya-Castillo, L. (2024). Literature Mapping and Collaboration on Inclusive Education. *Interciencia, 49*(10), 577–586.

- Martín-Solbes, V., & Ruíz-Galacho, S. (2018). La educación intercultural para una sociedad diversa. Miradas desde la Educación Social y la reflexión ética. *RES Revista de Educación Social, 27,* 1-13.
- Meira, P. A. (2015). De los Objetivos de Desarrollo del Milenio a los Objetivos para el Desarrollo Sostenible: el rol socialmente controvertido de la educación ambiental. *Educación social: Revista de intervención socioeducativa, 61,* 58-73. https://doi.org/10.34810/EducacioSocialn61id303808
- Morrow, V. (2015). Children's agency in the family: Reflections on research findings. *Children & Society, 29*(2), 107-117. https://doi.org/10.1111/chso.12046
- Norddahl, K., Pálmadóttir, H., Heggen, M. P., Jorgensen, N. J., Furu, C., Thulin, S., Fridberg, M., Sandberg, B., Langholm, G., Damgaard, B., Hirvi, J., Moller, T., & Staffans, E. (2025). Early childhood education for sustainable development in the Nordic national curricula: status and content. *Environmental Education Research, 31*(3), 648–660. DOI:10.1080/13504622.2024.2389945
- Oad, L. (2023). Journey of Inclusive Education: Exploring its Evolution and Future Perspectives. *Spry Contemporary Educational Practices (SJLL), 1*(1), 42–58. https://doi.org/10.62681/sprypublishers.sjll/1/1/4
- OECD. (2019). *Early Childhood Education and Care (ECEC) Workforce in Italy*. OECD Education Working Papers No. 205.
- Oswell, D. (2013). *The agency of children: From family to global human rights*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139033312
- Parent, L., Anjou, C., Chartofylaka, L., De Lacaze, T., Forissier, T., & Bourdeau, J. (2025). Integration of interculturality in education for sustainable development. *Journal of Environmental Education, 56*(3), 246–267. https://10.1080/00958964.2025.2471974
- Parra, F., & Busquier, L. (2022). Retrospectivas de la interseccionalidad a partir de la resistencia desde los márgenes. Las Torres de Lucca. *Revista internacional de filosofía política, 11*(1), 23-35. https://dx.doi.org/10.5209/ltdl.77044
- Peña, M. (2017). Infancia como sujeto político: desafíos para la educación contemporánea. *Revista Iberoamericana de Educación, 73*(1), 45-59.
- Peñalva, A., & Leiva, J.J. (2019). Metodologías cooperativas y colaborativas en la formación del profesorado para la interculturalidad. *Tendencias Pedagógicas, 33*, 37–46. https://doi.org/10.15366/tp2019.33.003
- Peralta, M. V. (2015). Bases y criterios para avanzar a la interculturalidad en educación inicial en Iberoamérica. RELAdEI. *Revista Latinoamericana de Educación Infantil, 4*(3), 23-42.
- Pérez, O., & Medina, Z. (2023). ¿Neutralidad de los Objetivos de Desarrollo Sostenible? La crítica necesaria. *Economía y Desarrollo, 167*(2). http://scielo.sld.cu/pdf/eyd/v167n2/0252-8584-eyd-167-02-e1.pdf

- Picón, A. F., Orna, E. S., & Lucio, Y. J. (2024). Interculturalidad crítica: ¿cómo descolonizar la educación?. *Código Científico Revista De Investigación, 5*(1), 1009–1032. https://doi.org/10.55813/gaea/ccri/v5/n1/414
- Ponti, L., & Paoletti, I. (2018). *Nuovi scenari per la scuola dell'infanzia: Linee guida e livelli essenziali di prestazione*. Milano: FrancoAngeli.
- Prout, A., & Lynch, H. (2016). Childhood and child research in a world on the move. *Current Sociology, 64*(2), 190–205. https://doi.org/10.1177/0011392115614819
- Quichimbo, F. F., Flores, L.G., Tuapante., G.C., & Condo, M.G. (2024). Interculturalidad y Educación Superior en el contexto latinoamericano: una revisión sistemática. *Universidad y Sociedad, 16*(2), 203- 214. http://scielo.sld.cu/pdf/rus/v16n2/2218-3620-rus-16-02-203.pdf
- Raivio, M., Skaremyr, E., & Kuusisto, A. (2022). Caring for Worldviews in Early Childhood Education: Theoretical and Analytical Tool for Socially Sustainable Communities of Care. *Sustainability, 14*(7), 3815. https://10.3390/su14073815
- REDS. (2021). *Objetivos de Desarrollo Sostenible y sus metas desde la perspectiva cultural.* Red Española para el Desarrollo Sostenible (REDS / SDSN Spain).
- Rinaldi, C. (2006). *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning.* Routledge.
- Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Galetti, M., Alamgir, M., Crist, E., Mahmoud, M. I., & Laurance, W.F. (2017). Advertencia de la Comunidad Científica Mundial a la Humanidad: Segundo Aviso. *BioScience, 67*(12), 1315-1315.
- Rodríguez-García, A. M., Hinojo-Lucena, F. J., & Ágreda-Montoro, M. (2019). Diseño e implementación de una experiencia para trabajar la interculturalidad en Educación Infantil a través de realidad aumentada y códigos QR. *Educar, 55*(1), 59-77. https://doi.org/10.5565/rev/educar.966
- Sachs, W. (2010). *The development dictionary: A guide to knowledge as power* (2nd ed.). Zed Books.
- Sales, A., Traver, J. A., & Moliner, O. (2019). Redefiniendo el territorio de la escuela: espacios educativos para la transformación social. *Revista Fuentes*, *21*(2), 177-188.
- Sancha, I., Escobar, M., Cobeñas, P., & Grimaldi, V. (2023). *"A MÍ NO ME FORMARON PARA ESTO" La educación inclusiva en la formación docente*. RREI. COLECCIÓN "Derribar mitos, construir inclusión".
- Sánchez-Corral, E. (2021). Educar para la justicia social: una apuesta desde el análisis interseccional para estudiantes de grupos privilegiados. *Revista latinoamericana de estudios educativos, 51*(3), 97-124.
- Sandoval, M., Álvarez-Rementería, M. & Darretxe, L. (2022). La evolución de la escolarización del alumnado en Educación Especial en España: a 25 años de la Declaración de Salamanca. *Aula Abierta 51*(4), 385-394. DOI: https://doi.

org/10.17811/rifie.51.4.2022.385-394

- Sierra-Martínez, S., Crestar, I., Fernández-Menor, I., & Parrilla, A. (2025). Theory is inclusive, practice is integrative? Discourses on inclusion in the education community. *Journal of Research in Special Educational Needs, 25*(1), 209–221. https://10.1111/1471-3802.12720
- Simón, C., Barrios, A., Gutiérrez, H., & Muñoz, M. Y. (2019). Equidad, educación inclusiva y educación para la justicia social. ¿Llevan todos los caminos a la misma meta? *Revista internacional de educación para la justicia social, 8*(2), 17-32. https://doi.org/10.15366/riejs2019.8.2.001
- Sobel, D. (2004). *Place-based education: Connecting classrooms and communities.* Orion Society.
- Subban, P., Woodcock, S., Bradford, B., Romano, A., Sahli Lozano, C., Kullmann, H., Sharma, U., Loreman, T., & Avramidis, E. (2024). What does the village need to raise a child with additional needs? Thoughts on creating a framework to support collective inclusion. *Teachers and Teaching, 30*(5), 668–683. https://10.1080/13540602.2024.2338398
- Susinos, T., & Rojas, S. (2024). *Mapa para no perderse en la inclusión educativa Prioridades emergentes según sus protagonistas*. Octaedro.

- Tomás-Cardoso, R., Marrodán-Serrano, M. D., & López-Ejeda, N. (2024). Aproximaciones socioecológicas en torno a la Sostenibilidad: Economía, Ecología, Evolución y Comportamiento Proambiental Humano. *Observatorio Medioambiental, 27*, 87-111. https://dx.doi.org/10.5209/obmd.99729
- Traver, J. A., Sales, M. A., Moliner, M. O., Sanahuja, A., & Benet, Al. (2018). Hacia una escuela incluida en su territorio: Análisis de una práctica comunitaria. *Edetania. Estudios y propuestas socioeducativos.*, (53), 99-116.
- Tronschell, A. (2020). *Regionali disparità nell'erogazione dei servizi per la prima infanzia in Italia*. Bologna: Il Mulino.
- Uchima, C. A. (2023). Caminos de encuentros: tejiendo raíces desde la educación intercultural. *Plumilla educativa, 32* (2), 159-184. DOI: 10.30554/pe.2.4998.2023
- UNESCO (1994). *Declaración de Salamanca y Marco de Acción para las Necesidades Educativas Especiales.* Salamanca, España: Conferencia Mundial sobre Necesidades Educativas Especiales: Acceso y Calidad.
- UNESCO (2000). *The Dakar Framework for Action: Education for All: meeting our collective commitments (including six regional frameworks for action).* Education World Forum, Dakar, Senegal. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147
- UNESCO (2005). *The 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural expressions.* UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/

pf0000246264

- UNESCO (2006). *UNESCO guidelines on intercultural education sobre la educación.* UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147878
- UNESCO (2015). *Incheon Declaration: Education 2030: Towards Inclusive and Equitable Quality Education and Lifelong Learning for All.* World Education Forum, Incheon, Korea R. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233137
- UNESCO. (2017). *A Guide for ensuring inclusion and equity in education.* UNESCO.
- UNESCO (2022). *Transforming Education Summit*. United Nations, New York 16, 17 & 19 September 2022 Retrieved from: https://www.unesco.org/en/2022-transforming-education-summit
- UNESCO (2024). *Addressing hate speech through education: a guide for policy-makers*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384872
- United Nations (1948). *Universal Declarations of Human Rights.* Retrieved from: http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/
- United Nations (1987). *Report on the World Commission on Environment and Development: note / by the Secretary-General*. https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf#files
- United Nations (2006). *Convención de las Naciones Unidas sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad.* Asamblea General de las Naciones Unidas: Nueva York. Retrieved from: https://www.boe.es/boe/dias/2008/04/21/pdfs/A20648-20659.pdf
- United Nations (2015). *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable development.* Retrieved from: https://sdgs.un.org/2030agenda
- Valdés, R. (2024). ¿Es posible conceptualizar la educación inclusiva? La necesidad de un lenguaje común y situado. *Revista De Investigación En Educación, 22*(3), 472–487. https://10.35869/reined.v22i3.5760
- Vare, P., Tighe, J., & Varley, L. (2022). Competence frameworks: The European GreenComp and the challenge of implementation. *Environmental Education Research, 28*(7), 1023–1036. https://doi.org/10.1080/13504622.2022.2077833
- Vasan, S. (2018). Ecological Crisis and the Logic of Capital. *Sociological Bulletin, 67*(3), 1–18. https://10.1177/0038022918796382
- Vázquez, R. (2020). La Interseccionalidad como Herramienta de Análisis del Fracaso Escolar y del Abandono Educativo: Claves para la Equidad. *RIEJS, 9*(2), 267-283. https://doi.org/10.15366/riejs2020.9.2.013
- Vila, E. S., Sierra, J. E., & Álvarez, V. (2021). Freire como pedagogo intercultural: diálogo, alteridad y lectura crítica del mundo. *Tendencias Pedagógicas, 38,* 46-56. https://10.15366.tp2021.38.005
- Vila, E. S.; Martín, V. M., & Cortés, P. (2018). Derechos humanos y educación

intercultural: solubilidad social recíproca. Educació Social. *Revista d'Intervenció Socioeducativa, 68*, 64-79.

- Vineis, P., & Gambhir, A. (2023). Social inequalities and the environmental crisis: Need for an intergenerational alliance. *Frontiers in Public Health 11*(1226961). https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1226961
- Wahl, D. C. (2016). *Designing Regenerative Cultures.* Triarchy Press.
- Waitoller, F., Beasly, L., Gorham, A., & Yang, V. Y. (2019). Hacia una educación interseccional: El caso de los estudiantes afroamericanos y latinos con discapacidades en Chicago. *Publicaciones. Facultad de Educación y Humanidades del Campus de Melilla, 49*(3), 37-55.
- Weller, G. (2006). Migración indígena a la ciudad de México y los problemas lingüístico-educativos resultantes. Un panorama. En R. Terbog y García, L. (eds.*), Los retos de la planificación del lenguaje en el siglo XXI* (pp. 405-417). Centro de Enseñanza de Lenguas Extranjeras/UNAM.
- Ydesen, C., & Daniels, H. (2024). Inclusive education in complex landscapes of stakeholders, agendas and priorities. *International Journal of Inclusive Education,* https://10.1080/13603116.2024.2368685
- Zambotti, M. (2022). L'integrazione delle dimensioni interculturali e ambientali nei servizi 0–3: Un'analisi tra normativa e prassi. *Rivista Italiana di Educazione, 25*(2), 45–67.
- Zhang, Y. (2013). Capitalism and Ecological Crisis. *Journal of Sustainable Society, 2*(3), 69–73. https://10.11634/21682585140344

5. fejezet

Melléklet

Képek a kritikus incidenshez

BB 30409

POLO

COSTA RICA
BBH-398
CENTROAMERICA

18+
XXX

RJ 14
BT 3140
RJ14
DT6753

Co-funded by
the European Union